

एसएनसी
परिचः !?

विन्दस बास

बनजी जम्पवारे
रोमाञस

www.fannerri.com

तन्नेरी

इट कम

टैब २.०
अगति

युवा सपना र
रहरकी बेलुन

बाहिरबाट हेर्नेलाई फिल्मक्षेत्रको
तामझाम र रौनक जादुगरी
बगैचाजस्तो लाग्छ तर पर्दाभित्र
कलाकारी दुनियाँको दुःख अनि
संघर्षको कहानी यसमै होमिएपछि
मात्र थाहा हुन्छ

सफलताको बाजी माउँ

मध्य पृष्ठ

मान्छेको स्वभावै हुन्छ
आफूलाई मन परेको
काम गर्ने । मन परेको
कुरा पाइएन भने त्यसले
निम्त्याउने निरासा र
त्यसबाट हुने क्षति अधिक
हुन्छ । विद्यार्थीको हकमा त
यो भन्नु महत्वपूर्ण कुरा हो ।

५

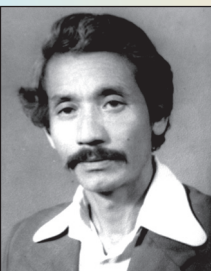
एसएलसीपछिको अन्योल र अवसर

पढ्नु त युवाहरूलाई उमेरले नै
थमाएको सभ्यताको खुड्किलो हो ।
पुस्तकको मोहनीमा मदमस्त भएको
तन्नेरी पुस्ताले पुरातन संस्कृतिलाई
पछ्याउँदै पढ्ने कामलाई 'सरस्वतीको
आराधना'का रूपमा नलिए
पनि पुस्तकलाई माया र
श्रद्धा पक्कै गर्छन् ।

थोरै पढाइ, धेरै आशा

१४

३०

कवि कटुवालका विचित्र लीला

हरिभक्तभित्र रुपको निम्ति मरिमेटने
तिर्सना थियो, सौन्दर्यका निम्ति हृदयभरि
हाहाकार र अनन्त पिपासा थियो । यिनै
तिर्सना, हाहाकार र पिपासाले कविगीतकार
कटुवालबाट केही अमर गीत र कविताहरू
सिर्जना गराएको छ ।

यस अङ्कमित्र

नयाँ नेपाल	३
● 'कू' हैन 'कु-कु' गरेको	
● कार्टून	
सम्पादकीय/प्रतिक्रिया	४
थैली	१६
● विन्दास बास	
● धितोपत्रको दोस्रो बजारमा मासिक असर	
कला/रङ्ग	१९
● चलचित्र बनाउनभन्दा चलाउन गाह्रो	
फुसंद	२२
● भोटेकोसी र बज्जी जम्पको रोमान्स	
जीवनधारा	२५
कथा	२६/३२
● रेड वाइन (नयनराज पाण्डे)	
● जेब्राक्रसमा उभिएर (अनमोलमणि)	
उपन्यास	२८
● शब्दजरा (शैलेन्द्र साकार)	
अन्तरङ्ग	२९
● घनचक्करको चक्करमा	
पुस्तक/विविध	३५
मनोसामाजिक हस्तक्षेप	३७
● शब्दजरा (शैलेन्द्र साकार)	
समसामयिक	३८
● मुलुक भन्नु अराजकतातिर	
तामझाम	३९
साथमा	
गजल - मनु ब्राजाकी	
कविता - मञ्जुल	
गीत - हरिभक्त बुढाथोकी	

वेब २.० ...

... इन्टरनेटमा आधारित सूचना
सञ्जालको नयाँ पुस्ता (१२)

प्रकाशक/सम्पादक : विभोर बराल, **सम्पादन समूह** : निर्मलकुमार थापा, जनक पौड्याल **सम्पाददाता** : अर्चना दाहाल, रेनुका ढकाल
सृष्टि श्रेष्ठ, जीवन कार्की **प्रबन्ध निर्देशक** : देवराज शर्मा, **व्यवस्थापन** : विक्रम श्रेष्ठ (प्रविधि), विनोद ढकाल (अर्थ), सुदिप कोइराला (बजार)
अनिल खनाल (जनसम्पर्क), **प्रवर्द्धन** : तगेन्द्र मगर, किरनकुमार मगर, बुद्धि तामाङ **वितरण** : ध्रुव सापकोटा **कम्प्युटर ले-आउट** : रवि न्यौपाने
लेखा : गोमा खतिवडा **फोटोग्राफी** : डी.डी. बस्नेत **मुद्रण** : कल्पतरू प्रकाशन

CA-Exam Preparation

The First & Only Institute Providing
Complete CA Classes
Since its Inception

CA Final
CA Intermediate
CA Foundation/CPT

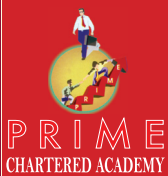
Why Only Prime for CA Classes?

- Only Institute in Nepal Providing CA-Classes for all levels since its establishment.
- In-Depth course coverage of all subjects of all levels.
- Frequent class tests in a real examination settings.
- Detailed hands out of each subject at free of cost.
- Well equipped Library with take home facility.
- Highly motivated and experienced team of faculties with good track records.
- Revision classes prior to exam.
- Special classes for Non-commerce students.
- Scholarship for deserving students.
- Focus on quality, excellence and integrity.

Eligibility

+ 2 Passed
or Appeared
or Graduation

**ONLY
LIMITED
SEATS**

for details

PRIME CHARTERED ACADEMY

Naya Baneshwor, Suruchi Marga (on the way to Shankhamul)

Tel : 4783206 || Fax : +977-1-4784678 || web : www.primeca.com.np

NCCS
Working Towards Excellence

+2 Management

(Affiliated to HSEB)

Course Structure:

Class XI and Class XII

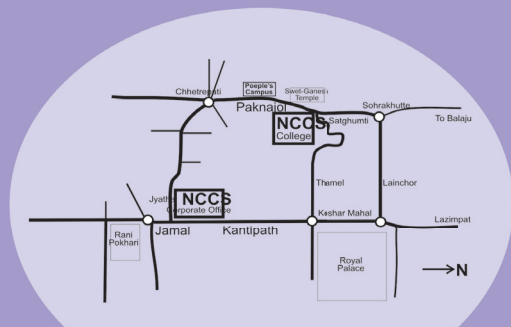
English, Nepali, Account, Basic Mathematics,
Computer Science, Hotel Management, OMSP,
Economics, Business Math, Marketing

SCHOOL : Paknajol, Kathmandu. Ph: 4251711, 4267961

CORPORATE OFFICE : 1st Floor, Siddhartha Bhawan, Kantipath

Ph : 4243957, 4228807

Email : info@nccs.edu.np • nccs@wlink.com.np • URL : www.nccs.edu.np

WORKING TOWARDS EXCELLENCE

विदेश बस्ने साथीले एमएसएनमा सोध्यो 'नेपाल को हालखबर के छ ?' मैले छोटकरी जवाफ दिएँ 'कुखुरा' । उसले बुझेन र आत्तियो, 'के फेरि बर्डप्लु आयो ?' मैले भनेँ, 'बर्डप्लु हैन कू-प्लु अर्थात् 'कु'को सम्भावना भएको खुराफाती राजनीति ।'

यो सम्भावना टयो रे । हल्ला सफट 'कू'को चल्थो तर वास्तवमा कुरो 'कू'को नभएर 'कु-कु' हो रहेछ । जसरी सफट ड्रिंक्स अल्कोहलरहित हुन्छ त्यसैगरी 'सफट कू' पनि कुनै हस्तक्षेपरहित हुन्छ रे !

समाचार हुँदै गर्दा (नेपाली सेनारथका तीन पाङ्ग्राको जनस्पष्टीकरण) डेढ वर्षको छोराले उसकी आमाको पछ्यौराले मुख छोपेर 'कु-कु' गर्थ्यो । यो संयोग कुनै पनि हालतमा हुन सक्दैन । आजकल जन्मदैको बच्चाले राजनीति बुझ्नेको हुनुपर्छ, निकट भविष्यका बेबीकिङ्का दाबेदार जो हुन् ।

आफ्नै सभासद कुटने अतिक्रान्तिकारी पार्टीले बन्दको हल्ला चलाएको थियो । मेरो डेरोअगाडि एउटा स्कुल छ । बच्चाहरू स्कुल नलाग्ने भएकाले त्यो सार्वजनिक स्कुलको कम्पाउन्डमा खेल्दै थिए ।

एउटा खाइलाग्दो केटो कमब्याक्ट पोसाकमा खेलौना

चाइनिज पेस्तोल ताकै 'एसपीडी' घुमाउँदै थियो । त्यत्तिकैमा मैलो भइसकेको कच्चाककुचुक परेको कम्ब्याक्ट जस्तै देखिन लुगा लगाएको च्याउँसे केटो हातमा काठको खेलौना बन्दुक लिएर भुइँमा घस्रँदै थियो । अरू केटाकेटीहरू ती दुवै बालसेनाका पछिपछि थिए । त्यत्तिकैमा दुवै सैन्य कमान्डर छेउमा पुग्छन् र फनफनी एक अर्कालाई घुम्छन् । उनीहरूको पछाडि आइरहेका केटा-केटीहरू अधि नै कतै लुकिसकेका थिए । बेलाबेला लुकामारीखेलको सानो अंशभैं लाग्नेगरी वरिपरिका होचा पर्खाल, स-साना फूलका बुट्टाबाट चिहाउँदै जिस्कँदै र सैन्य भिडन्त हेर्दै थिए । फ्ल्याट पार्टनरकी श्रीमतीले सोध्नु, 'होइन यो 'कू' भनेको के हो ?' मलाई पनि खास अर्थ थाहा थिएन त्यसैले भनँ, 'कू भनेको 'कु-कु' हो ऊ त्यस्तै सेनाको आडमा खेल्ने लुकामारी खेल ।

अधिको खेल कति बेला सकियो मैले थाहा पाइन । एकछिनपछि एउटा सफा लुगा लगाएको केटोलाई सबै मिलेर खेददै गरेको देखें । नयाँ खेल सुरु भइसकेको रहेछ । हेर्दाहिर्दै तिनले त्यो केटोलाई समातेर कालो मोसो दलदल अनि जुत्ताको माला लगाइदिएर 'प्रिन्सिपल मुर्दावाद' भनेर नारा लगाइराखेका थिए ।

जन आँखो

- देवेन्द्र थम्केली

उद्दण्डताको हृद

मुलुकमा दण्डहीनताको डरलाग्दो स्थिति देखापरेको छ । सानातिना बहानामा हुने गरेका बन्द, हडताल, चक्काजामका साथै बढ्दो चोरी तथा लुटपाटका घटनाले निरन्तर रूपमा विधिको शासनलाई चुनौती दिई नै रहेका छन् । देश अहिले कानूनविहीन अवस्थामा देखिएको छ । जसले जे गरे पनि हुने स्वेच्छाचारी संस्कृतिको विकाससँगै मुलुकमा विभिन्न अप्रिय घटनाको सिलसिला जारी छ । उद्दण्ड क्रियाकलापको अर्को बीभत्स रूप देखापरेको त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा, जहाँ विद्यार्थीहरूले आफ्ना गुरुजनलाई हातपात गर्दै कालोमोसो दली 'बानर चरित्र'को प्रदर्शन गरे । परीक्षा शुल्क बढाएको निहुँमा त्रिविका उपकुलपति डा. माधव शर्मा र शिक्षाध्यक्ष सूर्यलाल आमात्यमाथि गरिएको यस प्रकारको दुर्व्यवहारको जति निन्दा गरे पनि कम हुन्छ ।

प्राज्ञिक क्षेत्रका सम्मानित व्यक्तित्वमाथि यस्तो कुकृत्य गर्ने अधिकार कसैलाई पनि छैन । अनेरास्ववियु क्रान्तिकारीबाट यस्तो घटना घटाइनु भन्ने दुःखलाग्दो कुरा हो । सरकारको नेतृत्व गरिरहेको पार्टीको भातृ संगठनले मर्यादामा रही अनुशासित ढंगले आफ्ना जायज माग सम्बन्धित निकायबाट पूरा गराउन अग्रसरता देखाउनुपर्ने हो । त्यसको साटो दम्भ, धाक-धक्काको भरमा गरिएको यसप्रकारको विरोधशैली खेदपूर्ण छ । विद्यार्थी हितमा काम गर्नु र विद्यार्थीको अधिकारको रक्षा गर्नु कुनै पनि विद्यार्थी संगठनको कर्तव्य हो । तर, त्यसो भन्दैमा 'बानर चरित्र' देखाउँदै गरिएको विरोध प्रदर्शनलाई कुनै पनि हालतमा स्विकारन सकिँदैन ।

हामीबाट आज भएका हरेक क्रियाकलापले ऐतिहासिक महत्व राख्छन् । आजको घटना भावी पुस्ताका लागि नजिर बन्छ । नयाँ पुस्ताले त्यसैलाई अनुसरण गर्नेछ र भोलि ती गुरुहरूको स्थानमा हामीले आफूलाई पाउनेछौं । यो कालोमोसो ती दुई शिक्षकको मुखमा होइन, हामीले आफ्नै मुखमा दलेका हैं ।

यस्ता अराजक प्रवृत्ति दण्डहीनताका उपज हुन् । जबसम्म मुलुकमा राम्रो काम गर्नेले सम्मान र खराब काम गर्नेले सजाय पाउने वातावरण र प्रस्ट व्यवस्था रहँदैन तबसम्म यस प्रकारका दुर्घटनाहरू भई नै रहनेछन् । जनताको ठूलो आकाङ्क्षा गाँसिएको वर्तमान सरकारसमक्ष अनगिन्ती चुनौती र अवसरहरू छन् । शान्ति-सुरक्षाको प्रत्याभूति, समयमै नयाँ संविधानको निर्माण तथा विधिको शासन जनताको माग हो । त्यसतर्फ सरकारले आफ्नो सम्पूर्ण शक्ति खर्चनुपर्छ । त्रिविमा उद्दण्ड व्यवहार देखाउनेहरूलाई सजाय दिलाई भविष्यमा यस प्रकारको परिस्थिति सिर्जना हुन नदिन सरकार सजग बनोस् । साथै, हामी युवावर्गले पनि आफ्नो अधिकारको खोजी गर्दा अनुशासन र कर्तव्यलाई कहिल्यै नभुल्नौं ।

प्रतिक्रिया

दोषी को ?

तेस्रो अंकमा प्रकाशित, सुदिप कोइरालाबाट प्रस्तुत 'नेपाली भाषालाई किन बेवास्ता गर्दछन् विद्यार्थीहरूले' भन्ने लेखले कुतकुती जगायो । भाषा, साहित्य र संस्कृतिलाई विश्वका प्रत्येक राष्ट्रले आफ्नो मुटुको दुकदुकी, पहिचान र गर्वको विषय ठान्दछन् । छाती खोलेर आफ्नो भाषा र संस्कृतिका विश्वमा सबभन्दा उत्कृष्ट छ, भनेर प्रत्येक राष्ट्रप्रेमीले दावी गर्दछन् । प्रशस्त शब्दभण्डार भएको पूर्वीय भाषाहरूको जननी-संस्कृतमा पनि अबै विद्वानहरू धाराप्रवाह भाषण गर्न, लेखनमा गर्व गर्दछन् ।

मध्यकालसम्म अरबी, फारसी, हिन्दी लगायतका भाषाबाट प्रभावित भएको हाम्रो भाषा नेपाली पनि कम मिठासयुक्त छैन । यसले विभिन्न जातजाति र समुदायलाई एक सूत्रमा बाँधी नेपालीत्व दिएको छ । महाकवि देवकोटा भन्नुहुन्छ "भाषा सागररत्न हो, झिलिझिलि-छाती छचल्काउने" । वास्तवमा भाषाको गहिराइमा सागररत्न हुन्छ ।

हाम्रो पहिचान र एकताको सूत्र रहेको यो भाषामा धेरै चुनौतीहरू आइरहेका छन् । एकातिर विदेशी भाषाको अन्धाधुन् प्रयोग छ, भने अर्कोतिर प्रत्येक जातजातिको आफ्नो मातृभाषाप्रतिको मोहले नेपाली भाषा प्रति चासो कसको ? भन्ने प्रश्न खडा भएको छ । नेपालका विभिन्न जातजातिले आफ्नो मातृभाषाको संरक्षण र प्रवर्द्धन खोज्नु अत्यन्त स्वाभाविक छ । तर हाम्रो पहिचानको राष्ट्रभाषा नेपालीको संरक्षण गर्न भने प्रत्येक समुदायका तन्नेरीहरूले निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

आजको तन्नेरीले एकातिर विज्ञानको भाषा, उपचार विज्ञान, प्रविधिक भाषाको ज्ञान प्राप्त गरी विश्वसमुदायमा प्रतिस्पर्धा गर्नुपरेको छ, भने अर्कोतिर आफ्नो राष्ट्रिय भाषा, जातिय भाषाको पनि संरक्षण गर्नुपरेको छ ।

सुदिप कोइराला जी ले उठाउनु भएको विषय - "कतिपय अभिभावक त मेरो सन्तान नेपालीमा अति कमजोर छ, भन्नुमा गर्व गर्दछन्" भन्ने वाक्यांश अत्यन्त संवेदनशील छ र यथार्थ छ । आफ्ना सन्तानले -आमा, बुबा, काका, काकीलाई विसिएर मम, ड्याड, अंकल, आन्टि भन्दा आम अभिभावकहरू मख्ख पर्नुले के संकेत गर्दछ भने - हाम्रा भावी सन्तानहरूले बोल्दा आफ्नो भाषामा शुद्धसँग कुरा गर्नसक्ने अवस्था सायद अब रहँदैन । आफ्नो मातृभाषामा बोल्दा पाखे भइने र अरुको भाषा जिब्रो बटारेर अनुकरण गर्दा र मिश्रित भाषामा बोल्दा सभ्य र प्रगतिशील हुन्छ भन्ने आजका केही तन्नेरीहरूमा जागृत भावना आफ्नो मौलिकपनप्रति अत्यन्त घातक छ । आजका प्रत्येक तन्नेरीहरूले शुद्ध नेपाली भाषामा अभिव्यक्ति दिँदा गर्व महसुस गर्नुपर्दछ । भाषा हराए समाज, राष्ट्र र जातिनै हराउँदछ भन्ने कुरा सबैले बुझ्नु जरुरी छ ।

बी.एन. शर्मा

धुम्बाराही, काठमाडौं

शुभकामना !

म हाल नेदरल्याण्डबाट तपाईंहरूको वेबसाइटमार्फत लेख, रचनाहरू नियमित रूपमा अध्ययन गरिरहेको छु । प्रकाशित अंक किनेर पढ्न नपाएता पनि हामी जस्ता माटो र मुटु छोडेर आउनुपरेका साहित्यप्रेमीलाई तपाईंको यो अनलाइन संस्करणले धेरै राहत पुर्याएको छ । हुन त अरु पनि नेपाली साहित्यिक वेबसाइट पाइन्छन् तर पनि 'जति पढ्यो उति बढ्यो' भन्नेभै नयाँ-नयाँ लेखहरूको खोजलाई तन्नेरी डटकमको विभिन्न विधागत लेखहरूले सम्भव बनाएका छन् । तपाईंको यो प्रयासका लागि हार्दिक धन्यवाद र उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना । नेदरल्याण्ड 'च्याप्टर' खोल्ने योजना भए जानकारी पाउँ । म आफ्नो तर्फबाट हात दिने कोशिस गर्नेछु ।

रविन्द्र रिजाल, नेदरल्याण्ड
rabindra.rijal @ yahoo.com

जानक पौड्याल

‘म एसएलसी दिनुअधि ब्यानर लेख्ये र अहिले पनि लेखिरहेको छु। काम र पढाइ संगसंगै लान मलाई अहिलेसम्म समस्या भएको छैन।

मैले गाउँबाटै एसएलसी परीक्षा दिएँ, मलाई आशा छ डिस्टिन्सन ल्याउन सक्छु भन्ने,’ यो आत्मविश्वास सर्लाहीका रामकुमार

आफू कसरी अधि जाने भन्नेमा स्पष्ट छन् त्यति नै द्विविधामा छन् भक्तपुरका सिर्जन श्रेष्ठ। एसएलसी दिएर बसेका उनी भन्छन्, ‘मलाई कसैले ब्रिज कोर्स गर भन्छन् त कसैले ब्रिज कोर्स आवश्यक नै छैन भन्छन्। आफूभन्दा ठूला मान्छेको कुरा नसुनौं पनि नहुने। जसको कुरा सुने पनि ठीकै जस्तो लाग्छ। म त अन्योलमा छु। अब परीक्षाको नतिजा आएपछि नै सोच्नुपर्ला के पढ्ने भनेर।’

लागि ब्रिज कोर्सको कुनै उपयोगिता नै रहेन,’ आविस्कारले आफ्नो अनुभव सुनाए, ‘विद्यार्थी त एसै पनि रतभुल्लमा परेका हुन्छन् तर अभिभावक भ्रममा छन्। अभिभावकले आफ्नो रुचि हामीमा नजानीकनै थोपेछन्, अनि हामी ब्रह्माजीको उँट बन्न सक्छौं।’

‘मेरो रुचि अकाउन्टमा थियो। म सानामा पनि आफूले गरेका खर्चहरूको हिसाब राख्थेँ। एसएलसीपछि मलाई

एसएलसीपछिको

॥ शिक्षकले आफ्ना विद्यार्थीलाई चिनेका हुन्छन्, त्यसका आधारमा विद्यार्थीको रुचि, क्षमता छुट्याइदिए, एसएलसीपछि देखापर्ने अन्योल केही कम हुनसक्थ्यो ॥

अन्योल र अवसर

चौधरीको हो। उनी अहिले काठमाडौँमा बस्छन् र एसएलसी नतिजाको पर्खाइमा छन्। उनलाई पेन्टिङ गर्न मनपर्छ र काम पनि ब्यानर लेख्ने नै गर्छन्। उनको योजना छ, एसएलसी पास गरेपछि ललितकला क्याम्पसमा फाइन आर्ट पढ्ने।

जति सर्लाहीका रामकुमार चौधरी,

यता काठमाडौँको ग्लोबल मेनेजमेन्ट कलेजमा ११ कक्षामा पढ्ने आविस्कार बस्याललाई सानैदेखि पाइडल बन्ने रहर थियो, एसएलसी दिएपछि उनलाई लग्यो पाइडल बन्न सकिदैन। ‘मैले एसएलसी दिएपछि ब्रिज कोर्स गरें, तर त्यो त मलाई विद्यार्थीलाई ठग्ने काम मात्र लाग्यो। मेरो

घरबाट साइन्स तयारीका लागि ब्रिज कोर्स गर्न कर गर्नुभयो,’ ग्लोबल कलेजमै ११ कक्षामा पढ्ने अर्का विद्यार्थी माधवकुमार न्यौपानेले एसएलसीपछिको आफ्नो कथा सुरु गरे, ‘बुवाआमाले त हामी विरामी छौं, पछि डाक्टर भएर हाम्रो उपचार गर्नुपर्छ भन्नुभयो। मैले बुवाआमाको मन दुखाउन

चाहिन। ब्रिज कोर्सका लागि काठमाडौं आएँ। तर मैले मेरो रुची मार्न सकिन, बुवाआमालाई त पछि फकाउँला भनेर म कमर्सतिर लागें। माधवले आफ्नो विचार पेस गरे, 'मलाई स्कूल, कलेजले दिने चारित्रिक प्रमाणपत्रप्रति आपत्ति छ। चारित्रिक प्रमाणपत्रमा 'राम्रो' या 'अभ राम्रो' भनेर दिइन्छ। कक्षाका हरेक विद्यार्थी उही स्तरका हुन्छन् र सबैलाई एउटै चारित्रिक प्रमाणपत्र दिइन्छ ? त्यो भन्दा त बरु, शिक्षकले आफ्ना विद्यार्थीलाई चिनेका

हुन्छन्, त्यसका आधारमा विद्यार्थीको रुची, क्षमता छुट्याइदिए, एसएलसीपछि देखा पर्ने अन्वोल केही कम हुनसक्थ्यो।'

माथिका विद्यार्थीहरूको अनुभव र विचार तन्नेरी डटकमले आयोजना गरेको 'एसएलसीपछिको अन्वोल र अवसर' विषयक अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा अभिव्यक्त भएका हुन्। अनामनगरस्थित शिक्षा पत्रकार समूहमा आयोजित कार्यक्रममा विद्यार्थीदेखि शिक्षाविद्, विद्यार्थी नेता, पत्रकार, शिक्षक र शिक्षासम्बन्धी सरोकारवालाहरूको उपस्थिति थियो। यस

वर्ष भन्डै चार लाख विद्यार्थीले देशभरबाट एसएलसी परीक्षा दिएका छन्। एसएलसीको नतिजा नआउन्जेलको समय विद्यार्थीका लागि एकदमै अन्वोलपूर्ण हुने गरेको छ। विद्यार्थीमा उत्पन्न अन्वोललाई चिने उद्देश्यले आयोजित सो कार्यक्रममा भिन्न-भिन्न विचार, सुझाव र प्रतिक्रियाहरू सञ्चारित भए।

शून्य समय

१० वर्षसम्म विद्यालयमा पढेर एसएलसीपछि विद्यार्थी विद्यालयदेखि फुक्का हुन्छन्। परीक्षाको नजिता आउन कम्तीमा पनि तीन महिना लाग्ने भएकाले त्यो समय विद्यार्थीका लागि शून्य समयजस्तै हो। न विद्यालय जानुपर्ने, न पढ्नुपर्ने चिन्ता। यो समयमा गलत संगत फेलापन्यो भने विद्यार्थीको भविष्य नै अन्धकार बन्न सक्छ। विद्यार्थीको समय सदुपयोगका लागि सहरबजारतिर कम्प्युटर, ल्याडवेज र ब्रिजकोर्सका बाटाहरूले केहीमात्रामा राम्रै भूमिका पनि निभाएका हुन्छन्। तर गाउँतिर त्यो पनि सम्भव छैन। गाउँका अभिभावकहरू त खुसी नै हुन्छन्, छोराछोरीले घरखेतको काममा सहयोग गर्लान् कि भनेर। विद्यार्थीको भविष्य निर्माणका लागि यो शून्य समयमा

केदार कोइराला

पत्रकार, कान्तिपुर टेलिभिजन

गाउँ र सहरका विद्यार्थीमा ठूलो अन्तर छ। गाउँमा एसएलसी दिएका विद्यार्थी तन्नेरी भइसकेका हुन्छन् तर सहरमा सानै हुन्छन्। एसएलसी दिएर बसेका विद्यार्थी आफ्नो बारेमा निर्णय गर्न सक्ने अवस्थाका हुँदैनन्। गाउँबाट प्रथम या द्वितीय श्रेणीमा उत्तीर्ण भएर सहर आएका विद्यार्थी तेस्रो श्रेणीको विद्यार्थीसँग पनि प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्ने अवस्थाका हुन्छन्। यो "ज्याप"लाई न्यूनीकरण गर्नेतर्फ सबैले सोच्नुपर्छ। गाउँमा एसएलसी दिएका विद्यार्थी घरकै काममा अल्झेर बस्छन् भने सहरका विद्यार्थी ब्रिजकोर्सको खोजीमा हुन्छन्। तर, परामर्श दिने नाममा एसएलसी दिनुअघि र एसएलसीपछि पनि विद्यार्थीलाई ठाउँको काम भइरहेको छ। त्यसमा पनि अभिभावकको अनावश्यक दबाबले विद्यार्थीमा तनाव सिर्जना हुन्छ। यो अप्ठ्यारो परिस्थितिलाई सहज बनाउन शिक्षासँग सम्बन्धित सबै पक्षको समान योगदानको खाँचो छ।

अभिभावक आफ्ना अपूरा चाहना छोराछोरीबाट पूरा गराउन चाहन्छन् । जसका कारण एसएलसीपछि विद्यार्थीमा अन्योल थपिन्छ । उच्च शिक्षाका लागि विद्यार्थीको रुचि जेमा छ त्यही बाटोमा छाडिदिनुपर्छ । विद्यार्थीले यदि आफ्नो रुचिअनुसार पढ्न पायो भने पछि रोजाइको पेसालाई अपनाउन सक्छ । एसएलसी दिएर बसेका विद्यार्थीलाई “करिअर प्लानिङ”सम्बन्धी परामर्श दिने हो भने विद्यार्थी आफूले पढ्नुपर्ने विषयमा सचेत बन्छ । कसले गर्ने हो चैं भन्न सकिदैन, तर “करिअर काउन्सिलिङ”को सार्थक कार्यक्रम ल्याउनु आवश्यक छ । त्यसमा विद्यालय नै अग्रसर हुनु महत्वपूर्ण कुरा हो ।

प्रमोद दुंगेल

भाइस प्रिन्सिपल

भानुभक्त मेमोरियल उच्च मावि

विद्यार्थीलाई कसरी सही मार्गनिर्देशन दिने भन्ने समस्या मुख्य बनेको छ । विद्यार्थी स्वयं पनि रनभुल्लमा परेका हुन्छन् ।

भानुभक्त मेमोरियल उच्च माविका भाइसप्रिन्सिपल प्रमोद दुंगेल विद्यार्थीलाई एसएलसीपछि विद्यालयकै सक्रियतामा उच्च शिक्षासम्बन्धी परामर्श दिनु उपयुक्त ठान्छन् । उनी भन्छन्, ‘कुन विद्यार्थीको कुन विषयमा रुचि छ भन्ने विद्यालयकै शिक्षकलाई थाहा हुन्छ । विद्यार्थीको रुचिका आधारमा शिक्षकले परामर्शदाताहरूको सहयोगमा विद्यार्थीलाई परामर्श दिने हो भने, विद्यार्थी केही मात्रामा आफ्नो भविष्यबारे सजग हुन्छन् ।’ उनलाई लाग्छ एसएलसी र त्यसमाथिको शिक्षामा ठूलो ग्याप छ । त्यसलाई समायोजन गर्न एसएलसीपछिको समयलाई कसरी सदुपयोग गर्ने भन्नेबारे विद्यार्थीलाई राम्रो परामर्श दिनु आवश्यक छ, त्यो पनि विद्यालयकै पहलमा ।

सरकारले गुणस्तरीय शिक्षा पद्धति लागू गर्न नसकेको भन्दै चौतर्फी विरोध भएको वर्षौं भइसक्यो, तर पनि हाम्रोमा यस्तै चलिरहेकै छ । वर्षौंपिच्छे विश्वविद्यालयहरूले शिक्षित बेरोजगार जन्माइरहेका छन् । राम्रा विद्यार्थीहरू अवसरको खोजीमा विदेश पलायन हुनेक्रम पनि हवातै बढेको छ । उच्च शिक्षापछि पनि आत्मविश्वासको विकास हुन सक्दैन विद्यार्थीमा । विद्यार्थीलाई व्यावहारिक शिक्षाको खाँचो हुन्छ, अनिमात्र विकास हुन्छ आत्मविश्वासको । भरखरै सरकारले साक्षरता अभियान सञ्चालन गरेको छ । एसएलसी दिएर बसेका लाखौं विद्यार्थीलाई त्यो अभियानमा समेट्न सके विद्यार्थीलाई पनि समाजप्रतिको आफ्नो जिम्मेवारी बोध हुनेथियो । गाउँगाउँमा एसएलसी दिएर

बसेका विद्यार्थीलाई साक्षरता अभियानमा खटाउने हो भने, विद्यार्थी पनि रमाइरमाई फिल्डमा उत्रने थिए होला । उनीहरूले यो शून्य समयलाई सदुपयोग गर्न पाउने थिए । यसरी अभियानकै रूपमा एसएलसी दिएर बसेका विद्यार्थीलाई सरकारले प्रयोगमा ल्याउँदो हो त नेपालमा साक्षरताको प्रतिशत पनि बढ्ने थियो ।

ब्रिजकोर्सको औचित्य

कार्यक्रममा उपस्थित विद्यार्थीले एसएलसीपछि एक किसिमको अन्योल

सिर्जना हुने र सही मार्गनिर्देशन दिनेहरूको अभाव हुने गरेको बताए । परीक्षाफल आउनुभन्दा अगाडिको तनाव, खाली समयलाई कसरी सदुपयोग गर्ने, उच्च शिक्षाका लागि कुन विषयलाई प्राथमिकता दिनेजस्ता कुराले विद्यार्थीलाई अन्योलग्रस्त बनाएको हुन्छ । हुनत, सहरमा एसएलसी परीक्षा दिएर बसेका विद्यार्थीलाई लक्षित गरी थुप्रै ब्रिजकोर्सका नाममा परामर्श केन्द्रहरू खोलिएका हुन्छन् । ती ब्रिजकोर्स फेशनसिवाय केही नभएको ब्रिजकोर्स गर्ने अधिकांश विद्यार्थीको गुनासो देखियो । गुनासाहरूकै बीचमा पनि केही विद्यार्थी भने ब्रिजकोर्सले उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि मार्ग प्रसस्त गरेको ठान्छन् ।

ब्रिजकोर्स त सहरका विद्यार्थीहरूलाई मात्र न हो, गाउँका विद्यार्थीले त पास हुन्छु कि हुन्न भन्ने द्विविधामा परीक्षाको नतिजा आउनेसम्मको अवधि कटाउँछन् । देशभरिबाट जति विद्यार्थीले एसएलसी दिन्छन् त्यसको १० प्रतिशतको हाराहारीमा ब्रिजकोर्स गर्न पुग्छन् । कतिपय विद्यार्थीले अभिभावकको दबावका कारण आफूलाई रुचि नहुँदा नहुँदै पनि ब्रिजकोर्सको कोर्स

आजको अवस्थामा ब्रिजकोर्स अनिवार्यजस्तै छ । यो दोष विद्यमान शिक्षा प्रणालीको हो । एसएलसीसम्मको पाठ्यक्रम निकै सतही छ र अचानक दस जोड दुईमा पाठ्यक्रमको बृहत् भार विद्यार्थीमाथि आइपर्छ । यो भार सहन नसकी कतिपय विद्यार्थी मनोसामाजिक समस्याले ग्रस्त पनि हुने गरेका छन् । हामीले उनीहरूलाई क्याम्पसस्तरमा “एडजस्ट” हुने क्षमता प्रदान गर्छौं । निश्चित सिट र बढ्दो प्रतिस्पर्धाका कारण कतिपय क्याम्पसले इन्ट्रान्स एजामिनेसनमा आईएस्सीमा पढिने विषयवस्तु सोध्छन् । ब्रिजकोर्स नपढी त विद्यार्थीले त्यस्ता क्याम्पसमा नामै निकाल्न सक्दैनन् । हाम्रो क्षेत्र नितान्त प्राथमिक क्षेत्र हो, यो मसाज पार्लर वा अन्य नामले आरोपित गर्नुपर्ने व्यापार होइन । हामी विद्यार्थीलाई निरंकुश शैलीमा कडिकडाउ पनि गर्दैनौं । बाहिरी संसारबारे थाहै नभएका “ब्रोइलर कुखुरा”जस्ता निजी विद्यालयका विद्यार्थीलाई हामी जीवनोपयोगी ज्ञान प्रदान गर्छौं । तर, हामीमा कुनै कमजोरी नै नभएको भने होइन । ब्रिजकोर्स एकेडेमिक र विशुद्ध व्यावसायिक गरी दुई समूहले सञ्चालन गरेका छन् । कसैकसैले यसलाई आकासे सेतीका रूपमा पनि लिइएका छन् । हाल अस्ट्रेलियाको भिजा प्रक्रिया जटिल भएकाले कतिपय शैक्षिक परामर्शदाताले ब्रिजकोर्सलाई वैकल्पिक व्यापारका रूपमा पनि अघि बढाइएका छन् । निश्चित पाठ्यक्रममा आधारित नभएकाले सबैले आ-आफ्नै ढंगले ब्रिजकोर्स सञ्चालन गरिरहेका छन् । यसले ब्रिजकोर्सलाई सौँचै नै छरपस्ट बनाएको छ । कतिपय अवस्थामा अभिभावक ठगिएका पनि छन् । अध्ययन अवधि निश्चित नहुनाले जति अवधिका लागि पैसा तिरेको हो त्यति समय पढाइ नहुन सक्छ । तर इन्टेल, अर्बिट, ओजोन, कोरोना जस्ता स्थापित ब्रिजकोर्स प्रदायकबाट विद्यार्थीले फाइदा नै पाउनेछन् र अभिभावकले पनि ठगिएका अनुभव गर्ने छैनन् ।

देव अधिकारी

ओजोन रिसर्च एन्ड ट्रेनिङ प्रालि

लेखनाथ न्यौपाने

अध्यक्ष, अखिल क्रान्तिकारी

शिक्षा क्षेत्रमा खराब स्थिति छ, जसलाई जे मनलाउछ त्यै गर्र्छ । भनेको कसैले गरेका छैनन्, म पनि अनिदिन्छु, गर्नुपर्ने होइन व्त्यारे । अरूले मनपरि गरेपछि विद्यार्थी संगठनहरू पनि के कम, ढुंगा हान्छन्, सिसा फुटाइदिन्छन् । शिक्षा क्षेत्रमा ठीकसँगै काम गर्ने हो भने, उच्च शिक्षा र प्राविधिक शिक्षालाई छुट्याउन सक्नुपर्नेछ ।

अहिले त उच्च शिक्षामा जानु बाध्यतै भएको छ, सबै किन उच्च शिक्षामै जानुपर्नेछ ? राज्यले घटनाविशेष कार्यक्रम ल्याउनुपर्छ । देशलाई कस्तो मानव शंसाधन आवश्यक पर्छ त्यहीअनुरूप जनशक्ति निर्माणमा लाग्नुपर्छ । एउटा व्यक्तिको कुरा गर्ने हो

अने, ऊ स्वतन्त्र छ, जुनसुकै विषय अध्ययन गर्न । जति राम्रो विषय पढे पनि दक्षता हासिल नजारी बजारमा “सभइभ” हुन सकिँदैन । त्यसैले विषय गौण हो, मूल कुरा त व्यक्तिको रुचि र क्षमता हो । राज्यले कानुन बनाएर अध्ययनपछि विद्यार्थीलाई निश्चित समय देशका लागि योगदान गर्ने पर्ने स्थिति ल्याउनुपर्छ । यहाँ त देशको पैसामा पढेर, पढाइ सकेको भोलिपल्टै विदेश उड्ने प्रचलन छ, त्यो राष्ट्रघात हो ।

पूरा गर्ने गर्छन् । यहाँसम्म कि अभिभावकले कलेजमा विषय छनोटमा दिएको दबाबका कारण कमजोर मनस्थितिका विद्यार्थीले आत्महत्या समेत गर्ने गरेका घटनाहरू धेरै नै छन् । ब्रिजकोर्स बारे विभिन्न विद्यार्थी संगठनका नेताहरूको पनि धारणा बेग्लाबेग्लै पाइन्छ । ‘परामर्श दिने नाममा विद्यार्थीलाई ठगिरहेका छन्, ब्रिजकोर्स जस्ता शैक्षिक परामर्श केन्द्र भनेको मेरो नजरमा मसाज सेन्टर जत्तिकै हुन्,’ अनेरास्ववियु क्रान्तिकारीका अध्यक्ष लेखनाथ न्यौपानेले आफ्नो स्पष्ट धारणा राखे, ‘पैसा कमाउनेबाहेक कुनै पनि जिम्मेवारी पूरा गरेजस्तो लाग्दैन ।’

ब्रिजकोर्सले विद्यार्थीलाई स्पष्ट रूपमा मार्गदर्शन गर्न नसकेको भनाई शिक्षा क्षेत्रमा काम गरिरहेका पत्रकार कंदारनाथ कोइरालाको छ । उनी भन्छन्, ‘ब्रिजकोर्सका नाममा विद्यार्थीलाई ग्यारेन्टी पासजस्ता भ्रामक आकर्षणहरूले लोभ्याएको पनि देखिन्छ । आफ्ना छोराछोरीलाई ब्रिजकोर्समा भर्ना गर्नु सहरी क्षेत्रका अभिभावकका लागि त फेसनजस्तै भइसक्यो ।’ कोइरालाका अनुसार गाउँबाट आउने क्षमतावान् र जेहेन्दार विद्यार्थीले ब्रिजकोर्स बिना पनि आफूलाई कोर्स गरेका विद्यार्थी जत्तिकै अधि बढाउन सक्छन् ।

पत्रकार कोइरालाले यसो भनिरहँदा अनेरास्ववियुका संगठन विभाग प्रमुख लक्ष्मण लम्साल भने ब्रिजकोर्स सहरका

विद्यार्थीका लागि अवसर भएको ठान्छन् । उनी भन्छन्, ‘गाउँका विद्यार्थी एसएलसी दिएपछि, कृषिको काममा व्यस्त हुने भएकाले पनि उनीहरूले परामर्श नपाउँदा सहरका विद्यार्थीको तुलनामा अवसर पाउन सक्दैनन् ।’

ब्रिजकोर्सका बारे नकारात्मक टिप्पणी चलिरहँदा ब्रिजकोर्स सञ्चालकहरू भने त्यसमा पूर्ण सहमत जनाउन सक्दैनन् । ओजोन रिसर्च एन्ड ट्रेनिङका देव अधिकारी भन्छन्, ‘हाम्रो क्षेत्र नितान्त प्राज्ञिक क्षेत्र हो, यो मसाज पार्लर वा अन्य नामले आरोपित

हामीजस्ता शैक्षिक परामर्शदाताहरू नहुने हो भने विदेशमा उच्चशिक्षा हासिल गर्न चाहने विद्यार्थी मारमा पर्छन् । अमेरिकाबाहेक अस्ट्रेलिया, बेलायत, क्यानाडालगायतका मुलुकमा त हाम्रो परामर्शबिना विद्यार्थीले भन्जोडमात्र होइन थप आर्थिक भारको पनि सामना गर्नुपर्ने हुन्छ । हाम्रो उद्देश्य सकेसम्म न्यून शुल्कमा, अझ सकिन्छ भने स्कलरशिपमा सरल तरिकाबाट वैदेशिक शिक्षाका लागि मध्यस्तकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नु हो । विदेशमा जागिर लगाउने हाम्रो काम होइन । हामी त्यो आस्वासन पनि दिँदैनौं । तर, सबै परामर्शदाता संस्था राम्रा हुन्छन् भन्ने पनि छैन । अत्याधिक प्रतिस्पर्धिका कारण कतिपय परामर्शदाता संस्थाले विद्यार्थीलाई आकर्षित गर्न “मिसा ज्यारेन्टी”, “जब ज्यारेन्टी”लगायतका भ्रम बाँडिरहेका हुन्छन् । यो क्षेत्रको अर्को समस्या भनेकै विद्यार्थीले ठूलो आशा राख्नु र परामर्शदाताले प्रदान गर्ने नसकिने लोभ देखाउनु हो । त्यसैले विद्यार्थी आफैँले पनि विचार पुऱ्याउनुपर्ने हुन्छ । हामीजस्ता परामर्शदाताको “इक्यान” नामक छाता संस्था छ । यदि कतैबाट कुनै अनियमितता भएको थाहा पाए इक्यानले आफूसँग आबद्ध संस्थालाई कारबाही पनि गर्न सक्छ ।

गर्नुपर्ने व्यापार होइन । हामी विद्यार्थीलाई निरंकुश शैलीमा कडिक्काउ पनि गर्दैनौं । बाहिरी संसारबारे थाहै नभएका ‘व्वाइलर कुखुरा’जस्ता निजी विद्यालयका विद्यार्थीलाई हामी जीवनोपयोगी ज्ञान प्रदान गर्छौं ।’ हुन त सबै ब्रिजकोर्स प्रदायक संस्थाहरू ठगीखाने भाँडो का रूपमा मात्र देखा परेका हुँदैनन् । विद्यार्थीलाई मार्गनिर्देशन गर्ने उनीहरूको भूमिकालाई पनि सकारात्मक दृष्टिले हेर्नु जरुरी छ । त्यसभित्र भएका गलत परम्परा र ठान्ने प्रवृत्तिलाई कसरी न्यून गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा अनुगमन र कारवाहीको खाँचो पनि छ ।

शैक्षिक क्षेत्रका प्रमुख पक्षहरू विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षक, शैक्षिक संस्थामा पर्ने मनोवैज्ञानिक प्रभावबारे पनि जानकारी राख्नु उत्तिकै आवश्यक ठान्छन् मनोविमर्शकर्ताहरू । त्यसमा पनि विद्यार्थीको मनोविज्ञानले त झन् बढी भूमिका खेल्छ । नेपालमा विद्यार्थीमाथि अनावश्यक मनोवैज्ञानिक दबाब अभिभावकबाट पनि हुने गरेको मनोविमर्शकर्ताहरूको भनाइ छ । मनोविमर्शकर्ता शुष्मा रेग्मी भन्छन्, ‘शैक्षिक प्रणालीका आधारमा भन्नुपर्दा एसएलसीपछिको समय विद्यार्थीका लागि सबैभन्दा दबाबमूलक अवस्था हो ।’ उनका अनुसार विद्यार्थीलाई सँगैसँगै अभिभावकलाई पनि मनोवैज्ञानिक परामर्श दिनु आवश्यक छ । मनोवैज्ञानिक तवरबाट कुनै विषयवस्तुप्रतिको धारणा दिइयो

दीपक उप्रेती

अमेरिकन एजुकेशन कन्सल्टेन्सी

विद्यार्थी १० कक्षापछि ११ मा आउँछन् । यो अत्यन्त स्वाभाविक र नियमित प्रक्रिया हो । उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषदले विद्यार्थी भर्ना हुन पाउँछ या पाउँदैन भनी अवरोध गर्ने काम गर्दैन र गर्न पनि सक्दैन । कुनै संकाय विशेषमा भर्ना हुनका लागि भने एकस्तरको पूर्वज्ञान हुनु आवश्यक छ । तर, हामीले प्रतिशतका आधारमा विद्यार्थीले यो संकायमा भर्ना हुने भनी छुट्याउन मिल्दैन । परिषदले बर्सेनी आउने लाखौं विद्यार्थीलाई परामर्श दिन सक्दैन, शिक्षक अथवा प्रिन्सिपललाई परामर्श दिने हो । एसएलसीपछिका विद्यार्थीलाई मार्गदर्शन अर्थात् परामर्श दिने काम भने विद्यालयले गरे प्रभावकारी हुन्छ ।

उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् गठन हुनु पछाडिको उद्देश्य भनेको १२ कक्षासम्म विद्यार्थीलाई स्कूलभित्रै राख्ने भन्ने हो । यदि विद्यार्थी १२ कक्षासम्म स्कूलमा पढ्यो भने उसमा विचलन र अन्योल देखा पर्ने सम्भावना कम हुन्छ । हामीले चाहेको मूल्यमा आधारित अर्थात् जीवन कौशल शिक्षा हो । जीवन कौशलले सबै दबाबलाई सामना गर्नसक्ने क्षमता प्रदान गर्छ, यही नै आजको शिक्षाको मूल दर्शन हो । कतिपय महत्वपूर्ण पाठोलाई हाम्रो शिक्षाले छुनै सकेको छैन । परिवर्तन नै नभएको भने होइन । अन्य क्षेत्रमा जस्तै शिक्षा क्षेत्रमा पनि स्तर वृद्धि हुँदैछ, तर पर्याप्त छैन ।

नारायण कोइराला

सहसचिव एवं प्रवक्ता
(उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्)

भने त्यो दीर्घकालीन हुन्छ र विद्यार्थी आत्मनिर्णयमा पक्को देखिन्छ ।

ब्रिजकोर्स भन्थे या अन्य तालिम जे भने पनि सिक्नु भनेको कसैका लागि पनि घटाको कुरा होइन । देशका मुख्य सहरमा ब्रिजकोर्स गरेर विद्यार्थी साइन्स, नर्सिङ, इन्जिनियरिङजस्ता विषय पढ्ने योजना बनाउँछन् तर गाउँ र साना सहर बजारमा ब्रिजकोर्सको विस्तार भएको पाइँदैन । मुख्य कुरा त गाउँतिरका अभिभावक प्रशस्त पैसा खर्च गरेर आफ्ना केटाकेटीलाई परामर्श दिन सक्ने अवस्थामै हुँदैनन् । ती क्षेत्रमा पनि

विद्यार्थीहरू रेडियो-घडी बनाउने, वायरिङ, प्लम्बिङ जस्ता प्राविधिक सीप सिक्नहेका हुन्छन् । त्यो एकदमै राम्रो पक्ष हो । परामर्श केन्द्र अथवा तामिक केन्द्रहरू सञ्चालन गर्नु विद्यार्थीको अन्योलग्रस्त मनस्थितिलाई एउटा मार्गनिर्देशन दिने उद्देश्यले गरिनुपर्छ, न कि पैसा मात्रै कमाउने लक्ष्य ।

विषय छनोट

मान्छेको स्वभावै हुन्छ आफूलाई मन परेको काम गर्ने । मन परेको कुरा पाइएन भने त्यसले निम्त्याउने निरासा र त्यसबाट हुने क्षति अधिक हुन्छ । विद्यार्थीको हकमा त यो

भन्नु महत्वपूर्ण कुरा हो । अचेल एसएलसी पास गरेपछि अधिकांश विद्यार्थीको आकर्षण दस जोड दुईतर्फ छ । विद्यार्थी आफ्नो रुचिको विषय पढ्न चाहन्छ । कतिपय विद्यार्थीलाई त कुन विषयको भविष्य कस्तो छ, भन्नेसम्म थाह हुँदैन । साथीसङ्गीको लहलहै र अभिभावकले भनेको भरमा कतिपय विद्यार्थीले विषय छान्ने गरेका छन् । अचेल त सहरी क्षेत्रका विद्यार्थीको पहिलो प्राथमिकता १२ कक्षा सकेर विदेश जाने हुन्छ । विदेश जाने आधारशीला तयार पार्न पनि विद्यार्थी विज्ञान र व्यवस्थापनतर्फ आकर्षित भएका छन् । जुनसुकै प्रयोजन भए पनि विद्यार्थीले आफूले पढेको विषयमा कमान्डिङ गर्न सक्थे भने त्यो फलदायी नै हुन्छ । विद्यार्थीको क्षमता र रुचि हेरेर विषय छनोटमा सहयोग पुऱ्याउन सकिन्छ । त्यसका लागि विश्वविद्यालय तथा उच्च शिक्षा परिषदले पनि निश्चित प्रक्रिया पुऱ्याउनु जरुरी हुन्छ । विद्यालय स्वयंको सक्रियतामा विद्यार्थीलाई परामर्श दिनु पनि विद्यार्थीका लागि उपयोगी कुरा हो । विद्यालयले एसएलसी सकेर विद्यार्थीलाई खुला छाड्नुभन्दा परामर्शका कक्षाहरू सञ्चालन गरेर विद्यार्थीप्रति जिम्मेवार अभिभावकको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ ।

उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्का सदस्य सचिव नारायण कोइराला आफूले पढ्ने विषय र त्यसको दायराका बारेमा विद्यार्थी स्पष्ट हुनुपर्नेमा जोड दिन्छन् । उनका अनुसार विद्यार्थीलाई कुनै संकाय विशेषमा भर्ना हुनुभन्दा अघि त्यसबारे पर्याप्त जानकारी हुनु आवश्यक छ, होइन भने त्यसले भविष्यमा द्विविधा पार्न सक्छ ।

डम्मरु पौडेल

अध्यापक, ग्लोबल कलेज

शैक्षिक क्षेत्र असाध्यै व्यापारिक भएको छ । ब्रिजकोर्स भनेका त भन्नु व्यापारिक असझा हुन् । विद्यार्थीलाई केही समय फुर्सदमा के देखेका थिए, व्यापारीहरूलाई ब्रिजकोर्सको नौलो सोच आइहाल्यो । फेरि हामी विदेश र विदेशी भनेपछि हुरुवकै हुन्छौं । विद्यार्थीलाई विदेश पठाउनु भनेको दास मानसिकताको उपज बाहेक केही होइन । १० वर्ष अधिसम्म दार्जीलिङमा नबिकेकाहरू यहाँ आएर प्रिन्सिपल हुन्थे । कमसेकम यो अवस्था अहिले चाहिँ छैन ।

चाहेर पनि विद्यार्थीले निजी विद्यालयमा अर्थशास्त्र पढ्न पाउँदैन, उसलाई विद्यालयले आफ्नो अनुकूलको विषय लादने गरेको छ । म नेपालीको शिक्षक, तर

निजी विद्यालयमा नेपालीको बिजोग छ । नेपाली बोले कारबाही गरिएको छ, कयौं पटक पैसा तिर्दाइएको छ । अभिभावक भ्रममा छन्, उनीहरूलाई लाग्छ विद्यार्थीलाई विद्यालय भर्ना गरेपछि आफ्ना सबै जिम्मेवारी पूरा भइहाल्यो । “परसेन्ट”ले विद्यार्थीको क्षमता बताउन सक्दैन, ०५६ सालमा एसएलसीको बोर्डमा आउने, ब्याचलरमा साइन्समा ८२ प्रतिशत ल्याउनेले पछि केही गर्न सकेन । हाम्रो देशमा मात्र यो “साइन्सको भूत” कसरी आयो थाहा छैन, भारतमै ९० प्रतिशत ल्याउनेले मात्र पढ्न पाउने म्यानेजमेन्ट कलेज छन्, कम “स्कोर” आउनेले मात्र पढ्छन् साइन्स । अभिभावक र विद्यार्थीमा रहेको यस्तो मानसिकतालाई परिवर्तन गर्नु जरुरी छ । अनि मात्र एसएलसीपछिको यात्रामा विद्यार्थी सहज रूपले निस्कन सक्छन् ।

डबली/शिक्षा

आखिर विद्यार्थीलाई त आफू कता डोरिने भन्नेमा द्विविधा त हुने नै भयो । आफ्ना बालबच्चाभाथि ठूलो लगानी र भरोसा गरेका अभिभावकका लागि पनि उच्च शिक्षा चासोकै विषय हो । त्यसमाथि हाम्रो जस्तो शैक्षिकस्तर कम भएको देशमा त भन्नु अभिभावक र विद्यार्थीबीच ठूलै खाडल छ । विद्यार्थी चाहने एक विषय पढ्न, अभिभावक चाहने अर्को विषय पढाउन । यही यथार्थका बीच अभिभावक संघका अध्यक्ष सुप्रभात भण्डारी भन्छन्, 'विद्यार्थीको अन्योल चिर्न र अभिभावकलाई पनि आफ्ना बालबालिकाको क्षमता पहिचान गरेर उच्च शिक्षा अघि बढाउन परामर्शको खाँचो छ ।' शैक्षिक प्रणालीको कमजोरीका कारण राम्रा विद्यार्थीसमेत जाँचको समयमा तलमाथि परे फेल हुने बाध्यता हटाउनुपर्ने माग उनको छ ।

विद्यार्थीको मार्केसिट र सर्टिफिकेटका आधारमा उसको क्षमता मापन हुन नसक्ने तर्क राख्छन् नेपाल विद्यार्थी संघका उपाध्यक्ष प्रमोदहरि गुरागाई । उनी भन्छन्, 'श्रेणीका आधारमा मुढे प्रवृत्तिले विषय छनोट गर्ने परम्पराको अन्त्य हुनुपर्छ । एसएलसी तेस्रो श्रेणीमा पास गरेका विद्यार्थीले पनि पछि गएर कुनै क्षेत्रमा आफ्नो दक्षता देखाउन सक्छ । मानिसको क्षमताका लागि उसको विविध पाटो प्रष्टिने अवसर नै उसको सही मापन हो ।'

शिक्षक संघका अध्यक्ष मोहन ज्ञवालीलाई

एकजना इन्जिनियर मकहाँ आए आफ्नो समस्या लिएर । उनलाई एसएलसीदेखि बीईसम्मको "पर्सन्टेज" कण्ठ छ । सबैमा प्रथम श्रेणी । तर के गर्नु, उनी अन्योलमा छन् । के गर्ने, कसो गर्ने भन्ने विषयमा उनी "विलयर" छैनन् । जति डिग्री हासिल गरे पनि उनमा "इमोसनल इन्टेलिजेन्स" फिटिक्कै छैन । यस्तो पढाइको के काम, छोराछोरी डाक्टर, इन्जिनियर त बन्लान्, तर मान्छे बन्छ कि बन्दैन ? यो कुरालाई गम्भीर रूपमा लिनु जरुरी छ । नत्र हामीमा शिक्षित बेरोजगारमात्र होइन डिप्रेसनग्रस्त जनशक्ति पैदा हुँदै जानेछन् ।

अर्को घटना छ, म पहिले नर्सिङ पेसामा थिएँ । मसँगै काम गर्ने इक्टरले एक दिन मन नलागी-नलागी मोबाइल उठाए र राक्सिकोपछि रिसाउँदै भने, "मेरा पुरानो गुरु रहेछन्, अब फ्रिमा हेर्नुपर्ने भयो ।" मेरो विचारमा ती व्यक्ति डाक्टर त बने तर मान्छे बन्न सकेनन् । हामीले आफ्नो वर्तमान अवस्थालाई विचार गरेर कम्तीमा आठौँ पाँच वर्षको योजना बनाउनुपर्छ । आज गरेको निर्णयका कारण पछि मैले के पाउँछु ? मेरो देशले के पाउँछ ? मेरो परिवारले के पाउँछ ? ती सबै पक्षको निर्धारण गर्नु जरुरी छ ।

सुनिता श्रेष्ठ
मनोविमर्शकर्ता

शैक्षिक परिपाटी नै ठीक लाग्दैन । 'हामी हाम्रा केटाकेटीलाई आगोलाई नछोऊ भन्ने शिक्षा दिन्छौं, तर आगोले पोल्छ भन्ने व्यावहारिक शिक्षाचाँहिँ दिदैनौं,' ज्ञवालीले आफ्नै कमजोरी उक्काए, 'हाम्रो जस्तो मुलुकमा जीवनोपयोगी शिक्षाको आवश्यकता छ तर हामी कोरा शिक्षा बाँडिरहेका छौं ।' विद्यार्थीलाई व्यावहारिक विषयतर्फ तान्न सक्तियो भने बेरोजगारको समस्या पनि हल हुने बताउँछन् ज्ञवाली । अहिलेका विद्यार्थीको प्रतिस्पर्धा भनेको

देशभित्र मात्र नभई विश्व बजारमा पनि हुने गरेको छ । विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न योग्य जनशक्ति निर्माण गर्न नयाँ

विभिन्न पेसामा सफल मानिएका व्यक्तित्वहरूका शैक्षिक जीवनलाई हेर्ने हो भने धेरैको शैक्षिकयात्रा बाङ्गोटिङ्गो देखिन्छ ।

नयाँ विषयतर्फ पनि विद्यार्थीलाई आकर्षित गर्नुपर्ने हुन्छ । भूमण्डलीकरणले विश्वलाई एउटा गाउँ बनाइदिएको छ । त्यसैले पनि विद्यार्थीले सही विषयको छनोट गर्न सक्त्यो र आफूले पढेको विषयमा राम्रो दख्खल दिन सक्त्यो भने विश्व बजारमा सजिलै विकन सक्ने अवस्था आउँछ । होइन भने पढ्यो, सर्टिफिकेट हातमा बोक्त्यो अनि निरासाले घेरिएको जिन्दगी डोहोर्‍याएर हिँड्न बाध्य हुन्छ विद्यार्थी ।

विभिन्न पेसामा सफल मानिएका व्यक्तित्वहरूका शैक्षिक जीवनलाई हेर्ने हो भने धेरैको शैक्षिकयात्रा बाङ्गोटिङ्गो देखिन्छ । अझ गाउँका सरकारी विद्यालय पढेर उच्च शिक्षाका लागि सहर छिर्नेहरूको कथा संघर्षशील भेटिन्छ । केही समय अधिसम्म र कहींकहीं अझै पनि पहिलो श्रेणीमा एसएलसी पास गरेमा विज्ञान, दोस्रो श्रेणीमा भए व्यवस्थापन र तेस्रोमा भए मानविकी पढ्नुपर्छ भन्ने मानसिकता

एसएलसी दिएर बसेका विद्यार्थी भन्दा उनीहरूका अभिभावकहरू बढी अन्योलमा छन् । आफ्नो छोराछोरीलाई कस्तो शिक्षा दिने, कुन विषय पढाउने भनेर अभिभावक द्विविधामा हुन्छन् । हाम्रो पाठ्यक्रममा पनि सुधार चाहिएको छ, "ओभरल्यापिङ पार्ट" हटाउनुपर्छ । स्विचडीजस्तो पाठ्यक्रममा सुधार गर्नुपर्छ । १० कक्षाको विद्यार्थीलाई "न्याचुरल रिसोर्स"का बारे सोध्यो भने, "कुन सबजेक्टको भनौं सर," भन्छन् । जुन सबजेक्टको भने पनि कुरा त एउटै हो । यस्तो असहज पाठ्यक्रमलाई सुधार गर्ने हो भने, विद्यार्थीमा पनि अहिलेको जस्तो द्विविधा पैदा हुँदैन, आत्मविश्वास र आत्मनिर्णयको तह बढ्नसक्छ ।

निजी विद्यालयका विद्यार्थी विदेशिनु पनि बाध्यता नै भएको छ । देशमा अवसरको सन्भावना नभएपछि तन्नेरी मन भइकिने त भइहाल्छ । एक त निजी विद्यालयले नेपाली भाषालाई यति हेल्ला गरेका छन् कि, विद्यार्थी नेपाली भाषाको डरले "लोकसेवा"को जाँचसमेत दिने आँट गर्दैन, उसमा त्यो ल्याकत नै रहँदैन । यो हाम्रो कमजोरी हो, म खुलेरै स्वीकार गर्छु । त्यसको विकल्प बनेको छ, "एड्मिस्ट्रटडी" ।

अनुराज सापकोटा
महासचिव, एनप्याब्सन

विद्यार्थीको करिअर निर्माणमा केन्द्रित तन्नेरी डटकमको यो कार्यक्रम महत्वपूर्ण छ । यस्ता कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने हो भने पनि विद्यार्थीमा रहेको अन्धोल चिर्न केही सहयोग पुग्नेछ । कार्यक्रमको नाम छ, एसएलसीपछिको अन्धोल र अवसर, तर सबैले कुरा उठाउनु भयो राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको । हामीले यो बुझ्नु जरुरी छ कि, शिक्षा नीतिकै कारण धेरै समस्याहरू आइरहेका छन् । शिक्षा नीतिमा सुधार आउन सक्छो भने पनि केही समस्या हल हुन्छन् ।

हुन त आजभोलि विद्यार्थीले विभिन्न माध्यमबाट जानकारीहरू पाउने स्थिति छ । तर कलिला विद्यार्थीले गर्ने निर्णय सही नहुन सक्छ, उनीहरूलाई सुझावको आवश्यकता छ । विद्यार्थीको भविष्य निर्धारण गर्ने शिक्षक र विद्यालय व्यवस्थापनका व्यक्तिहरूलाई पनि “काउन्सिलिङ” चाहिन्छ, अनि मात्र शिक्षकले विद्यार्थीलाई सही परामर्श दिन सक्छ । एसएलसीको तयारीका क्रममै अनौपचारिक रूपमा विद्यालयले परामर्श दिने हो भने विद्यार्थीलाई आफ्नोबारेमा निर्णय गर्न सहज हुनेछ । ब्रिजकोर्स भनेको त विषय, विद्यार्थी अलमल्याउने काम । एकएक वटा कलेजको संरक्षणमा चलेका हुन्छन् ब्रिजकोर्स, आफ्नो आवश्यकता अनुकूलको जनशक्ति निर्माणका लागि । यो सबै अन्धोलको जिम्मेवार हामी हौं । सारा समस्याको समाधान नै “काउन्सिलिङ” हो । हामीले सबै स्कुल अथवा कलेजमा काउन्सलर राख्नुपर्छ ।

आजको शिक्षासँग समस्या मात्र होइन थुप्रै अवसर पनि छन् । उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्को “रिमाइज्ड कोर्स” राम्रो छ, विद्यार्थी विश्व बजारमा प्रतिस्पर्धामा उत्र्न सक्छन् । तर, विद्यार्थीले विज्ञापन र हाइफाइ हेरेर होइन कि शिक्षक र शैक्षिक वातावरण हेरेर शैक्षिक संस्था छनोट गर्नुपर्छ । नत्र धोका पाउन सकिन्छ ।

बाबुराम पोखरेल
प्रिन्सिपल, भीएस निकेतन

पाइन्छ । त्यही सिद्धान्तलाई पछ्याउँदै धेरै विद्यार्थीको भविष्य अन्धकारतर्फ बढेको भेटिन्छ । विज्ञान पढेर केही वर्षपछि छाड्दै व्यवस्थापन, मानविकी संकायतर्फ जानेहरूको लर्को नै पाइन्छ । त्यति मात्र होइन प्रथम श्रेणीमै पास गरेको भएमा विज्ञान पढेर त्यसमा राम्रो गर्न पनि नसक्ने अनि अरू संकायमा गएर पढ्न पनि नसक्ने द्विविधकै बीचमा कतिपय विद्यार्थीको शैक्षिक जीवन रुमल्लिएको पनि छ ।

यही परम्परागत सोचाइले होला एसएलसीलाई ‘फलामे ढोका’ भनेर परिभाषा गरियो, जसले गर्दा फलामको ढोका पार गर्न मनोवैज्ञानिक रूपमा विद्यार्थीका लागि फलामको च्युरा चपाएसरह हुने गरेको छ । त्यसो त शिक्षित मध्येका धेरैले भारतका महान् नेता महात्मा गान्धी पनि तेस्रो श्रेणीमा म्याट्रिक पास थिए भन्ने जान्दाजान्दै आफ्ना केटाकेटीलाई विज्ञान पढाउन जोड दिन्छन् र विद्यार्थीको भविष्य नै अन्धोलमा पर्छ । एसएलसीमा फेल वा कम नम्बर ल्याएका कतिपय हाम्रो देशका सफल व्यक्तित्वहरू समेत देख्न सकिन्छ । यसको अर्थ जाँचमा राम्रो नम्बर ल्याउनु आवश्यक छैन भनेर विद्यार्थीको मनोबल गिराउन खोजिएको होइन तर एसएलसीमा कम नम्बर ल्याउनेहरूले पनि राम्रो गर्न सक्छन् भन्न खोजिएको हो । त्यसो त मार्क्सिटमा राम्रो नम्बर ल्याउनु नराम्रो होइन तर राम्रो नम्बर ल्याउन सकिन भनेर

हीनताबोधले भोक्याएर जीवन बिताउनु पनि गतिशील मान्छेको लक्षण होइन । रुचि नभएको विषयमा विद्यार्थीलाई नधक्कले हो भने उसले रुचि भएको विषयमा उत्कृष्टता हासिल गर्न सक्छ । कतिपयले अभिभावकको दबावमा आफ्नो रुचिविपरीतको संकायमा पढ्न पुग्ने अनि आफैँले बुझ्ने भएपछि नयाँ विषयमा पढ्ने गरेको उदाहरणहरू पनि प्रशस्तै छन् । जसले गर्दा त्यस्ता व्यक्तिहरूको दुईदेखि तीन वर्ष त्यत्तिकै खेर जाने गरेको छ ।

शैक्षिक संस्थाहरू पनि आफ्नो शैक्षिक प्रणाली वैज्ञानिक नभएको बारे जानकारी छन् । भीएस निकेतनका प्रिन्सिपल बाबुराम पोखरेल विदेशी शैक्षिक प्रणाली

किन हामी हाम्रा बच्चाहरूलाई टेप रेकर्डर बनाइरहेका छौं, जसले भरेको कुरा मात्र बोल्छ । हामी किन उनीहरूलाई आफ्नो विचारले बोल्नोस् भन्ने चाहँदैनौं ?

र नेपालको शैक्षणिक प्रणालीबीच ठूलो अन्तर जान्दाजान्दै पनि यसबारे केही गर्न नसकिरहेको अवस्थालाई स्वीकार गर्छन् । पोखरेल भन्छन्, ‘हाम्रो देशले कस्तो जनशक्ति मागिरहेको छ, पहिला त्यसलाई निर्धारण गर्नुपर्छ र सोहीअनुसारको पाठ्यक्रम निर्माण गर्नुपर्छ । मूल कुरा त राष्ट्रिय शिक्षा नीति नै ठीक छैन । शिक्षा

नीतिमै सुधारको आवश्यकता छ ।’

‘ठूलो भएपछि के बन्ने नानी ? के बन्ने बाबु ?’ भन्थो भने, बाबुआमाले घोकाएको जवाफ आउँछ, ‘डाक्टर वा इन्जिनियर’ । के यो मात्रै हो त विश्वभरका सबै मानिसले अपनाएको पेसा ? पक्कै पनि होइन । अभिभावकले आफ्ना बच्चाहरूलाई कुशल व्यवस्थापक, नेता, पत्रकार, कलाकार, साहित्यकार, समाजसेवी, अभियानकर्तालगायतका पेसामा पनि भविष्य छ है भन्ने मार्गदर्शन गर्न किन सक्दैनन् ? किन हामी हाम्रा बच्चाहरूलाई टेप रेकर्डर बनाइरहेका छौं, जसले भरेको कुरा मात्र बोल्छ । हामी किन उनीहरूलाई आफ्नो विचारले बोल्नोस् भन्ने चाहँदैनौं ? एसएलसी दिएर बस्ने विद्यार्थीहरूले पनि सोच्ने बेला यही हो । तसर्थ, ब्रिजकोर्स वा अन्य त्यस्तै मार्गदर्शक तालिम लिनुपरेमा पछि नपछुताउने गरी भरपर्दो ठाउँमा गएर लिन सकिन्छ । त्यसका लागि आफूले विश्वास गरेको र जान्ने-बुझ्ने अग्रजहरूसँग सल्लाहसमेत लिनुपर्छ । विद्यार्थीले आफ्नो रुचिको विषय रोजेर सफल हुन खोज्नुपर्छ न कि अरूले डोहोर्‍याएको बाटोमा पुगेर अल्मलिनु । त्यस्तै, अभिभावकवर्गले पनि आफ्ना छोराछोरीलाई दबावमा उच्च शिक्षा पढाउने होइन उनीहरूको रुचिलाई ध्यान दिएर अधि बढ्ने प्रोत्साहित गर्नुपर्छ । के छोराछोरीको सफलता नै बाबुआमाको सफलता होइन र ? ●

cautakatha@yahoo.com

नयाँ कुराप्रति आकर्षित हुनु मानिसको स्वभाव हो। व्यापारको क्षेत्रमा त फरक सोच्नु र नौलो अवसर पत्ता लगाउनुले भन्ने ठूलो महत्व राख्छ। 'फस्ट मुभर एडभान्टेज' याने नौलो वस्तु, सेवा या बजारमा सुरुमै प्रवेश गर्नेले बढी उपलब्धि हासिल गर्ने सम्भावना भएकाले उद्यमीहरू कुनै सम्भावनायुक्त नवअवसर देखा परेमा तँछाड(मछ्याड गदै लगानी गर्ने गर्छन्। सन् १९९० ताका पनि त्यस्तै भयो। त्यस समय विश्वव्यापी कम्प्युटर सञ्जाल 'इन्टरनेट' चर्चाको चुलीमा थियो। टिमोथी बर्नस्लीले आविस्कार गरेको 'वल्ड वाइड वेब' अर्थात् इन्टरनेटमार्फत प्रयोग

'काठमाडौँमा जसरी कुनै बेला मूल्य एक पसलको सम्भावना देखेर गल्ली गल्लीमा '९९ सप' खुलेका थिए, त्यसैगरी सन् ९० को दशकमा वेबमा आधारित कम्पनीहरू च्याउभैँ उम्रिए। 'डटकम कम्पनी' भनिने त्यस्ता कम्पनीको सेयर मूल्य पनि तीव्र गतिमा अकासिन थाल्यो।'

विश्लेषकहरूले बजारमा देखिएको यस्तो अस्वाभाविक प्रवृत्तिलाई 'डटकम बबल' को नाम दिए। डटकम फोका दिनप्रतिदिन भन्नुभन्नु ठूलो हुँदै गयो र यो क्रम सन् २००० सम्म कायम रह्यो। गौरवका अनुसार एउटा बेलुनमा हावा हालेको हाल्यै गर्ने हो भने कुनै बिन्दुमा गएर त्यो पक्कै पड्कन्छ। डटकम

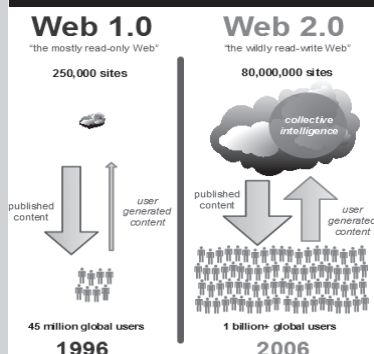
प्रविधिको क्षेत्रमा पहिलो पटक एउटा नौलो शब्दावलीको प्रयोग गरे, 'वेब २.०'। त्यसलगत्तै सन् २००४ मा टिम ओ'रिलीद्वारा आयोजित 'ओ'रिली मिडिया वेब २.० सम्मेलन'पछि त यो शब्दले सबैको ध्यान तान्न सफल भयो।

सूचनासञ्चारप्रविधि विश्लेषक करुण थापाका अनुसार वल्ड वाइड वेबको दोस्रो संस्करण जस्तो देखिए पनि वेब २.० ले प्राविधिकरूपमा कुनै पनि विकासलाई इङ्गित गर्दैन। उनी भन्छन्, 'वेब २.० ले

विमोर् बराल

वेब २.०

इन्टरनेटमा आधारित सूचना सञ्जालको नयाँ पुस्ता

॥ बेलुनमा हावा हालेको हाल्यै गर्ने हो भने कुनै बिन्दुमा गएर त्यो पक्कै पड्कन्छ। 'डटकम बबल' पनि त्यस्तै हावादारी हल्लाको भरमा फुलेको फोका थियो र यो आफ्नो जन्मको पाँच वर्षपछि पड्कियो पनि ॥

■ गौरवराज उपाध्याय
कम्प्युटर एशोसिएसन अफ नेपाल

गर्न सकिने सूचनाहरूको जालोका कारण इन्टरनेटको महत्व बढ्दै थियो। 'वल्ड वाइड वेब' जसलाई छोटकरीमा 'वेब' भन्न थालियो, मल्टिमिडिया सामग्रीहरूको जालोका रूपमा विकसित भएका कारण अक्षर, तस्वीर, ध्वनि, भिडियो, एनिमेशन आदिलाई एकआपसमा जोड्न सकिने भयो। त्यसपछि, त के थियो र, यस क्षेत्रमा छिटै नै उद्यमीहरूका आँखा गाडिन पुगे।

'सन् १९९५ देखि इन्टरनेटमार्फत व्यापार गर्ने कम्पनीहरूको ओइरो लाग्यो। जति कम्पनीले आफ्नो नाम अगाडि 'इलेक्ट्रोनिक'को छोटो रूप 'ई' उपसर्ग जोडे या पुछारमा 'डटकम' भुन्ड्याए तिनले व्यावसायिकरूपमा अपार सफलता पाए,' कम्प्युटर असोसिएसन अफ नेपाल (क्यान) का सदस्य गौरवराज उपाध्याय भन्छन्,

बबल पनि त्यस्तै हावादारी हल्लाको भरमा फुलेको फोका थियो र यो आफ्नो जन्मको ५ वर्षपछि पड्कियो पनि।

डटकम फोका फुटेपछि बजारमा ठूलो निरासा छायो। ठूला कहलिएका 'डटकम' कम्पनीहरू धमाधम बजारबाटै बाहिरिन थाले। गौरवका अनुसार त्यस समय 'याहू'जस्ता एकाध कम्पनीले मात्र आफ्नो अस्तित्व जोगाउन सके। उनी भन्छन्, 'कतिपय तात्कालीन विश्लेषकहरूले डटकम फोका पड्किएको घटनालाई 'वेब १.०' को अन्त्यका रूपमा परिभाषित गरे। त्यस घटनापछि बाँचिरहेका र नयाँ खुलेका 'वेब वेस्ड' कम्पनीलाई सम्बोधन गर्न उनीहरू नौलो शब्दको खोजी गर्नथाले।'

डटकम फोका पड्किएको केही सपयपछि डेल डोर्टी र क्रिग क्लाइनले सूचना-सञ्चार

सफ्टवेर निर्माता र उपभोक्तामा वेबको प्रयोगको सम्बन्धमा आएको परिवर्तनलाई औल्याउन खोजेको छ।'

वल्ड वाइड वेबका निर्माता टिमले पनि वेब २.० शब्दको सान्दर्भिकतामाथि प्रश्न उठाएका छन्। उनी भन्छन्, 'वेब २.० मा प्रयोग भएको भनिएको अधिकांश प्रविधि त वेबको सुरुवाति दिनदेखि नै प्रचलनमा छ।'

वेब २.० का बारेमा धेरैले आलोचनात्मक प्रतिक्रियाहरू दिए पनि यसलाई कम्प्युटर उद्योगको नौलो क्रान्ति मान्नेहरूको संख्या त्यो भन्दा बढी छ। टिम ओ'रिलीका अनुसार वेब २.० इन्टरनेटलाई आधारभूमि मानी त्यस 'भूमि' का लागि सफल सिद्धान्तको खोजी गर्ने एक प्रयास हो।

गौरवको विचारमा वेब १.० को पालामा वेबमा रहेका अधिकांश सामग्री वेबसाइट

वेब २.० को विशेषता भनेको प्रयोगकर्तालाई वेबसाइटका लागि सामग्री निर्माण गर्नेदेखि प्रकाशन गर्नेसम्मको अधिकार प्रदान गर्नु हो ।

■ करुण थापा
सूचना-सञ्चार-प्रविधि विश्लेषक

सञ्चालकहरूले निर्माण या संकलन गरेका हुन्थे । उनी भन्छन्, 'त्यस्ता वेबसाइटहरू प्रायः 'स्ट्याटिक' हुन्थे जहाँ प्रयोगकर्ताका लागि न्यून 'रुम' हुन्थ्यो । प्रयोगकर्तासँग अन्तर्क्रिया गर्न नसक्ने त्यस्ता वेबसाइटमा लामो समयसम्म सामग्रीहरू अद्यावधिक गरिएका हुँदैन थिए ।' गौरवका अनुसार वर्तमान वेब २.० युगमा अधिकांश वेबसाइटले प्रयोगकर्तालाई धेरै सुविधा तथा अधिकार प्रदान गरेका हुन्छन् ।

प्राविधिक आधारमा वेब २.० लाई परिभाषित गर्न नहुने मत छ करुण थापाको । उनका अनुसार वेब २.० को विशेषता भनेको प्रयोगकर्तालाई वेबसाइटका लागि सामग्री निर्माण गर्नेदेखि प्रकाशन गर्नेसम्मको अधिकार प्रदान गर्नु हो । वेब १.० को पतन अत्याधिक प्रतिस्पर्धा तथा व्यापारिक भ्रगडाका कारण भएको थियो । 'इन्टरनेटलाई भ्रगडाको विड नभई सामाजिक सहकार्यको सम्भावकका रूपमा प्रस्तुत गर्नु नै वेब २.० को सौन्दर्य हो,' करुण भन्छन् ।

गौरवको मत पनि करुणसँग मिल्दोजुल्दो छ । 'विकिपेडिया, फेसबुक, हाइफाइभ, फ्लिकर, यूट्युब, इवेजस्ता वेबसाइटले वेब २.० को अवधारणा बुझ्न सजिलो पार्छन् । यस्ता वेबसाइटले पृथक किसिमको ढाँचा बोकेका हुन्छन्, जहाँ प्रयोगकर्ताले वेबसाइटको प्रयोग सूचना प्राप्तिका लागि मात्र गर्दैनन् । यसले प्रयोगकर्तालाई पूर्णतया 'वेब ब्राउजर'मार्फत सफ्टवेयर एप्लिकेसन प्रयोग गर्ने अवसर प्रदान गर्छ । वेब २.० साइटमा रहेका सामग्री प्रयोगकर्ताले

प्रकाशन गर्न पाउँछन्, सूचनालाई 'कन्ट्रोल' गर्न सक्छन् र ती सूचनाको मालिक उनीहरू नै हुन्छन्,' गौरव थप्छन्, 'पहिले-पहिले प्राविधिक व्यक्तिले मात्र वेबसाइटमा सामग्री प्रकाशन गर्न सक्थ्यो । अहिले त वेब प्रोग्रामिङ या डिजाइनिङका बारेमा ज्ञान नहुनेले पनि वेबसाइटमार्फत आफ्ना कुरा संसारभर वेबकास्ट गर्न सक्छन् । फोरम, ब्लग आदिमा प्रयोगकर्ताले आफ्ना विचार सहजै पोख्न सक्छन् । विकिपेडिया 'भ्युअर'ले बनाएको र 'मेन्टेन' गरेको इन्साइक्लोपेडिया हो । त्यस्तै, यूट्युब भ्युअरले अपलोड गरेका भिडियोको सङ्ग्रह हो, फ्लिकर भ्युअरले अपलोड गरेका फोटोहरूको सङ्ग्रह हो । वेब २.० ले प्रयोगकर्तालाई व्यवसायको अवसर पनि प्रदान गर्छ । इवेजस्ता वेबसाइटहरूले प्रयोगकर्तालाई आफ्ना सरसामान बेच्ने प्ल्याटफर्म प्रदान गर्छन् ।'

टिम ओरेलीका अनुसार प्रयोगकर्ताको अनुभवलाई समृद्ध पार्नु, प्रयोगकर्तासँग अन्तर्क्रिया गर्नु र परिवर्तनशील सामग्री प्रदान गर्नु वेब २.० का विशेष गुण हुन् । खुलापन र स्वतन्त्रतालाई ओरेलीले वेब २.० सँग जोडे पनि गौरव सो कुरा मात्र तयार छैनन् । 'फ्री एन्ड ओपन सोर्सको आँखाले म वेब २.० लाई हेर्न सक्छु । त्यो अभियान त धेरै अगाडिदेखि सुरु भएको हो, त्यसलाई वेब २.० सँग जोड्नुको औचित्य छैन ।'

गौरवका अनुसार 'क्लाइन्टसर्भर' प्रविधिमा आधारित वेबमा अत्याधिक काम 'सर्भर' कम्प्युटरमा हुने गर्दथ्यो । अहिले भने 'क्लाइन्ट साइड स्क्रिप्ट' र 'वेब ब्राउजर'मा भएको विकासका कारण 'क्लाइन्ट' कम्प्युटरमा पनि धेरै काम हुनेगर्छ । 'डेटाबेस त सर्भर कम्प्युटरमै हुन्छ, तर

अज्याक्सजस्ता प्रविधिको विकासले ब्राउजर एन्डमा पनि केही हदसम्म इन्टरएक्टिभिटी सम्भव बनाएको छ,' उनी भन्छन्, 'गुगलको डकुमेन्ट, स्प्रेडसिट आदि अज्याक्सकै कारणले सम्भव भएका हुन् ।'

नेपालमा वेब २.० को प्रयोगका बारेमा प्रश्न गर्दा गौरव भन्छन्, 'नेपालमा वेब १.० को त राम्रोसँग प्रयोग भएको छैन, वेब २.० को के कुरा गर्नु र ? केही कामहरू भए पनि म वेब २.० मा काम गर्दै छु भन्ने कुरा त्यसमा संलग्नहरूलाई नै थाहा छैन । नेपालमा केही राम्रा ब्लगहरू सञ्चालनमा छन्, फेसबुकलगायतका वेब २.० साइटहरू पनि मनग्य रूपमा प्रयोग हुने गरेका छन् । तर, वेब २.० बारे जानकारीको चाहिँ कमी रहेको छ ।

म आबद्ध रहेको संस्था क्यानका पदाधिकारीहरूलाई पनि राम्रोसँग यसबारे थाहा छैन । आफूलाई 'अपडेट' गर्नुपर्छ, तपाईंहरू अझै वेब १.० को युगमा हुनुहुन्छ भनेर मैले उहाँहरूलाई भनिदिएको छु ।' गौरवका अनुसार नेपालमा वेब २.० ले प्रदान गर्ने सामाजिक सहकार्य र सूचना व्यवस्थापनका फाइदाहरू केही हदसम्म उठाउन सकिए पनि यसले प्रदान गर्ने आर्थिक फाइदा चाहिँ हामीले रतिभर पनि उठाउन सकेका छैनौं । 'इन्टरनेट पेमेन्टको राम्रो सुविधा नहुनु, सशक्त साइबर कानून नहुनु र यस सम्बन्धी ज्ञानको कमी हुनुजस्ता कारणले वेब २.० बाट हामीले आर्थिक उपलब्धि हासिल गर्न सकेका छैनौं,' उनी भन्छन्, 'आजको अवस्थामा नेपालमा इलेक्ट्रोनिक कारोबार अत्यन्त 'रिस्की' छ ।'

नभन्दै क्यानका व्यवस्थापक करुण ढुंगाना वेब २.० को बारेमा आफू अनभिज्ञ रहेको बताउँछन् । प्राविधिक दृष्टिले वेबमा कुनै परिवर्तन नआएकाले वेब २.० शब्दको प्रयोग मात्रले ठूलो महत्व नराख्ने उनको विचार छ । उनी भन्छन्, 'इन्टरनेटमार्फत धेरै अगाडिदेखि संसारभर कारोबार हुने गरेको छ । हाल नेपालमा पनि इन्टरनेटमार्फत सामान किन्नेदेखि लिएर केवल टिभी, इन्टरनेट आदिको पैसा तिर्न सकिने अवस्था आइसकेको छ ।' प्रयोगकर्ता प्रविधिसँग अभ्यस्त नहुनुले नेपालमा 'इ-कारोबार'लाई केही मात्रामा अवरोध गरे पनि कानुनी अड्चन भने नरहेको उनी दावी गर्छन् । ● bibhorbaral@gmail.com

प्राविधिक दृष्टिले वेबमा कुनै परिवर्तन नआएकोले वेब २.० शब्दको प्रयोग मात्रले ठूलो महत्व राख्दैन

■ करुण ढुंगाना
कम्प्युटर एसोसिएसन अफ नेपाल

फुलटाइमर विद्यार्थीलाई
सीमित खर्चले
कोर्सबाहिरका पुस्तक
किन्न मुस्किल
नै पर्छ ।

थोरै पढाइ, धेरै आशा

► जीवन कार्की

सामयिक घटना-सन्दर्भमा केन्द्रित पत्रपत्रिकादेखि इतिहास, राजनीति, दर्शन, कानून, साहित्य आदि गहन विषयका किताबका ठेली सामुन्नेमा लडिरहेका छन् । तर, १८ वर्षीया सरस्वती खत्रीलाई ठेलीबाट खोजबिन गरी विशेष कुनै किताब छानेर पढिहाल्न भन्ने धुन कहिल्यै चढ्दैन ।

क्याम्पसमा स्नातक अध्ययनरत कुमार दाहालले गुनासो गरे, 'तर अचेल हामीमा घोकन्ते विद्या मात्र छ ।' यसलाई उनी बाध्यता नै ठान्छन् । 'कलेज राजनीति गर्ने अखडा भएको छ, त्यस्तो भद्रगोल वातावरणमा साथीभाइबीच पढाइ र किताबका बारेमा कुरा हुनुभन्दा पनि कुन उपायले

नै थमाएको सभ्यताको खुड्किलो हो । पुस्तकको मोहनीमा मदमस्त भएको तन्नेरी पुस्ताले पुरातन संस्कृतिलाई पछ्याउँदै पढ्ने कामलाई 'सरस्वतीको आराधना'का रूपमा नलिए पनि पुस्तकलाई माया र श्रद्धा पक्कै गर्छन् । कलेज तथा कार्यस्थलमा हुने फुर्सदको जमघटमा किताब साटफेर र चर्चा गर्ने उनीहरू कतै पुस्तक-मेला आयोजना भयो कि त हूल बाँधेर स्टल चहार्न पुग्छन् ।

आफै कमाइ गर्ने युवालाई त समस्या भएन, तर अभिभावकको भरोसामा पढाइ धानिरहेका 'फुलटाइमर विद्यार्थी'लाई भने सीमित खर्चले कोर्सबाहिरका पुस्तक किन्न मुस्किल नै पर्छ । विविध विषयमा ज्ञान राख्न चाहने विद्यार्थीका लागि छुट पाइने पुस्तक-मेला लाग्नु चिट्ठा परेसरह हुन्छ । पत्रपत्रिका पढ्नमा रुचि राख्ने सिग्मा कलेजका दिनेश काफ्ले त्यस्तै खोजीमा हुन्छन् । 'आवश्यक किताबको सूची नबनाउँदा कतिपयक त पुस्तक-मेला जानु साथीभाइसँगको रमाइलो भेटघाटमा मात्र सीमित हुन्छ,' मूलघर स्याङ्जा भएका यी तन्नेरीले किताब किन्न नसक्नु पैसाको अभाव र अरू खाँचोको अधि पढाइलाई प्राथमिकतामा पार्न नसक्नु नै मुख्य कारण बताए । किताबबारे साथीभाइको जमघटमा छलफल चल्ने गरे पनि गम्भीरतापूर्वक 'मिसन अध्ययन'तिर भने लाग्न नसकेकोमा खिन्न छन् उनी । उनले भने, 'परीक्षाकेन्द्रित पढाइको मानसिकता बसिसकेकाले अतिरिक्त अध्ययनले पाउनु नै के छ र भन्ने लाग्छ ।'

दिनेशकै कुरामा सही थाप्दै सँगै १२ कक्षामा अध्ययनरत दिलजंग लामा पनि तम्सिए, 'युवा विद्यार्थीलाई कोर्सको पढाइ नै भ्याइनभ्याई हुन्छ, अन्यत्र सोच्ने समय नै पुग्दैन,' उनी भन्छन्, 'पढाइले सोचाइ र पर्सनालिटीमै परिवर्तन ल्याउने फाइदा बुझ्ने पनि फेसनको धुन र लहडी संगतले गर्दा त्यतातिर ध्यानै जाँदैन ।' के छ त दिमागमा ? 'कोर्सको पढाइलाई जसोतसो

'अगाडि जे आउँछ, यसो पल्टाएर पढिन्छ,' छानेर नपढ्ने बानीबारे उनले बताइन् ।

रिचमन्ड एकेडेमीमा दस जोड दुईकी छात्रा सरस्वती न्युरोडको सधैं भीडभाडयुक्त देखिने सडककिनारामा पुराना पुस्तक पसलकी साहुनी पनि हुन् । पसलेका रूपमा सरस्वतीले धेरैजसो कोर्सका किताब नै बेचेकी छन् । भन्छिन्, 'स्कूल र कलेजका विद्यार्थी नै पसलका नियमित ग्राहक हुन् ।' उनी पनि पसलमै आएका किताब खोतलखातल गर्दा एक-दुईवटा पढ्छिन् । 'विभिन्न विषयका किताब पढ्नुपर्छ भन्ने थाहा भए पनि के-के नमिलेर हल्काफुल्का पढाइमै चित्त बुझाइन्छ,' आजका धेरै युवाको अलछ्छीपनको रोग सकारेभैं गरिन् उनले ।

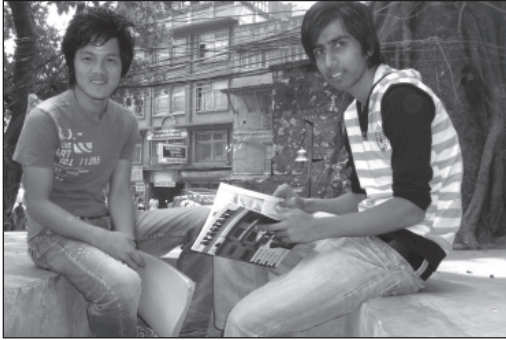
'हो नि, एकोहोरो पाठ्यपुस्तक कण्ठ गरेर मात्र त कहाँ हुन्छ र, बाहिरी ज्ञानगुनका कुरामा पनि ध्यान दिनुपर्छ,' सरस्वतीकै पसलमा पुस्तकहरू छानिरहेका रत्नराज्य

परीक्षा पास गर्ने भन्ने एकोहोरो सोच मात्र हुन्छ,' सरकारी कलेजको कथा सुनाए उनले ।

पढाइमा फास्टफुड कल्चर

आजका युवा पढाइमा पटकै मन लगाउँदैनन्, पढे पनि कोर्सबुकमा किताबको किरो बनेर रुमलिन्छन् भन्ने आरोप टार्न हरेकसँग एउटा-एउटा रेडिमेड जवाफ होला । कतिजनालाई पढ्ने विविध खुराकअघि कोर्सको किताब देख्यो कि हनहनी ज्वरो आउलाजस्तो हुँदो हो त कतिलाई कोर्सकै पढाइमा एकोहोरिनुमै मजा लाग्दो हो । विद्यार्थी भएपछि कोर्सको किताबमात्र पढ्नु जिम्मेवारी हो या अन्य विषयवस्तुको अनौपचारिक ज्ञान पनि लिनु राम्रो हो भन्नेमा युवापुस्ता दोधारमै अल्झिएको छ ।

बाहिरी किताबतिर लाग्दा आफ्नो मूल पढाइमा बाधा पुग्ने डरले हैरान हुन्छन् कति त । तर, पढ्नु त युवाहरूलाई उमेरले

पार लगाएर सर्टिफिकेट बटुल्ने र त्यसैलाई यताउति भजाएर पैसा कमाउने,' लामा निर्धक्क भन्छन् । दाम कमाएपछि नाम आफैँ कर्मिदै जाने सोच रहेछ यी तन्नेरीको ।

औपचारिक पढाइमा गहिरिनुमा पनि युवाहरूको आ-आफ्नै कथा छ । 'फेल भइने हो कि भन्ने डर लाग्छ र फेल भएमा घरबाट पाएको पकेट मनी, बाइकलगायतका सुविधा गुम्ला कि भन्ने चिन्ताले अन्तिममा घोटिएर पढिन्छ,' जीएस कलेज, कालीमाटीमा १२ कक्षाका विद्यार्थी सुरेश महतले परीक्षाकेन्द्रित पढाइको रहस्य खोले । 'सँगसँगै उनले गुनासो पोखे, 'गुपका केटाहरूसँग घुम्न र मस्ती गर्नमै समय बित्छ, यस्तो तालले भविष्य के होला भनेर कहाली लाग्छ ।'

रित्ता पुस्तकालय, नाम चलेका प्रकाशन गृहमा थुप्रिएर बसेका चल्तीका लेखकका पुस्तक देख्दा हाम्रो पठन-संस्कृतिमा धमिरा लागेको हो कि भन्ने भान पर्छ । तर, पहिलेको तुलनामा पढ्ने परिपाटीमा निकै सुधार आएको अनुभव छ हाल राजधानीको एक निजी स्कुलमा पढाउँदै आएका रूपक अधिकारीको । 'गातिना किताबका धेरै संस्करण निस्किएका छन्, लेखकप्रति चासो बढ्न थालेको छ,' आफैँ पनि साहित्यमा कलम चलाउने रूपक आशावादी देखिए । पढ्नका लागि नियमित नेपाल-भारत सांस्कृतिक केन्द्रको पुस्तकालय घाउने उनी विद्यार्थी र युवाकै अध्ययनप्रेमका कारण पुस्तकको बजार बढ्दै गएको ठहर्‍याउँछन् । 'तर अझै पनि किनेर पढ्ने संस्कृतिको विकास हुन सकेको छैन,' उनलाई बिभाउने कुरा यही छ । पढाइको प्रतिफल तात्तातै नमिल्ने भएकाले 'फास्टफुड कल्चर'मा अभ्यस्त युवा पुस्ताले अनेक कुरा जर्कडिएको जीवनचर्यामा अध्ययन-मननलाई प्राथमिकतामा राख्न

सकेको छैन ।

तन्नेरी मनस्थिति र पढ्ने काइदा

औपचारिक शिक्षालाई मात्र प्रमुख ठान्ने कतिपय अभिभावक कोर्सबाहिरको पढाइमा आँखा लगाउनु मात्र पनि 'बिग्रिने बाटो' ठान्छन् । कुनै डिग्री हासिल गराएर केही कामको मेलोमा छोराछोरीलाई लगाउनु पाए दुक्क हुन्थ्यो, भन्ने ध्याउनुमा उनीहरू पिरोलिन्छन् । कालीमाटीको योजना थपलिया अभिभावकको त्यस्तो सपनाको बोझ थाम्दैमा अरू कुरातिर सोच नभ्याइने बताउँछिन् । भर्खरैको स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियनको निर्वाचनमा अमृत साइन्स क्याम्पसमा अखिल क्रान्तिकारीबाट सदस्य पदमा विजयी उनी भन्छिन्, 'किताब किनेर पढ्ने बानी र फुसदै छैन ।'

कम्युनिस्टहरूको पढाइ धुवाँदार हुन्छ भन्ने चलनचल्तीको भनाइविपरीत यी क्रान्तिकारी नेतृ अपवाद नै हुन् त ? 'होइन, पढ्न त पढ्छु' क्याम्पसको पढाइदेखि बाहिरको खुला संसारमा आफ्नो पकडबारे प्रस्ट्याउँदै भनिन्, 'बुवाले घरमा पत्रपत्रिका जे ल्याउनुहुन्छ, त्यही पढिन्छ ।' उनको अनौपचारिक अध्ययन बुवाले पढ्ने पत्रपत्रिकामा सीमित छ । पढिरा'छु, यत्तिको गरिरा'छु तर पछि के-कस्तो पेसा गर्छु भन्ने यकिन नभएर धेरै युवा रनभुल्लमा परेको उनको बुझाइ छ ।

'पढ्ने र केही नयाँ कुरा सिक्ने हाम्रो उमेर यही नै त हो नि !,' साइन्स पढ्न धनुषाबाट अस्कल छिरेका रामसहाय यादवले बुझ्नुकी पारामा सुनाए । थपे, 'सरसंगत र वातावरणले पढ्ने बानी र विषयवस्तुमा प्रभाव पार्छ ।' योजना जस्तै रामसहाय पनि राजनीतिको रन्कोसँगै पढाइ अधि बढाइरहेका छन् । सरकारी क्याम्पसमा प्रत्यक्ष रूपमा राजनीतिको घाम-पानी चाखेका उनीहरूलाई राजनीतिक रडले भने गाढा प्रभाव पार्ने रहेछ । अस्कलमै आइएस्सी दोस्रो वर्षमा अध्ययनरत यादव नेपाल किताबको गफ निस्कनासाथ प्वाक्क बोले, 'मलाई त म्याक्सिम गोर्कीको आमा उपन्यास खुब मनप्यो,' मन पर्नुको कारण पनि एक वाक्यमै तयार छ, 'नेपालको पछिल्लो राजनीतिक उथलपुथलसँग मिल्दोजुल्दो र मजदुर आन्दोलनको मर्मस्पर्शी

पाटो भएकाले ।'

साथीहरू सबै सँगै हुँदा सामान्य भलाकुसारीकै क्रममा नयाँ किताब के आयो बजारमा, त्यसमा खास कुरो के छ, कत्तिको रमाइलो र महत्वपूर्ण विषय हो भन्नेमा एकसरो चर्चाबाटै जानकारी साटासाट गर्छन् युवाहरू । त्यसपछि साथीहरूबाट सुनेका कुरालाई पत्रपत्रिका पढेर लेख, समीक्षामार्फत आँक्रे र थप विवरण खेतलखातल पार्छन् । किताबसँग सोझै नाता भने निकै पछि मात्र गाँस्न पुग्छन् उनीहरू, अरू कसैमार्फत सहजै उपलब्ध भएपछि । केही अधिमात्र योजना थपलियाले स्ववियु चुनावको व्यस्ततामाभक्त समय मिलाएर नारायण वगलेको 'पल्पसा क्याफे' पढिसिध्याइन् । 'मुलुकमा द्वन्द्व थामिसकेपछिको अवस्थामा उपन्यास पढे पनि एउटा राम्रो किताब पढ्ने भनेर मन रमायो,' ढिलाइको पढाइमा भएको नमज्जालाई सन्तुष्ट मनले पाखा लगाउँदै उनले खुसी साटिन् । अलि पहिल्यै पढेको भए अझ सान्दर्भिक र स्वादिलो हुन्थ्यो जस्तो लाग्यो रे उनलाई । अब उनी सञ्जीव उप्रेतीको 'घनचक्कर' उपन्यास पढ्ने पालो कुदैछिन् । त्यो पढ्ने बेला आएर पढिसकेपछि उनी पक्कै आफैँप्रति गुनासो गर्लिन्, 'यो त मैले अलि पहिल्यै पढेको भए हुने !'

पढाइलाई उमेर, साथीसंगीको संगत र वरिपरिको वातावरणले धेरै प्रभाव पार्छ । बालापनमा पढेको 'मामा आए घोडा' अबको युवावयमा तबेलातिर थन्किसक्यो । दाजु-दिदीलाई उछिनेर अहिले त फुच्चा भाइबहिनीहरू पुस्तकालय र पुस्तक-मेलाले स्वादमा लस्कर लाग्न थालिसके । तर, युवा दुक्दुकी पनि त्यसै थामिएर कहाँ बस्छ र ? 'उमेरले गर्दा रोमान्टिक कुरा पढ्नमा योबेला अलि मन जाँदोरहेछ,' विज्ञानको औपचारिक पढाइ र राजनीतिक विषयवस्तुको चाख एकैछिन छेउ लगाएर रामसहाय रौसिए । सँगैका साथी यादव नेपाल भन्छन्, 'पेसा, क्षेत्र र रुचिअनुसार पढाइ निर्धारित नहुने भए त जीवनमा केही गर्नै सकिन्न नि !' उनका कुराले सबैका निधार गम्भीर भावले बटारिए । हो त, न्यायक्षेत्रमा केही गर्न मन हुनेले कानुनका विषयमा घोलिनुपर्छ, त्यही विषयका सन्दर्भ सामग्री खोज्नुपर्छ । योजनाले नामअनुसारकै योजना फुकाउँदै सबैलाई काम लाग्ने सूत्र बताइन्, 'सकभर सबै विषयवस्तुमा सन्तुलन मिलाएर पढ्दा-बुझ्दा सधैँलाई काम लाग्छ ।' ●

विन्दास बास

अंकमाल गरेका एक जोडीका पाइला सेन्ट्रो कारबाट उत्री फूलैफूलको सानो बगैँचा चिरेर हुँगा छापेको बाटो पछ्याउँदै जान्छन् र एलुमिनियम ढोकाबाट भित्र पस्छन् । आफ्नै अनुहार देखिने सफा ग्लस टाइलमा टकटक आवाज आउँछ । यो पंक्तिकार पनि उनीहरूलाई पछ्याउँछ । भित्र सिसामा मोडल छ, विशाल विल्डिङहरू अनि प्रशस्तै खुला ठाउँ, बगैँचा, पानीको फोहोरा, स्टेडियम...। केही नबोल्दै त्यहाँ रहेकी एक सुन्दर युवतीले ब्रोसर र रेटकार्ड दिन्छन् । हेर्दै दंग पर्छन् अधिका ती जोडी र लपकै टाँसिएर सिसाभित्रको मोडल, ब्रोसर अनि रेट कार्ड कुन पहिला हेरौं भैँ गर्छन् । त्यतिकैमा मार्केटिङ स्टाफले मोडल अपार्टमेन्ट हेर्न अनुरोध गर्छन् । सबैतिर एकनासको टाइल, भित्ता पनि चिल्ला र सफा, एकैरूपको मनै चंगा हुने रङ लगाइएको । पस्दापस्दै बैठक कोठा र त्योभन्दा उता किचन । साथमा दुईवटा बेडरुम, एउटा बच्चाका लागि हुनेगरी सजाइएको कोठा । 'डु नट टच' का सूचना राखिएका फर्निचर देखाउँदै ती युवती भन्छन्, 'यी फर्निचरहरू चाहिँ आउँदैन ।' एक अधवैसे भोक्किएर प्रतिप्रश्न गर्छन्, 'यत्रो पैसा लिएर पनि फर्निचर नआउने भए किन राखेको त ?' अधिका एक जोडी अलिअलि हाँस्दै मोडिएर अर्कोतिर लाग्छन् । मार्केटिङकी

युवती प्रतिप्रश्नकर्तालाई 'कन्भिन्स' गराउँदै भन्छन्, 'फर्निचरका लागि अलग्गै पैसा तिर्नुपर्छ या आफैँले बनाउनु पर्छ । हामीले दिने भए पाँचदेखि दस लाख पर्छ ।'

युगल जोडी अर्को फ्ल्याटतिर छिर्छन् । दंग पर्दै युवक भन्छन्, 'यो चाहिँ ठीक रहेछ, दुईवटा बच्चा हुर्काउन पनि आरामले पुग्छ ।' उनीसँगैकी युवती थोरै लजाउँदै भन्छन्, 'एउटा त हुनु कहाँ छ !' फर्निचर नपाउने भएकामा गुनासो गर्ने अधवैसे पनि निक्कै रुचि लिएर हेरिरहेका थिए, साथमा घरिघरि रेटकार्ड निकालेर पनि हेर्थे । उनी मार्केटिङ युवतीलाई फेरि सोध्छन्, 'अनि यहाँ फ्ल्याट किनेर पनि मासिक पैसा बुझाउनुपर्छ रे नि ?' मार्केटिङ युवती भन्छन्, 'सेक्युरिटी, आउटर मेन्टेनेन्स र पावर ब्याकअपका लागि त बुझाउने पर्यो नि । दुई रूपैयाँ प्रतिस्क्वायरफुट प्रति महिना । अँ यो पैसा अलिकति बढ्न पनि सक्छ है, अधिकतम पाँच रूपैयाँसम्म हुनसक्छ, त्योभन्दा बढी चैँ हुन्न ।' अधिल्लिरको लिफ्ट देखाउँदै भन्छन्, 'अब यो लिफ्ट त जुनसुकै हालतमा चालु राख्नुपर्ने, यस्तै गरी अति आवश्यक कुरा त जति सुकै लोडसेडिङ भए पनि दिने पर्ने नि । हो त्यही सेवा र त्यसको 'कस्ट' ले गर्दा अलि कति घटीबढी हुनसक्छ मासिक तिरने रकममा ।'

बाहिर निस्कनुअघि आकर्षक

लाइट फिटिङलाई नियाल्दै गरेको यस पंक्तिकारलाई मार्केटिङ युवतीले भनिन्, 'लाइट फिटिङ्स पनि आउँदैन, हामीले प्वाइन्ट मात्र दिन्छौं ।' सन सिटीमा

विपिन मिश्र

हेर्दिऊँ न त भनेर गएको यस पंक्तिकारले त्यहाँका एक थकित मार्केटिङ अफिसरसँग तन्नेरी डटकमका लागि केही कुरा आग्रह गर्दा मातातीर्थ औंशी परेकाले मुड नभएको जाहेर गरेपछि अधिका युगल जोडीलाई दौडँदै गएर सोध्न पुगे, 'तपाईंहरूलाई कस्तो लाग्यो ?'

'जस्त विन्दास, अबको लाइफ स्टाइल नै यस्तै हो ।'

किन भनेर प्रश्न ? गर्दै नपाई युवतीबाट जवाफ आउँछ, 'नो एक्स्ट्रा सेक्युरिटी निडेड, इनफ ओपन स्पेस घर बनाउँदा यस्तो कहाँ पाइन्छ र ।'

युवक भन्छन्, 'अल्वेज हनिमुन, देन, दुवैजना जहिले जहाँ गए पनि घरमा के होला भन्न परेन नि ।'

पैसाका बारेमा बढी जानकारी राख्न खोज्ने अधवैसेले मैले केही नसोधीकनै भने, 'राम्रै हो तर अलि महँगो, फेरि किनेर पनि भाडा तिर्न पर्ने हेर्नुस् न, १३ सय स्क्वायरको कम्तीमा २६ सय महिनाको तिर्न परेन त ।'

एक जना ६० कटेका जस्ता लाग्ने बृद्ध आफ्ना छोराबुहारी (?) सँग फत्फताउँदै भित्रै हुन्छन्, 'मचाहिँ बस्दिन तिमैरू बस । यी हेर यसरी पस्दापस्दै पहेर हुन्छन्, मलाई भेट्न त पोको बोकेका, डोको बोकेका सबै आउँछन् ।'

हो वास्तवमै हाउजिङ र अपार्टमेन्ट आधुनिक जीवनशैलीको महत्वपूर्ण पाटो र आवश्यकता बनेका छन् । नेपालमा पनि यसको आकर्षण बढ्दो छ । तर पनि सबै उमेरसमूह र रुचिका मनिसलाई यसले समेट्न नसकेको हो कि जस्तो लाग्छ । विगत तीन वर्षदेखि धुम्माराही अपार्टमेन्टमा फ्ल्याट खरिद गरी बस्दै आएका इन्टेरियर डिजाइनर देवी वाग्ले भन्छन्, 'एक समयको आवश्यकतालाई मात्र यसले पूरा गर्छ । बच्चाहरू ठूला हुँदै र आफू बृद्ध हुँदै जाँदा अलिकति खुम्चनुपरे जस्तो लाग्छ ।' त्यसो त उनले चाहेजस्तो कम्युनिटी पनि त्यहाँभित्र पाइन्छन् रे । 'एउटै बाटो एउटै भ्याड प्रयोग

गर्ने र सधैं सम्पर्क हुने मानिसहरूसँग विचार नमिल्नु पनि त समस्याको कुरो हो,' उनी भन्छन्। अपार्टमेन्ट किनेर भाडा लगाउने अनि मूल्य बढेपछि बेच्ने 'विजनेस माइन्डेड'हरूका कारण त्यहाँको पारिवारिक तथा मैत्री वातावरण बिथोलिएको निष्कर्ष लागेको छ।

एकलो वा सानो परिवारमा बस्ने तथा श्रीमान्/श्रीमती दुवै काम गर्ने हुँदा चाहिँ हाउजिड वा अपार्टमेन्ट उपयुक्त वासस्थान भएको बताउँछिन् रियल स्टेट एक्सपोमा यसबारे जानकारी लिन आएको उपभोक्ता सीमा सत्याल। सीमाको विचारमा कहिलेकाहीँ घर छाड्न परे पनि सुरक्षाको डर नहुने तथा बाहिरी वातावरण अपटुडेट हुने कारणले धेरै टेन्सन हुँदैन हाउजिड-अपार्टमेन्टमा।

आफ्नो पुरानो घर छाडेर धोवीघाटस्थित सनराइज होम्सको घर किनेर बसेका कुमार महर्जन पनि हाउजिडमै आनन्द हुने बताउँछन्। उनको आनन्दको

कारण हो, घरसम्म पुग्ने बाटोको सुविधा, सुरक्षा र शान्ति। 'सुरुमा भनेको जति सबै कुरा नपुग्याउने रहेछन्, हाउजिडवालाले,' महर्जनको दुखेसो यही छ।

त्यस्तै कुरा अन्य उपभोक्ता पनि गर्छन्, 'पहिला देखाइएको आकर्षणमा ५० देखि ७० प्रतिशतमात्र कुरा पूरा हुन्छन् रे। एक अपार्टमेन्टमा त मोटरसाइकल पार्क हुने ठाउँमा कार पार्क हुन थालेपछि त्यस अपार्टमेन्टले पहिला 'कमिट' गरेकै कुराभित्र परे पनि थप पैसा उठाई जग्गा किनेरमात्र पार्किङको व्यवस्था हुनसक्ने कुरा संस्थापन पक्षले गर्दा उपभोक्तालाई दिक्क लागेको कुरा गर्छन् महर्जन।

इन्टेरियर डिजाइन एसोसिएसन (आईडिया नेपाल) का अध्यक्ष सानुराजा शिल्पकारको विचारमा हाउजिड आधुनिक मात्र नभई उत्तरआधुनिक जीवनशैलीको संकेत हो। यसका धेरै राम्रा पक्ष र केही सुधार गर्नुपर्ने पक्ष रहेको शिल्पकार बताउँछन्। उनको विचारमा व्यवस्थित

बसोबास, सुरक्षा, प्रशस्त एक्स्टेरियर स्पेस, इन्भाइरोमेन्ट तथा म्यानेज्ड इन्टर्नल लिभिङ स्पेस नै यसका सकारात्मक पक्ष हुन्। पेसाले इन्टेरियर डिजाइनर तथा हस्तकला व्यवसायमा संलग्न उनलाई 'पोस्ट मोडर्न' कन्सेप्टले कतै हाम्रो मौलिक कला त ओभरेलमा पार्ने होइन भन्ने चिन्ता पनि छ। 'हस्तकला, काष्ठकला आदि हाम्रा मौलिकता हुन् र यिनलाई हामीले इन्टेरियरको माध्यमबाट सम्बर्धन, प्रबर्द्धन गर्न सक्छौं। रियल स्टेटहरूको ध्यान त्यतातिर जान जरूरी छ। हाउजिडका संरचनाहरूमा पनि त नेपालीपन दिन सकिएला नि?' व्यक्तिगत रूपमा उनलाई हाउजिडका घर एकनास र एकरूपका हुने भएकाले मोनोटोनस लाग्छ रे। 'यसमा केही विविधता र लचकता पनि अपनाउनुपर्ला कि!' उनले इन्टेरियरको पाटोतर्फ संकेत गरे।

'केही वर्ष भाडामा दिन्छु अनि आफैं बुस्छु, बुढेसकालमा,' कालीमाटीस्थित युरो हाउजिडमा दुई वर्षअघि घर किनेर भर्खरै मात्र भाडामा दिएका प्रमोद तुलाधर भन्छन्, 'राम्रै छ रिटायर्ड लाइफमा बस्न। मजस्तै दुईचार जना भए भने यो घर त्यो घरमा बसेर गफ गरेरै पनि आनन्दले दिन कट्छ।' रियलस्टेटले कुनै-कुनै काम अति व्यापारिक तवरले गरिदिँदा बस्ने मान्छेले दुःख पाउने र हाउजिडप्रति नै विकर्षण हुनसक्ने उनको विचार छ। आफ्नै आँगनपटि देखिएको अर्को घरको ड्रेनपाइप देखाउँदै भन्छन्, 'हेर्नुस् न, यित छोपिदिएको भए हुने नि!' रिटायर्ड सरकारी जागिरे तुलाधरलाई जे भए पनि हाउजिड आजको आवश्यकताजस्तो लाग्छ। ●

हाउजिडबारे आर्किटेक्ट सचि प्रजापति

'हाउजिड'का घरको बनोट कस्तो लाग्छ ?

डिजाइन नयाँ र आकर्षक छैनन्।

गुणास्तर कस्तो छ ?

मलाई त शकै लाग्छ। मूल्य कम गर्न कमर्सियल्ली बनाइएको पनि हुनसक्छ।

मूल्य कस्तो छ त ?

आफूले बनाउँदा केही सस्तो पर्ला यदि आफ्नो समय र मिहिनेतलाई नजोड्ने हो भने।

इन्टरनल लिभिङ स्पेस सबैलाई मिल्दो छ त ?

मेरा लागि बनाएको घर तपाईंलाई नमिल्न सक्छ भने हाउजिडको एकरूपताले सबैलाई बराबरी सन्तुष्टि देला भन्न त सकिन्न।

बाहिरी वातावरण कस्तो छ ?

सबैको एकनास छैन, तर अवधारणाअनुसार पर्याप्त खुला ठाउँ, बाटोको पहुँच र अन्य भौतिक सुविधाहरू हुनुपर्ने हो।

हाउजिड या अपार्टमेन्ट के कारणले लोकप्रिय भएका होलान् ?

बनाउने भन्फट भएन, केही हदसम्म सस्तो पनि, अनि सुरक्षित र व्यवस्थित हुने भएकाले। ●

नेपालको धितोपत्रको दोस्रो बजारमा मासिक असर

विश्लेषकहरूले प्रचलित नियम या पद्धतिभन्दा केही पृथक रूपमा धितोपत्र बजारमा हलचल पनि हुनसक्ने परिकल्पना गरि अनुसन्धान गरेको पाइन्छ। केही घटनाक्रमलाई विश्लेषकहरू परिवर्तनहरूको अनुमान गर्न सैद्धान्तिक आधार पनि नभएको बताउँछन्। त्यस्तै एउटा अर्ध- तीव्र आधार

रशेश वैद्य

(semi-strong form) अन्तर्गत विधिहिन (anomalies)

शेयर बजारमा पाइएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय धितोपत्र बजारमा जनवरीदेखि डिसेम्बर महिना सम्म भएका शेयर कारोबारहरूको प्रतिफल विश्लेषण गर्दा बाँकी ११ महिनाहरूमा भन्दा जनवरी मा धितोपत्र बजारमा अलि बढी प्रतिफल हुने पाइएको छ। यसलाई 'जनवरी-इफेक्ट' नाम दिइएको छ।

त्यसैगरी नेपाली धितोपत्र बजारमा पनि विश्व धितोपत्र बजारमा जस्तै कुनै विशेष महिनामा बढी प्रतिफल हुन्छ कि हुँदैन भनेर अनुसन्धान गरिएको छ। विशेषतः विश्वका अन्य धितोपत्र बजारको कारोबार अंग्रेजी महिना जनवरीबाट सुरु भई डिसेम्बरमा अन्त्य हुन्छ तर नेपाली धितोपत्र बजार नेपाली आर्थिक वर्षको आधारमा चल्छ, जसअनुसार आर्थिक वर्ष आषाढ मसान्तमा अन्त्य हुन्छ।

नेपालको धितोपत्र बजारमा मासिक प्रतिफल(प्रतिशतमा)

मसान्त आ. व.	पुस	माघ	फागुन	चैत्र	वैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भदौ	असोज	कार्तिक	मंसिर
२०५५/५६	-२.९४	-१.७६	०.९५	४.५५	४.५६	७.७७	२.१७	५.०३	०.१८	७.५४	३.७५	-०.१२
२०५६/५७	६.१३	५.७१	१५.३९	०.७९	९.७६	-६.९७	६.४६	०.९७	१५.६५	३.०२	१९.६८	-३.३९
२०५७/५८	-४.५५	-२.०४	-१३.०५	-६.७७	-३.६६	-६.३०	४.५६	-७.५५	-१७.६७	६.०३	६.७६	-५.२६
२०५८/५९	-१०.०५	-७.७८	-२०.३८	१५.०६	१०.५९	-५.४८	०.६६	-०.४०	-१.५६	-१.६६	०.६४	-२.७६
२०५९/६०	-६.४३	६.२३	-१.६९	२.१०	-३.०८	०.१०	-१.३५	१.४६	०.२९	-०.४८	-०.६३	-२.०९
२०६०/६१	०.००	४.६६	-१.६६	-३.१८	१.५४	४.३१	४.१८	८.७८	-२.८६	-१.४१	१.६४	०.५५
२०६१/६२	१.३५	७.३९	९.०९	४.४९	-२.६९	-२.६६	३.२०	४.६७	-२.२३	१.३३	१.७२	०.२३
२०६२/६३	०.७५	३.९९	६.९६	-१.४७	१५.२६	३.३९	३.९८	०.६२	-१.७०	४.१३	१२.३०	१३.६८
२०६३/६४	५.६०	-२.४६	-४.७५	-०.८८	३.८२	११.९८	१८.९४	३.२२	१५.७५	५.४२	६.२७	१२.०७
२०६४/६५	-६.५३	-१५.०७	-१२.२३	४.४६	७.९८	१५.४३	३.५१	१२.६०	-१०.०३	-४.४१	-१३.५२	-८.९२
औसत प्रतिशत	-१.६६	-०.११	-२.१४	१.९२	४.४१	२.१६	४.६३	२.९४	-०.४२	१.९५	३.८६	०.४०

विगत १० वर्ष (आर्थिक वर्ष) को नेपालको धितोपत्र बजारमा भएको मासिक औसत प्रतिफल विश्लेषण गर्दा आषाढ महिनामा अरु महिनाको तुलनामा बढी प्रतिफल आएको पाइन्छ। यो महिनामा औसत ४.६३५ को प्रतिफल धितोपत्र बजारबाट पाएको देख्न सकिन्छ। त्यसैगरी आषाढ महिनापछि नयाँ वर्षको पहिलो महिना वैशाखमा पनि बढी प्रतिफल आएको देखिन्छ।

चाडको रमझमसँगै धितोपत्र बजारमा पनि चमक आउने गरेको छ। कार्तिक महिनामा नेपाली धितोपत्र बजारमा औसत प्रतिफल बढी आएको देख्न सकिन्छ। चिसो मौसममा धितोपत्र बजार पनि चिसिने गरेको पाइन्छ। तसर्थ शेयरमा लगानी गर्दै हुनुहुन्छ भने दोस्रो बजारको मासिक हलचललाई पनि ध्यान दिनुहोस्। ●

प्रचारमा फरक धारको भनी प्रचार गरिरहने तर हलसम्म पुगेर हेर्दा पुरानै शैलीमा बनेका नेपाली चलचित्र हेर्दा-हेर्दा दर्शक वाक्क भइसकेका छन्। भारतीय चलचित्रको भीडमा नेपाली चलचित्रहरू प्रतिस्पर्धा गरेर भए पनि आफ्नो स्थान बनाउन भने संघर्षरत छन्। व्यावसायिक हिसाबले भारतीय चलचित्रसँग नेपाली चलचित्रलाई तुलना गर्नु त्यति सान्दर्भिक देखिदैन। त्यही पनि नेपाली चलचित्रको बजार नै नभएको भने होइन। लगानीपछि जसले पनि प्रतिफलको आशा लिन्छ। तर, नेपाली चलचित्र बनाउनभन्दा चलाउन मुस्किल भएको सरोकारवालाहरू स्वीकार गर्छन्। लगानी गर्ने निर्माता, अनुगमन गर्ने अनुगमनकर्ता र हल मालिकहरूबीच तालमेल नभइदिँदा नेपाली चलचित्र

दुई समूह बाँडिएका छन्- विश्वज्योति समूह र गंगा-गोपी समूह। कुनै एउटै एउटा समूहमा प्रदर्शन भएको नेपाली चलचित्रहरू अर्कोमा नदोहोरिनाले आपसी कटुताका कारण दर्शक पनि घटिरहेको बताउँछन् निर्माताहरू। राजधानीमा थोरै संख्यामा भएका चलचित्र हलहरूले लगातार बनिरहेका नेपाली चलचित्रलाई थेगने अवस्था छैन। कुनै पनि चलचित्र चलाउने बेलामा निर्माण पक्षले अनेकौं प्रकारका समस्या भैलुपरेको छ। लगानी गर्ने एउटा, कमाउने चाहिँ अर्को भएको छ, भन्छन् चलचित्रसँग सम्बन्धित पत्रकार ध्रुव लम्साल। उनी भन्छन्, 'साँच्ची नै अचेल हलहरूको मनोमानी चलेको छ, साथै हलवालाले निर्माण पक्षलाई चलचित्र चलाईदिने सर्तमा जे भन्यो त्यही मान्नुपर्ने बाध्यतात्मक अवस्था छ।' यस्तो प्रवृत्तिले गर्दा

नकारात्मक भावना, राजनीतिक अस्थिरता, विदेशी चलचित्रको प्रभाव र विभाजित हलहरूको आपसी प्रतिस्पर्धाका कारण होल्ड ओभर टुट्न गएमा हलवालाले चलचित्र उतारिदिने डरले निर्माताहरू सधैं त्रसित छन्।

राजधानी बाहिर चलेर भित्रिएका चलचित्रलाई यहाँका हल मालिकले पुरानोको संज्ञा दिन्छन्। त्यो मानसिकताले गर्दा बाहिर सफल भएका चलचित्र पनि राजधानीभित्र चलाउन समस्या परेको निर्माताहरूको गुनासो छ। राजधानी बाहिर अत्यधिक सफल तर राजधानीमा चलाउन तीन वर्षसम्म पालो पर्खनुपरेको चलचित्र हो, छवि ओझाद्वारा निर्मित 'हिम्मत'। यो त एउटा उदाहरण मात्र हो। यस्तै पीडा भोगेका चलचित्र नेपाली बजारमा प्रशस्त छन्।

चलचित्र बनाउनभन्दा चलाउन गाह्रो

► रेनुका ढकाल/किशोर न्यौपाने

बनाउन भन्दा चलाउन गाह्रो भएको कटु सत्य तन्नेरी समूहले सम्बन्धित विज्ञहरूसँग भेट्दा पत्ता लागायो।

चलचित्र निर्माताहरू चलचित्रको निर्माणपश्चात् उक्त चलचित्रले हल नपाउनाले हैरानी व्यहोरिरहेका छन्। राजधानीमा एक पटक आफ्नो चलचित्र लगाउन पाए लगानीसम्म उठाउन सकिने सपना बोकेर पालो पर्ख्दै बसेका निर्माताहरू समयमा पालो नआइदिँदा उदास बनेका छन्। यो समस्याले चलचित्र क्षेत्रमै संकट उत्पन्न हुने त होइन ? भन्ने प्रश्न उब्जेको छ।

चलचित्रका पण्डितहरूले जे-जसो भने पनि राजधानीमा नेपाली चलचित्र हेर्ने दर्शकको कमी नै छ। सीमित संख्यामा रहेका चलचित्र हलहरू पनि समूहगत रूपमा बाँडिने गर्दछन्। सामान्यतः चलचित्र हलहरू

हल मालिक र निर्माताबीचको सम्बन्धमा कुनै पनि बेला चिसोपना नआउला भन्न सकिन्न। त्यसमाथि अहिले चलचित्र क्षेत्रको पिछैसम्म राजनीतिक खेल बढेकाले प्रत्येक निर्णय राजनीतिक हस्तक्षेपका आधारमा हुने गरेका छन्।

नियमानुसार जाने हो भने, चलचित्र सेन्सर भएको मितिको आधारमा चलचित्रलाई क्यू-सिस्टममा राख्ने गरिन्छ। चलचित्र समीक्षक यज्ञश पण्डित भन्छन्, 'तर, चलचित्र विकास बोर्डले बनाएको नयाँ नियममा विशेष चलचित्रलाई क्यूमा बस्नुनपर्ने भनिएकाले क्यू-सिस्टममाथि हस्तक्षेपको क्रम बढ्दो छ। नेपाली चलचित्रमा सिन्डिकेट प्रणाली घुमाउरो पाराले भित्रिएको छ।' लामो समयपछि बल्ल-बल्ल पालो आए पनि चलचित्र क्षेत्रप्रतिको

चलचित्र चलाउन जति समस्या देखिए पनि निर्माणको क्रम भने पातलिनुको साटो भन्भन् बाक्लिएर गएको छ। अझ डिजिटल प्रविधिको विकासले चलचित्र निर्माणको अनुपातलाई हवात्तै बढाइदिएको छ। चलचित्र हलको संख्या चैं जस्ताको जस्तै र चलचित्र संख्या चैं बढेको बढ्दै गैने हो भने, यो समस्या समाधान हुने छाँट देखिदैन। यो समस्याबाट पार पाउन संख्यात्मकभन्दा पनि गुणात्मक चलचित्र निर्माणमा जोड दिनु आवश्यक छ। दर्शकलाई हलसम्म तान्नका लागि पनि राम्रो चलचित्र बनाउनु अहिलेको प्रतिस्पर्धात्मक बजारको आवश्यकता हो। नेपाली चलचित्रको प्रबर्द्धन र विकासका लागि राजधानीमै केही सुविधासम्पन्न चलचित्र हलहरू थप्नुपर्ने खाँचोसमेत देखिएको छ। ●

आजका कैयन् युवा सपना र
रहरको बेलुन त थामिनसक्नु उचाइमा
उडाउँछन्, ती सपना र रहर पूरा गर्न
चाहिने कसरत भने तिनमा शून्य हुन्छ

परिवारकी कान्छी सदस्य, पढाइमा एकसुरे, चञ्चले, चुलबुले अनि आँखाभरि स्थापित खेलाडी बन्ने सपना । एक दशकअघि उनको जीवनयात्रा यस्तै तानाबानामा अधि बढेको थियो । बारा जिल्लाको निजगढ बजारमा मध्यमवर्गीय परिवारमा जन्मिएकी उनीभित्र जीवनमा केही गरेर देखाउने आकांक्षा उमानै मन-मगज त थियो, तर स्पष्ट बाटो थिएन । समयसँगै सोच भर्त्तिगदै गयो र त्यसलाई साकार पार्ने सूत्र पनि हासिल गर्दै गइन् । कहाँ तेक्वान्दो खेलाडीका रूपमा राष्ट्रिय पहिचान बनाउने एकोहोरो धुन, कहाँ सोच्दै नसोचेको कलाकारिताको रङ्गीन दुनियाँ । र पनि प्रतिभा र लगनको अगाडि परिस्थितिले कोल्टे फेर्न करै लाग्यो । आज उनी नेपाली फिल्मनगरीकी आशलाग्दी नायिका रञ्जना शर्माका रूपमा देखा परेकी छिन् ।

आजका कैयन् युवा सपना र रहरको बेलुन त थामिनसक्नु उचाइमा उडाउँछन्, ती सपना र रहर पूरा गर्न चाहिने कसरत भने तिनमा शून्य हुन्छ । तर, रञ्जना भने जुभारु युवा जमातकी एक प्रतिनिधिका अनुहारमा संघर्षरत यात्रामा होमिइन् ।

भन्छिन्, 'फिल्मक्षेत्रको मूलधारमा गनिने कलाकारको पंक्तिमा आफ्नो परिचय बनाउन गर्नुपर्ने संघर्ष र त्याग सम्झँदा अहिले आफैँदेखि अचम्म लाग्छ । फिल्मको नायिका बन्ने 'भूत'

सफलताको

बाजी मारिँ

- संघर्ष

सवार हुँदा खर्चको जोहो गर्न नसकेर कानको टपसमेत बेचेकी छु।' गाउँमै एसएलसी पास गरेर २०५६ तिर उच्च शिक्षा अध्ययनका क्रममा राजधानी छिरेपछि नजिकबाट हेर्न र बुझ्न पाएको ग्ल्यामरको संसारप्रति उनको लगाव कति विघ्न थियो भने, नायिका नभई नछाड्ने ध्याउन्नमा उनी एकोहोरेइन। तर, घरमा आमा-बुवा भने कान्छी छोरीको नायिका बन्ने डिपीप्रति सन्तुष्ट थिएनन्। छोरीको फिल्म क्षेत्रतिर गहिरिँदै गएको चाख देखेर परिवारमा चिन्ता बढ्दै थियो। 'कान्छीले दुःख पाउली, के-कसो होला, फिल्म क्षेत्रमा विभिन्न हल्ला सुनिन्छ भन्ने पीर उहाँहरूलाई थियो,' पारिवारिक चिन्ताको कारण खोलिन् उनले। परिवारको त्यो चिन्ता गलाउन र मनको रहर पूरा गर्न उनी अझ जागरुक र प्रतिबद्ध भएर आफ्नो लक्ष्यतर्फ अगाडि बढिन्। उनलाई विश्वास थियो, राम्रो काम गरेपछि परिवारले साथ नदिने कुरै आउँदैन।

घोढचढी, अभिनय आदिको पढाइ र तालिमबाट प्रतिभामा निखारता ल्याउन रञ्जना नीर शाहले खोलेको नेसनल कलेज अफ फिल्म स्टडिजमा भर्ना भइन्। १६ जना केटावीच अभिनय सिक्नेमा उनी एकली केटी थिइन्। क्याम्पसमा औपचारिक अध्ययन पनि बढाइरहेकी उनले पैसाको अभावमा 'फिल्म स्टडिजको १८ महिने कोर्स १२ महिनामात्र गरेर छाडिन्।

वेल्ट (कम्मर पेटी) को विज्ञापन गर्न फोटोग्राफर कमल श्रेष्ठले खिचेको फोटोमार्फत रञ्जनाको अनुहार पहिलोपटक सार्वजनिक भयो। त्यसपछि सुरु भयो उनको अभिनय आकासमा उडान। त्यो फोटो युवामञ्चको आवरणमा छापिएपछि ग्ल्यामरको दुनियाँमा उनको सोधखोज र चर्चा एकाएक चुलियो। 'सिरीमा सिरी' बोलको रिमिक्स गीतमा मोडलिङ गर्न अफर आयो र त्यसमा पनि छानिएपछि रङ्गीन संसारको यात्रामा गति थपियो। त्यसपछि फिल्मक्षेत्रमा रमाउने सपना एकाएक विपनामा परिणत हुन थाल्यो। मोडलिङको ढोकाबाट छिरेर गहना, वंश, जानकीजस्ता टेलिसिरियल र मौसम, मर्यादा, इज्जतदार आदि कथानक चलचित्रमा उनले सफल अभिनयकला देखाइसकेकी छिन्। दर्जनजति म्युजिक भिडियोमा अभिनय गरेर पनि उनले दर्शकमाझ लोकप्रियताको परीक्षा दिइसकेकी छिन्।

पढाइमा मध्यम रञ्जनाले औपचारिक अध्ययनलाई प्रमाणपत्र तहभन्दा अगाडि बढाउन सकिनन्। आजको समयमा थोरै पढेर बढी कुरा जान्नु आवश्यक भएको उनको ठम्याइ छ। 'पढाइतिर लागिहयो भने त सिंगो उमेर नै घर्किन्छ होला,' ठट्टैली लवजमा उनले सुनाइन्। पहिले उमेरभन्दा ढिलो पढाइ सुरु हुने भएकाले

बाहिरबाट हेर्नेलाई फिल्मक्षेत्रको तामझाम र रौनक जादुगरी बगैँचाजस्तो लाग्छ तर पर्दाभित्र कलाकारी दुनियाँको दुःख अनि संघर्षको कहानी यसमै होमिएपछि मात्र थाहा हुन्छ

पर्दाभित्रका दुःख अनि संघर्षको कहानी सम्बन्धित क्षेत्रमै होमिएका पात्रहरूलाई मात्र थाहा हुन्छ। पर्दामा कहिले सुँक्क-सुँक्क पिलपिलाउने त कहिले मुस्कानको भुल्लाहाट छाड्ने रञ्जना आफ्नो कमलो चरित्रदेखि दूर त्यस्तै कठिन संघर्षबाट गुज्रिएकी छिन्। 'अहिले जुन क्षेत्रमा पनि आफ्नो काममा अब्बल साबित गरेर नदेखाए भविष्य नै छैन,' उनको युवा सोच, समझ र संघर्षशील यात्राको अनुभवले यस्तै भन्छ। उनको सफलताको सूत्र पनि यही हो। मान्छेले जीवनसंघर्ष र चुनौतीलाई बोझ र दुःखदायी रूपमा सोच्ने गरे पनि संघर्षविनाको जीवन बकम्फुस अनि पीडादायक हुने उनको व्यावहारिक दर्शन हो।

'रात-दिन नभनी मैले गरेको मिहिनेत र एउटा फिल्मबाट निकालिँदाको पीडा भुलेर आफ्नो कामप्रति प्रयासरत रहेकाले नै अहिलेको सफलता चाख्न पाएकी छु,' मुस्कानसँगै उनले तृप्ति पोखिन्।

प्रस्तुति : सुदिप कोइराला

र बन्जी जम्पको रोमान्स

► आरोह रेग्मी

नेपाललाई अब सगरमाथाको देश भनेर चिनाइराख्नु पर्दैन, बुद्ध जन्मेको देश भनेर चिनाइराख्नु पर्दैन, नेपालमा त्यस्ता धेरै कुरा छन् जसले नेपालको महिमालाई परपरसम्म गुञ्जायमान पार्छन्। नेपाल विश्वमै साहसिक कार्यका रूपमा रहेका हिमाली पदयात्रा, माउन्टेन फ्लाइट, प्याराग्लाइडिङ, रकक्लाइम्बिङ, ज्याफ्टिङ, बन्जी जम्पलगायतका क्षेत्रमा राम्रो सम्भावना बोकेको मुलुक पनि हो। नेपालको भौगोलिक बनावट र प्राकृतिक सुन्दरता पनि अचम्मको छ। त्यसैले हामीलाई संसारमा अरुभन्दा पृथक र वेग्लै परिचय दिइएको छ।

नेपाल साहसिक खेलहरूको गन्तव्य स्थलका रूपमा परिचित छ। जसमध्ये एक हो, बन्जी जम्पिङ। बन्जी जम्पिङ भन्नासाथ हामी भोटेकोसीको नाम लिन्छौं किनकि यो खेल नेपालको भोटेकोसीमा खेलाइन्छ।

काठमाडौँबाट करिब एक सय किलोमिटरको दूरीमा रहेको भोटेकोसी प्राकृतिक दृष्टिले पनि रमणीय छ। नेपालमा भएका नदीहरूमध्ये सबैभन्दा हिंस्रक मानिने भोटेकोसी दुई ठूला पहाडको बीचबाट नागबेली आकारमा बगेको छ। सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा रहेको यो नदी पर्यटनका हिसाबले पनि निकै महत्वपूर्ण

छ। काठमाडौँबाट करिब तीन घण्टामा पुग्न सकिने भोटेकोसीमा बन्जी जम्पिङ गरेर, तिब्बतको सिमानामा रहेको तातो पानीमा नुहाएर एकै दिनमा काठमाडौँ फर्कन सकिन्छ। बिहान सवेरै काठमाडौँबाट हिँड्यो भने करिब डेढ घण्टामा दोलालघाट पुग्न सकिन्छ। दोलालघाटबाट अरू डेढ घण्टामा बाह्रवीसे हुँदै भोटेकोसी पुग्न सकिन्छ।

सामान्य शारीरिक परीक्षणपछि योग्य ठहरिनेलाई कम्मर र खुट्टामा विशेष किसिमको बेल्ट बाँधिन्छ। त्यसपछि उक्त बेल्टलाई लामो तन्किने डोरीमा जोडिन्छ। जब जम्परलाई पुलको जम्प गर्ने भागमा लगिन्छ तब सुरु हुन्छ खेलाडी र दर्शकको बेजोड हुरिड। जम्पर हात हल्लाउँछन् दर्शकलाई, अनि हाम फाल्छन् भोटेकोसीमा। पुलबाट करिब एक सय ६० मिटर तल बगिरहेको भोटेकोसीमा एक सय मिटरसम्म मात्र जम्प गराइन्छ। जम्परले जम्प गर्दा आफ्ना हात फैल्याउँदै चराका पखेंटाभै फिजाउँदाको अनुभव नै छुट्टै हुँदो हो।

भोटेकोसीमा बन्जी जम्पिङको सम्पूर्ण व्यवस्था मिलाएको छ, द लास्ट रिसोर्टले। नेपालमा बन्जी जम्पिङको सुरुवात गर्ने उद्देश्यले यो रिसोर्टले सर्वप्रथम २०१८

जम्परले जम्प गर्दा आफ्ना हात फैल्याउँदै चराका पखेंटाभै फिजाउँदाको अनुभव नै छुट्टै हुँदो हो

सालमा उक्त नदीमा भोलुङ्गे पुलको निर्माण गरेको हो। करिब ४८ लाखको लागतमा निर्माण गरिएको भनिएको उक्त पुलले बन्जी जम्पिङ खेललाई नेपाल प्रवेश गराउन मद्दत मात्र गरेन स्थानीय बासिन्दाको जीवनस्तर उकास्न पनि महत्वपूर्ण काम गर्‍यो। करिब ६ घण्टा लाग्ने बाटोलाई १५ मिनेटमा छोट्याइदियो यो पुलले।

एकपटकको जम्पिङका लागि नेपालीलाई दुई हजार रूपैयाँ शुल्क लाग्छ भने विदेशी पर्यटकका लागि ६ हजार रूपैयाँसम्म लाग्छ। आफ्नो आम्दानीको एक प्रतिशत रकम स्थानीय विकास निर्माणमा लगाउने द लास्ट रिसोर्टले अहिलेसम्म स्थानीयस्तरमा विभिन्न निर्माणका काम गरिसकेको छ। गाउँघरमा बाटोघाटे, खानेपानीको व्यवस्था, विद्यालय भवन, स्वास्थ्य चौकी निर्माणलगायतका सामाजिक काम गरिदिएको छ, यो रिसोर्टले। केही विदेशी र केही नेपाली नागरिक मिलेर सञ्चालन गरेको यो रिसोर्ट पर्यटनको माध्यमबाट समाजसेवा गर्न चाहनेका लागि राम्रो प्रेरणाको स्रोत बनेको छ। ●

तन्नेरी संवाददाता/काठमाडौं

नयाँ वर्ष २०६६ साललाई स्वागत गर्नका लागि गत चैत ३१ गते विहानदेखि नै नेपालीहरू व्यस्त थिए। 'न्यु इयर इभ' मनाउन सर्वसाधारण मस्त रहेका बेला काठमाडौंको दशरथ रंगशालामा भने अनौठो दृश्य देखियो। नेपालकै एकमात्र ठूलो रंगशालामा अखिल नेपाल फुटबल संघ (एन्फा) र नेपाल सेभेन ए साइड

मैदानका लागि चर्काचर्की

नेपाली खेलकुद संस्थागत भएको ६० वर्षभन्दा बढी भइसक्यो तर हामीकहाँ अझै पनि अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड पूरा गरेका खेलस्थलको अभाव छ।

फुटबल महासंघका पदाधिकारीहरूको जमघट थियो। तर, उनीहरू नयाँ वर्षको उत्सव मनाउन होइन, खेल मैदानका विषयमा छलफल गर्न भेला भएका थिए। रंगशालाको विषयमा भएको छलफल भन्डै हात हालाहालको स्थितिमा पुग्यो।

वैशाख ३ देखि १२ गतेसम्मका लागि सेभेन ए साइड फुटबल महासंघले दशरथ रंगशाला बुक गरेको थियो, दोस्रो पेप्सी सेभेन ए साइड फुटबल प्रतियोगिताका लागि। त्यही समयमा एन्फालाई एक दिनका लागि मैदान चाहिने भयो। एएफसी च्यालेञ्ज कपको तयारीमा रहेको बंगलादेशको राष्ट्रिय टिम र एएफसी प्रेसिडेन्ट कपको तयारीमा रहेको नेपाल पुलिस क्लबबीच मैत्रीपूर्ण फुटबल खेलको आयोजनामा एन्फा जुटेको थियो। एकै समयमा दुईवटा प्रतियोगिता खेलाउनुपर्ने भएपछि, पदाधिकारीहरूमा तनाव बढ्न पुगेको हो। रंगशालाका लागि दुई पक्षीय वार्ता गर्न एन्फाबाट अध्यक्ष गणेश थापा, उपाध्यक्ष ललितकृष्ण श्रेष्ठसहितको टोली सक्रिय थियो भने सेभेन ए साइडबाट अध्यक्ष नवीन पुन, काठमाडौं जिल्ला अध्यक्ष भरत गुरुङ, ललितपुरका अध्यक्ष नारायणदेव राणासहितको टोली थियो। यी टोलीबीच रंगशाला मैदान कसले प्रयोग गर्ने र कसरी

गर्ने भन्ने विषयमा भएको छलफल अपशब्द प्रयोग र हात हालाहालको स्थितिमा पुग्यो। अन्ततः एन्फाले मैत्रीपूर्ण खेल हल्चोकस्थित सशस्त्र प्रहरी बलको मुख्यालयमा रहेको मैदानमा लगेर खेलायो।

यो घटनाले पनि देखाउँछ, नेपाली खेलकुदमा भौतिक पूर्वाधारको स्थिति कस्तो छ। खेलकुद चलाउनका लागि पनि पदाधिकारीहरू बीच आपसमा मनमुटाव हुने स्थिति उत्पन्न हुन्छ। नेपाली खेलकुद संस्थागत भएको ६० वर्षभन्दा बढी भइसक्यो तर हामीकहाँ अझै पनि अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्ड पूरा गरेका खेलस्थलको अभाव छ। त्यसो त एन्फा अध्यक्ष थापा र सेभेन ए साइड फुटबल महासंघका अध्यक्ष पुन समूहबीचको भनाभन कुनै व्यक्तिगत कामका लागि थिएन। सेभेन ए साइड फुटबल महासंघ काठमाडौं जिल्ला अध्यक्ष भरत गुरुङ भन्छन्, 'प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दा साथीहरूबीचमै दुस्मनी मोल्नुपर्ने स्थिति आयो, व्यक्तिगत कामका लागि जस्तै गरी।' अझ एन्फालाई मैत्रीपूर्ण खेल मात्र होइन वैशाख अन्त्यदेखि सुरु हुने एएफसी प्रेसिडेन्ट कपका लागि मैदानलाई दुरुस्त राख्नुपर्ने अर्को जिम्मेवारी पनि थियो। दुई साताको समयमा मैदान दुरुस्त पार्नु एन्फालाई अर्को ठूलो चुनौती थियो।

फुटबलका लागि मात्र होइन यो समस्या नेपालका अन्य खेलले पनि व्यहोर्दै आएका छन्। २०२८ सालमा सुरु भई २०३१ सालमा निर्माण पूरा भएको दशरथ रंगशालापछि राजधानीमा अर्को ठूलो खेलस्थल बनेको छैन। रंगशालाले पनि सन् १९९९ मा काठमाडौंमा सम्पन्न आठौं दक्षिण एशियाली खेलकुदको वाहनामा मुहार फेर्न पाएको थियो। त्यसपछि यसको मर्मत पनि विरलै हुने गरेको छ। आठौं सागकै लागि मित्रराष्ट्र चिनले ललितपुरको सातदोबाटोमा बनाइदिएको अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद परिसर नेपालका लागि देखाउन मिल्ने खेलस्थल भए पनि अहिले त्यहाँ युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय राखिएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय स्पर्धामा विशेषगरी उमेर समूहमा आफूलाई अब्बल राख्दै आएको क्रिकेटसँग पनि आफ्नै मैदान छैन। कीर्तिपुरस्थित त्रिभुवन विश्व विद्यालयको मैदान पनि भारतीय एक निजी टेलिभिजन च्यानलले बनाइदिएको थियो। अझ त्यसमा प्रतियोगिता गर्दा कतिपय समयमा त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्ववियु र नेपाल क्रिकेट संघ क्यानका पदाधिकारीबीच मनमुटाव हुँदा पटकपटक समस्या देखिने गरेका छन्। क्यानले मूलपानीमा अन्तर्राष्ट्रियस्तरको क्रिकेट रंगशाला बनाउने भन्ने घोषणा ठूलै

खेलकूद

ताम्रभाषाका साथ गरे पनि पाँच वर्ष नाधिसक्यो अहिलेसम्म त्यहाँ काम सुरु भएको छैन । विशेषगरी व्यक्तिगत खेलमा अहिलेसम्मकै सफल तेक्वान्दोको पनि आफ्नै कवर्डहल छैन । नेपाल तेक्वान्दो संघले सातदोवाटोमा सुविधासम्पन्न कवर्डहल बनाउने योजना चार वर्षअघि नै सार्वजनिक गरेको थियो तर त्यो योजना पनि गर्भमै तुहियो ।

देशको राजधानीमा त खेलस्थलको यस्तो अवस्था छ भने मोफसलमा कस्तो अपेक्षा गर्ने ? खेलकुदमा भौतिक पूर्वाधारको चर्चा आउनासाथ पदाधिकारीहरूको एउटै जवाफ हुन्छ, 'सरकारले आवश्यक बजेट नै दिँदैन ।' तर पदाधिकारीहरूले यसअघि दिँदै आएको यो जवाफ पनि अब फिक्का हुन थालेको छ । गत चैतमा सम्पन्न पाँचौँ राष्ट्रिय खेलकुदका लागि सरकारले २५ करोड रूपैयाँ बजेट दिएको थियो । जसमा भौतिक पूर्वाधारका लागि मात्र पाँच करोड रूपैयाँ छुट्याइएको थियो । तर, खेलकुदको सर्वोच्च निकाय राष्ट्रिय खेलकुद परिषदले खेलकुद क्षेत्रमै अहिलेसम्मको सर्वाधिक बजेट पाउँदा पनि एउटा नयाँ खेलस्थल निर्माण गर्न आवश्यक ठानेन । अझ इन्डोर गेमलाई टुँडीखेलमा पाल टाँगेर खेलायो । यदि, इमान्दार भएमा खेल संघहरू आफैले पनि भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्न

**फिफा र
एएफसीद्वारा प्रदान गरिएको
गोल्ड प्रोजेक्ट अन्तर्गत
बनाइएका मैदानहरू
अपायक पर्ने र स्तरीय
प्रतियोगिता आयोजना गर्न
नमिल्ने खालका छन् ।**

□ □ □ □ □

**सरकारले केही गरेन
भनेर मुख ताक्नुभन्दा पनि
खेलकुदका संघ-संस्थाहरूले
चासो देखाउने हो भने
खेलस्थल निर्माण गर्न
असम्भव छैन । राम्रो काम
सुरु गर्ने हो भने सरकार
र अन्य क्षेत्रबाट पनि
सहयोग आउनसक्छ ।**

नसक्ने होइनन्, तर पदाधिकारीहरू त्यसतर्फ लागेर आफ्नो कमाइ घटाउन चाहँदैनन् ।

सरसर्ती हेर्दा राष्ट्रिय खेलकुद परिषद्को भन्दा एन्फाको वार्षिक बजेट घेरै हुन्छ । तर, एन्फाले आफ्नो छुट्टै मैदान बनाउनेतर्फ अलिहेसम्म अभियान थालेको छैन । फिफा र एएफसीद्वारा प्रदान गरिएको गोल्ड प्रोजेक्ट अन्तर्गत बनाइएका मैदानहरू अपायक पर्ने र स्तरीय प्रतियोगिता आयोजना गर्न नमिल्ने खालका छन् । खेलस्थलका कारण पनि नेपाली खेलाडीले अन्तर्राष्ट्रिय एरिनामा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्न सकेका छैनन् । इन्डोर खेललाई अझै पनि हामीकहाँ खुल्ला आकासमुनि नै खेलाउने गरिन्छ । यहाँ धुलौटे मैदानमा प्रशिक्षण र प्रतिस्पर्धा गरेका खेलाडीहरू अन्तर्राष्ट्रिय स्पर्धामा म्याटमा खेल्दा चिप्सिएर हार व्यहोर्नु परेका कैयौँ उदाहरण छन् ।

सरकारले केही गरेन भनेर मुख ताक्नुभन्दा पनि खेलकुदका संघ-संस्थाहरूले चासो देखाउने हो भने खेलस्थल निर्माण गर्न असम्भव छैन । राम्रो काम सुरु गर्ने हो भने सरकार र अन्य क्षेत्रबाट पनि सहयोग आउनसक्छ । तर, पैसा खर्च गर्ने ठाउँमा हातै नहाल्ने प्रवृत्तिले हाम्रो खेलकुद अझै पछाडि धकेलिँदै जानेछ । ●

FOR ALL ADVANCE ORTHOSIS & PROSTHESIS

COSMETIC RESTORATION

BK / AK

NATIONAL ORTHOPAEDIC CENTER

TAMRESWOR TEMPLE, SIPHAL-8, Kathmandu

Phone : 6217773

E-mail : nocnepal@gmail.com

एक गोठालोको आत्मकथा

दम्भी आत्म प्रदर्शनकारीहरूको बडेमानको बगाल छ । त्यसैले ठीक सही बुझिनुभन्दा बढी गलत बुझिनुको सम्भावना निकै बलशाली छ र व्यापक छ ।

मलाई मण्डले प्रमाणित गर्न चाहने दम्पती हुन् कि एकल हुन् राम्रोसित मेरो उक्त भाषण पंक्तिहरूको विश्लेषण गरेर निकाल्न सक्छन् । दम्पतीको सफल हस्ताक्षर अभियानपछि मेरो ३५ वर्ष पुरानो लेख उद्धृत गर्न असाधारण रूपले उत्साहित भएका देखिन्छन् मेरा मित्र । यो एनिमल साइक्लोभिष्ट पर्ने विषय हो । मैले केटाकेटीकालमा गाईबस्तु चराएको मात्र थिइन, तिनीहरूको समूह-मनोविज्ञान, हर्ड साइक्लोजीको राम्रो निरीक्षण पनि गरेको थिएँ । अवसर पाउनासाथ तिनीहरू कसरी भ्रमिन्छन् । त्यो राम्ररी बुझ्दथेँ । त्यो बाल्यकालमा र अहिले अरू सन्तोषजनक ढंगले व्याख्या गर्न सक्छु । कुनै समय म आफैँ त्यो लेख नेपालीमा अनुवाद गरेर छापिदिने छु ताकि धेरै ठूलो समुदायले बुझ्ने मौका पाउन् । तर 'प्राध्यापकहरू पवित्र मौसम होइनन्' तुलनात्मक रूपले धेरै खदिलो सुलिखित छ । प्राध्यापकहरूको सेवा-निष्कासनको अभूतपूर्व वकालत गरिएको छ, अभूतपूर्व तार्किकतासित ।

उहाँले जस्तै मौका छोप्ने पनि, जस्तै लालित्यपूर्ण पदावलीमा, सक्छौँ आगन्तुक र अनागन्तुकहरूलाई मेरो अंग्रेजीमा रचेको लेखलाई जति ऊर्जा र उत्साहसित नेपालीमा भिमांशा गरेर निषेधात्मक सन्देश पुग्ने गरेर सम्झाए पनि उहाँप्रतिको मेरो पुरानो प्रेम र सम्बन्धमा कुनै प्रभाव छैन । उहाँले अति तीव्रसित मन पराएको त्रिभुवन विश्वविद्यालयको महत्वपूर्ण पदबाट उहाँलाई पूर्वसूचनाबिना नै घोकेंट्याक लाउँदा जसरी म द्रवित भएको थिएँ त्यसरी नै मेरो हृदय उहाँको जीवनमा कुनै विपत्ति आइपुग्यो भने पुनःद्रवित भइरहनेछ । यो जगत्मा अति विस्मयकारी घटना घट्छन् । कतै चारमुख भएको वाच्छी जन्मन्छे, कतै तीन पाखुरा भएको मानव शिशुको जन्म हुन्छ, कतै ९६ वर्षको वृद्धमा जवानी फर्केर २२ वर्षको युवती विहे गर्छ । बुझिनसक्नु छ यो रहस्यमय अस्तित्वको रूपरेखा । यदि कुनै मियाकल चमत्कारवश, देउता वा

दैत्यको ठट्टा गर्ने बानीको परिणामस्वरूप उहाँको केस रिक्त चिल्लो तर चाउरी सघन हुँदै गएका गालामा र बिडताले टल्की रहेको सम्पूर्ण मुखमण्डलमा सद्धाम हुनेको जस्तै खस्रो दाही र वीरप्पनको जस्तो ऐतिहासिक खस्रा जुँगा यो उमेरमा उम्रिहाले पनि म उहाँप्रति करुणापूर्ण नै भइरहनेछु । परपीडक हाँसो कहिलेपनि हाँस्ने छैन । यो मेरो बुद्धि र संकल्पको चुनाव होइन । मेरो जैविक संरचना र हृदयको विवशता हो ।

हाम्रो जीवन र जगत्को मैत्रीपूर्ण सह-अस्तित्व या टकरावभित्र लेखन, मनन र विस्मयपूर्ण मौनका लागि यति स्पेस, यति स्थान, यति अनन्त विषय-वस्तुहरू छन् कि प्रतिभा र सीप भएकाहरू हेर्दाखेरी अति साधारण, तुच्छतम विषयलाई लिएर पनि उत्कृष्टतम कृतिको रचना गर्न सक्छन्, साहित्य, संगीत र कला तीनै क्षेत्रमा केही सिर्जना गर्छन् । जब म जस्तै कुनै खुबी नभएकाहरू कसैको देखासिकी गरेर केही सिर्जना गर्छन् तिनीहरू आफ्नो मौलिक स्वरूपमा दृष्टिगोचर हुन्छन् । पाठक, स्रोता वा दर्शक शिष्ट र शालीन छन् भने मनमनै असुरक्षित हुन्छन्, व्यंग्यात्मक मुस्कान वा हाँसो दबाएर, अभद्र, कुसंस्कृत छन् भने कुनै रचनाको सार र मर्म नबुझेर नै नकारात्मक टिप्पणी गर्दै हल्ला गर्न थाल्छन् । त्यस्तो समाजमा सुशिक्षित, सुसंस्कृतहरूको अति नै सानो जमात छ । दम्भी आत्म प्रदर्शनकारीहरूको बडेमानको बगाल छ । त्यसैले ठीक सही बुझिनुभन्दा बढी गलत बुझिनुको सम्भावना निकै बलशाली छ र व्यापक छ । आत्मकथा लेख्ने कुनै महापुरुषहरू सायद स्त्रीहरूले पनि आफ्नो अतीत-स्मृतिको शाब्दिक प्रस्तुतिमा उल्लेखनीय पारदर्शिता देखाएका छन् । आफ्ना कमिकमजोरी पूर्ण उदारशिलता सहित प्रस्तुत गरेका छन् । उनीहरूको समग्र महानता वा उदारता त्यही पारदर्शितामा सीमित हुँदैन, तर त्यो एक प्रबल प्रमाण हो सेल्फ-कन्फेसनको, आत्म-स्वीकृति, विनम्रताको र लगभग सबै अटोग्राफी,

स्वचित्रणहरू सुस्क घटनावलीको सुस्क घटना नभएर सिर्जनात्मक कल्पनाका पनि उदाहरणीय नमुनाका रूप लिइन्छ । मैले आफैँले आधा, पूरा, आंशिकरूपले पढेका कथाहरूको संख्या सीमित छ । रुसो, गेटे, रसल, गान्धी र नेहरू । गान्धीको 'माइ एस्पेरिमेन्ट विथ ट्रुथ' पढ्दा त कुनै गहिरो साहित्यिक कृति पढ्दाजस्तै आनन्द आयो भने अरूका आत्मकथाहरूको साहित्यिक स्वभाव र स्वादबारे चर्चा गर्नु अरू धेरैले पुनरावृत्ति गरेको सत्यको एक थप पुनरावृत्ति गरेको मात्र हुनेछ । नेहरू गद्यमा पद्य बोलिरहेका देखिन्छन् । रुसो, गेटे र रसल आ-आफ्नो अन्तरदृष्टि बक्रोक्ति र मौलिकताको दृष्टिले असाधारण भइहाले । सर्वस्वीकृत महानताको धारणाका हिसाबले कम चर्चित अरू पाचैजना भारतीय लेखकहरू: निरादचन्द्र चौधरी (यान अटोबायोग्राफी अफ यान अन्नोन इन्डियन), आरके नारायण (माइ डेज), हम मार्यास (माइ फादरस् सन्), कमला दास (माइ स्टोरी) र निवर्तमान भारतीय राष्ट्रपति एपीजे अब्दुल कलाम ! को आत्मकथा कम चर्चित भन्नु त्यति उचित पदावली होइन । आरके नारायणको नाम दुई-तीनपटक नोबेल पुरस्कारका लागि प्रस्तावित नाम हो र उनी आधुनिक अंग्रेजी लेखकहरूमध्ये माथिल्लो वर्गमा पर्थे । ग्राकभ ग्रिन र भीएस नयपाललगायत केही मुर्धन्य लेखकहरू नारायणका अन्नय प्रशंकहरू निराद चौधरी, कमला दास, डम मोस्प्यास, अब्दुल कलाम (व्यक्तिका लेखक र स्रष्टाहरू) पनि नारायणको प्रशंसकहरू हुन् । तर, साधारण र असाधारण जनमानसमा जमेको छवि र इतिहासको समग्र भार र संकेतलाई ध्यानमा राख्दा त्योभन्दा उपयुक्त शब्द मैले भेटाइन । क्रमशः...

नयनराज पाण्डे

“हजुर, वाइन त हल्का लिँदा हुन्छ नि । वाइन त रक्सीको क्याटेगोरीमा पर्दैन नि हजुर । वाइनमा अल्कोहल कति नै हुन्छ र ? नौ देखि एघार प्रतिशत । कुनैकुनैमा तेह्रसम्म हुन्छ । त्यति अल्कोहल त सुत्केरी आइमाईले खाने टनिकहरूमा पनि हुन्छ ।

रेड वाइन

‘ओहो ! हजुरले कैले पनि पिइबक्सन् ? साँच्ची ? हजुरलाई रम, ब्रान्डी, हिक्की, वाइन कसैको पनि स्वाद थाहा छैन ? हजुरजस्तो व्यक्तिलाई पाएर हामी धन्य भएका छौं । खुसी छौं । साह्रै खुसी छौं । हजुरको नेतृत्वमा काम गर्न हामी आतुर छौं । लालायित छौं । व्यग्र छौं । हामी हजुरलाई तन-मन दिएर सहयोग गर्नेछौं ।’

‘तर, हजुरले आज अलिकति हल्का लिई दिई बक्से हामी साह्रै खुसी हुने थियौं । यो सानो पार्टी हजुरकै स्वागतमा आयोजित गरिएको हो । नो नो हजुर, यो पार्टीमा हामीले धेरै खर्च गरेकै छैनौं । हजुरको भावना बुझ्छौं । हजुरको स्पिरिट बुझ्छौं । इन्फ्याक्ट, हामी हजुरकै आदर्श र सिद्धान्तका फलोअर हौं । हामीले अलि एक्सपोज्ड भएर काम गर्न नमिलेर पो । नत्र त हामी हजुरहरूकै पदचिह्नलाई ...’

‘हजुर, वाइन त हल्का लिँदा हुन्छ नि । वाइन त रक्सीको क्याटेगोरीमा पर्दैन नि हजुर । वाइनमा अल्कोहल कति नै हुन्छ र ? नौ देखि एघार प्रतिशत । कुनैकुनैमा तेह्रसम्म हुन्छ । त्यति अल्कोहल त सुत्केरी आइमाईले खाने टनिकहरूमा पनि हुन्छ । वाइन त फलफूलबाट बनेको हो नि हजुर । एक-डेढ ग्लास त दिनदिनै खाँदा पनि फरक पर्दैन । स्वास्थ्यलाई बेफाइदा गर्दैन । यसले त एपेटाइजरको काम गर्छ । मुटुको रोगी हो हजुर ? केही फरक पर्दैन । रेड वाइन लिइबक्स्योस् न । रेड वाइन त मुटुको रोगीले पनि ढुक्कले खानु हुन्छ । डक्टरहरूले पनि खाए हुन्छ भन्छन् । फेरि हजुरलाई त अब देश, विदेश गइरहनुपर्छ । बेलाबेलामा स्वदेशी, विदेशी पाहुनाहरूसित भेटघाट गरिरहनुपर्छ । रात्रिभोजमा सवारी होइबक्सनुपर्छ । कहिलेकाहीँ रात्रिभोजको

आयोजना पनि गर्नुपर्छ । कति ठाउँमा त कर्टेसी मेन्टेन गर्न पनि प्युनुपर्ने हुन्छ । यस्तोमा हजुरले अलिअलि हल्का रेड वाइन लिइबक्सँदा राम्रै हुन्छ । बानी पनि त पार्न पत्थो नि हजुर !’

‘गन्ध आउँदैन हजुर, वाइनको पटककै गन्ध आउँदैन । स्वादिलो पनि हुन्छ । गुलियो-गुलियो, अमिलो-अमिलो त हो नि हजुर ! ल हुन्छ हजुर ! अलिकति मात्र लिइबक्स्योस् । ल, हजुर । चियर्स । हजुरको कार्यकाल सफल होस् । हजुरको कार्यकालमा क्रान्तिकारी परिवर्तन होस् ।’

‘हजुरको अस्तिको लेख साह्रै गजबको । हामी सबैले पढ्यौं हजुर ! हामीले त त्यो लेखको कटिड पनि गरेर राखेका छौं । हजुरको कान्तिपुरमा गत साता छापिएको भ्रष्टाचारसम्बन्धी आर्टिकल पनि साह्रै राम्रो । हामीले त्यो पनि कलेक्सन गरेर राखेका छौं । हजुरको लेखनशैली साह्रै राम्रो । भाषा पनि कति मीठो । हजुरसित

गजबको भिजन रहेछ । पहिलाकाहरूसित कहाँ यस्तो भिजन हुनु हजुर । नत्र त यो मुलुक कहाँको कहाँ पुगिसक्थ्यो । अँ साँच्ची, अस्तिको पुस्तक मेलामा हजुरको किताब कतिका बिक्री भएको । जसको हातमा पनि हजुरकै किताब । हामी सबैले त्यो किताब किनेका छौं हजुर ! पचास-साठीजनालाई त मैले नै त्यो किताब नपढी हुन्न भनेर सिफारिस गरेको छु । साह्रै गजबको पुस्तक रहेछ । हजुरले त्यत्रा-त्यत्रा किताबहरू, लेखहरू लेख्ने फुर्सद कसरी निकालिबक्सन्छ ? राति लेखिबक्सन्छ, कि बिहान ? मुडमा लेखिसिन्छ, कि जस्तोसुकै परिस्थितिमा पनि लेखिबक्सन्छ ? हजुरको लेखन प्रक्रिया के हो ? ए ! हजुरको ग्लास त रित्तिएछ । अब एक ग्लास थपू हजुर ? यो ग्लासचाहिँ हाम्रो अनुरोधमा । वाइन त हो नि हजुर ! त्यसमाथि रेड वाइन । हल्का लिँदा केही बिगार गर्दैन हजुर !’

उहाँ सह-सचिव । अट्ठाईस वर्ष भयो सरकारी सेवामा संलग्न हुनुभएको । मभन्दा एक ब्याच जुनियर । उहाँ पनि हजुरको गजबको प्यान । मजस्तै । उहाँ साह्रै योग्य व्यक्ति । परराष्ट्र सेवामा पनि हुनुहुन्थ्यो । साह्रै अध्ययनशील हुनुहुन्छ । दिउँसो हामीले त्यो बोर्डको बारेमा कुरा गरेका थियौं नि हजुर ! त्यो बोर्डमा उहाँलाई नै चेयरम्यान बनाउँदा उपयुक्त हुन्छ । हजुरलाई उहाँबाट साह्रै कोअपरेसन हुनेछ । विरोधी पार्टीकाले विरोध गर्लान् । तर, हजुरले पेलेर भए पनि उहाँलाई चेयरम्यान बनाइबक्सनुपर्छ । यो त हजुरको इज्जत र प्रतिष्ठाको पनि कुरा हो नि हजुर ! हैन र ? ए ! हजुरको ग्लास त खालि भएछ । अब अलिकति । हाम्रो मनोबल उच्च पारिदिनका लागि । एक ग्लास । हल्का । केही फरक पर्दैन । वाइन त हो नि हजुर ! रेड वाइन ।’

हजुरले नै हैन जेलब्रेक गरिबक्सेको ? हजुर त साह्रै साहसी मान्छे । हजुरले युद्ध पनि लडिबक्स्यो हगी ? अँ, हजुर गोली लागेर सख्त घाइते होइबक्सेको त हामीले पनि सुनेको हो हजुर । जे होस्, हजुरहरूले गर्दा नै देशमा यत्रो परिवर्तन आएको हो । हजुरहरूले सहयोग नगरेको भए त्यो

गिरिजा र माकुनेले कहाँ गणतन्त्र ल्याउन सक्थे र हजुर ? हजुरहरूकै कारण नेपालमा गणतन्त्र सम्भव भएको हो । नत्र त हजुर ! आज पनि ज्ञानेकै शासन हुन्थ्यो । पारसेसित त मेरो पनि एकपटक भ्रगडा परेको नि हजुर । जे होस्, देशमा परिवर्तन आयो । अब राज्यको पुनःसंरचना हुनुपर्छ हजुर । समाज रूपान्तरण हुनुपर्छ । हजुरहरूले यो सबै गर्न सकिबक्सन्ध । जनताले हजुरबाट निकै ठूलो आशा राखेका छन् हजुर । हजुरहरू अघि बढिबक्स्योस् । हामी सहयोग गर्छौं नि हजुर । हजुरहरू योजना बनाइबक्स्योस्, हामी कार्यान्वयन गर्छौं । हजुरको अभियान र लडाइँमा हामी पनि सहयोद्धा भयौं हजुर । वाचा भयो । हजुर, हल्का थपू ?

‘हो हजुर ! इन्डियासित भुक्नु हुन्न । निकै पेलिसक्यो हरामले । हामीले स्ट्यान्ड लिने पछ । उसले जे-जे भन्यो ,त्यै-त्यै मान्नु हुन्न । हिजोमात्र दुई सय तीसवटा सीमा स्तम्भ उखेलेर लगेछ । हामीलाई रिपोर्ट आएको छ हजुर । यो इन्डियाले साढे हेप्यो । सीमा अतिक्रमण पनि अति नै भयो । हजुरहरूले यस विषयमा केही गर्ने पछ । जनताले हजुरहरूबाट धेरै अपेक्षा लिएका छन् । ए, ग्लास खस्यो । नो प्रब्लम हजुर । हैन-हैन, हजुरले किन ग्लास उठाइबक्सनुप्यो ? हामी छौं नि । अलिकति वाइन थपू है ? नयाँ ग्लासमा । हजुरलाई त फिटिक्क पनि छोएको छैन ।

बोली कति प्रस्ट छ हजुरको । हजुरले वाइन खाइबक्सेको भनेर कसले भन्न सक्छ र ? हजुर, त्यो अघि ठेक्काको कुरा गरेको थिएँ नि । त्यो ठेक्का जगदम्बा कन्स्ट्रक्सनलाई पारौं है ? अनि मेरो एउटा सालो छ हजुर, दुर्गममा छ । यतै सार्न पाए हुन्थ्यो ।’

‘के रे ? पन्ध्र ग्लास रे । कहाँ हुनु हजुर ? मैले त गनेको । पाँच ग्लास मात्र हो । फेरि यो विदेशी वाइन कहाँ लाग्छ र हजुर ? यो हल गुम्म परेकाले हजुरलाई रिंगटा लागेको होला । नो प्रब्लम हजुर । वाइनले सब ठीक पार्छ । रेड वाइन त स्वास्थ्यको लागि अति राम्रो नि हजुर । डा. भूषण उपाध्याय पनि सधैं राति सुत्ने बेलामा दुई-चार ग्लास रेड वाइन खाएर सुत्नु हुन्छ ।’

‘हैन-हैन, वाइनमा कुनै प्रब्लम छैन हजुर । हजुरले स्न्याक्स केही लिइबक्सेन नि, त्यसैले हजुरको पेट मडारिएको मात्र हो । वान्ता हुन लागेको हैन हजुर । हजुरलाई लागेकै छैन । अनुहार धपक्क बलेको छ । बोली कति प्रस्ट छ । हजुरको खुट्टा लर्बिएको होइन । बरु भुइँचालोको झड्का हो कि ? नेपाल भूकम्पको दृष्टिले अति संवेदनशील क्षेत्रमा पर्छ नि । त्यसैले हामीले थाहै नपाई स-साना झड्का भइरहन्छ हजुर । त्यै भएर हजुरको खुट्टा लर्बिएको ।’

‘हजुर नआतिबक्स्योस् । हामी छौं नि । हामी हजुरको साथ छाड्दैनौं । हजुरलाई पूर्ण सहयोग गर्छौं । हजुरको आदर्श, निष्ठा

र सिद्धान्तमा आघात पुग्न दिन्नौं । अँ, यो सरुवाको फाइल । यो रातोचाहिँ बहुवाको । यो टेन्डरको । यो चै भुक्तानीको । हुन्छ हजुर, यहीँ फाइल सदर गर्दिबक्से हुन्छ हजुर । आहा, हजुरको ह्यान्ड राइटिड कति राम्रो । सिरनेचर पनि साढे राम्रो । अब अलिकति हल्का थपू है हजुर ? रेड वाइन त हो नि । रातो वाइन । हजुरको प्रिय रङको वाइन ।’

‘नो प्रब्लम हजुर । यहाँ अरू कोही छैन । हामी-हामी मात्र हो । हैन-हैन, त्यहाँ नबसिस्योस् । त्यो कुर्सी होइन, त्यो त कमोड हो हजुर । वान्ता त्यहीँ वासबेसिनमा गरिबक्से हुन्छ । नआतिबक्स्योस् । वाइनले खराबी गर्दैन । अलिकति अपच भएछ हजुरलाई ।’

‘ला, हजुर त लडिबक्सेछ । नो प्रब्लम । हामी छौं नि । ए, फुस्क्यो ? खै-खै हजुर, म इजार लगाइदिन्छु ।’

‘के रे ? हजुरले हिबक्की खाने ? हुन्छ हजुर । केही फरक पर्दैन । विदेशी रक्सीले केही खराबी गर्दैन । फेरि हामी सबै व्युरोक्रेट्स हजुरकै अनन्य सहयोगी हौं । हामीसित अप्ठ्यारो मान्ने पर्दैन ।’

‘वेटर, मन्त्रीज्यूलाई एक पेग ब्लू लेबल । छिट्टो । रत्नजी, छिट्टो खोज्नु त । मन्त्रीज्यूको जुत्ता । यतै कतै होला ।’

‘के रे ??? मन्त्रीज्यूको हरायो ???.....होस कि जुत्ता ??????’

गीत

► हरिभक्त बुढाथोकी

छाया तिमीले नदिए पनि केही छैन
मात्र माया दिइराख लाख हुन्छ मेरा लागि
स्पर्श तिमीले नदिए पनि केही छैन
सम्भना बचाइराख लाख हुन्छ मेरा लागि ।

बिसिँदिउँ भन्छु तिमीलाई सधैंसधैं
तर आँखासामु किन आउँछ तिम्रो माया
टाढा बनाउँ भन्छु तिमीलाई सधैंसधैं
तर साथ अगाडि किन आउँछ तिम्रो छाया
कहाँ पुगी बिसाउँ यो बोझलाई
हृदयभरिको घाउ यो मेरा लागि ।

नदेखे पनि दिनमा सहिदिन्छु तिमीलाई
बिन्ती सपनीहरूमा तिम्रैसाथ खेल्छु
नपसे पनि मनमा राखिदिन्छु तिमीलाई
बिन्ती झल्कोहरूमा तिम्रै साथ नाचिन्छु
कहाँ पुगेर पूरा गर्छु यो आशालाई
हृदयभरिको घाउ बन्यो मेरा लागि ।

गजल

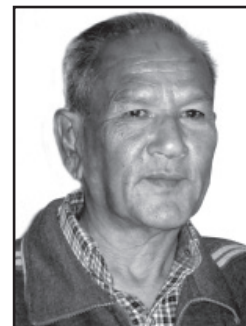
गएपछि आउँदैन कोही फर्केर
नजानु है कसैसित पनि झर्केर

घुइँचोमा एकलै हुनुपर्छ कहिले त,
कहिले हिँड्नुपर्छ आफूदेखि तर्केर ।

आफूलाई मात्र हेर्न खोज्नेहरूको,
आफ्नै घरको ऐना पनि फुट्छ चर्केर ।

दिनभरि बटुलेको दुःख नै त हो,
त्यही पनि रातभरि बग्यो दर्केर ।

चोखा नै छुन् ‘मनु’हरू देवभन्दा त,
के हुन्छ र व्यथै सुन-पानी छर्केर ।

► मनु ब्राजाकी
भैसेपाटी, ललितपुर

हाम्रा आमाबुवाले जम्मा ११ जना सन्तान जन्माउनु भएको हो । तीमध्ये साईला सुधाकरको ३५/३६ वर्षको उमेरमा र जेठी बहिनी राधिकाको र काईली बहिनी टीकाको सङ्गै सानो उमेरमा मृत्यु भयो । जेठी बहिनी राधिकाको मृत्यु ५/६ वर्षको उमेरमा विफरवाट र काईली बहिनी टीकाको मृत्यु गाईलाई पकाउन बसालेको कुँडो चलाउँदा आफ्नै जिउमा आगो लागेर भयो । जेठी बहिनी राधिका विरामी भएर ओछ्यान परिरहेको र आमाले सुँकसुँक रोइरहेको अतीत-चित्र बारम्बार आइरहे पनि उनको मृत्यु कसरी भयो भनेर म थायाकै बताउन सक्तिन । उनी सङ्गै गोरी, उज्याली र धूप बलेकी थिइन रे ! आमाको भनाइअनुसार उनलाई बाहिर पसलमा त्यसै राखिरहँदा गाउँबाट हाटबजार गर्न आएका गाउँलेहरू कस्ती राम्री, भगवतीजस्ती राम्री भनेर पैसा चढाउँदै ढोग्थे रे ! हुलाकी जेठाको घरमा लक्ष्मीको जन्म भएछ भनेर तिनीहरू कुरा गर्थे ।

काईली बहिनी टीकाको मृत्युको बेला म घरमा थिइन । म त्यसवेला प्राइभेट आईएको परीक्षा दिन विराटनगर आएको थिएँ । काका गजेन्द्रमणीको हो अथवा दाई परशु प्रधानको चिठी गोजीमा हालेर पिखुवा खोलाको २२ जङ्घार तदैँ म कोशराज रेग्मीको घरमा बास बस्न पुगेको थिएँ । यो वि.सं. २०२३/२४ सालको कुरा हुनुपर्छ । म त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट आईएको प्राइभेट परीक्षा दिन भोजपुरबाटै फर्म भरी स्वीकृत भएकाले पहिलोपल्ट विराटनगर आएको थिएँ । केही पढ्ने कोसिसमा थिएँ । एक्कासी विराटनगरको मूलचोक हिमालय सिनेमाअगाडि भोजपुरबाट आइपुगेका डा. गोपाल कोइरालासँग भेट भयो । उनी बाको पत्र लिएर आएका रहेछन् र मलाई खोजिरहेका रहेछन् । उनले पत्र र केही पैसा मलाई दिए अनि टीका बहिनीको आकस्मिक मृत्युको खबर सुनाए । भएको के रहेछ भने, सदाभैँ मेरी आमा बिहान ४-५ बजे नै उठेर घरपछाडि गोठमा पालेको तारी गाईलाई कुँडो बसालेर गोबर सोर्न थाल्नुभएछ । कान्छी छोरी टीका अनायस उठेर पछाडि आईछिन् र अँध्यारोमा आमालाई नदेखेर पकाउन राखेको कुँडो चलाउन थालिछिन् । मेरो विचारमा उनी त्यसवेला ४-५ वर्षकी हुनुपर्छ । भकभक उम्लेको तातो कुँडोको भाँडो उल्टेछ र उसको जिउभरि घोप्टिएछ । म एकदम सानो छँदा आमासँगसँगै उठेर एउटा बोटुको लिएर पालीको छेउमा गाईसँग बसिरहन्ये र आमाले दूध दुहुनासाथ काँचो दूध

बोटुकोमा थापेर खान्थे । एकैसासमा म त्यो काँचो दूध पिउँथे । बहिनी पनि सखारै त्यही दूध खाने लालसाले त्यसरी उठेकी हुनुपर्छ । ऊ तातो कुँडोले पोलेर चिच्याई छ, पछि आमाले थाहा पाएर केही जडीबुटी दलेको कुरा पनि गरे डा. गोपालले । त्यस्ता धेरै जडीबुटीका बारे आमालाई थाहा पनि थियो । त्यो गाउँघरमा सुनेका साधारण जडीबुटीले केही काम गरेनछ । उनलाई डा. गोपाल कोइरालाकहाँ पोखरामा देखाउन लगेछन् । उनी पनि खासै डाक्टर त होइनन् । उनलाई केही होमियोप्याथी औषधीका बारे जानकारी थियो । मान्छेहरू भन्थे, 'उनले कलकत्ताबाट डाक्टरी पढेर आएका हुन् । तर पछिसम्म उनले आयुर्वेदिक औषधीहरू मिसाएर मुख नगन्हाउने तर भ्रम लाग्ने 'अल्कोहल' बनाएका थिए । बजारका धेरै साहुजीहरूलाई त्यस्तो मुख नगन्हाउने तर भ्रम लाग्ने दवाइ

शब्दजरा

स्वर्गीय हेमराज कोइराला प्रतिबन्धित
हुँदा नेपाली कांग्रेसका जिल्ला
सभापति थिए र बीपी कोइरालासँग
भागेर बनारस गएका थिए ।

खुवाएर उनले सेवा पनि गरेका थिए । पछि उनी भापा सरे । उनले भापा जिल्लाबाट कांग्रेसका तर्फबाट सांसद पनि जितिसकेका रहेछन् । खैर, उनले टीका बहिनीलाई बचाउन सकेनन् । उनीसँग फेरि भेट भएमा आत्मीय कुराकानी हुन्छ भन्ने लाग्छ । उनका जेठा दाजु गंगाप्रसाद कोइराला र माइला दाजु हेमराज कोइरालासँग पनि मेरो सुरुदेखि नै राम्रो सम्बन्ध रह्यो । स्वर्गीय हेमराज कोइराला प्रतिबन्धित हुँदा नेपाली कांग्रेसका जिल्ला सभापति थिए र बीपी कोइरालासँग भागेर बनारस गएका थिए । बीपी फर्केपछि भोजपुर नै फर्के र भिर्गो राजनीतिमा लागे । उनकै कारणले भोजपुरमा कांग्रेसले कहिल्यै चुनाव जित्दैन पनि भनिन्छ । विराटनगरमा एउटा पत्रिकाको सम्पादक थिए कोशराज रेग्मी । उनको सानो प्रेस र पत्रिकाको कार्यालय शंकरपुरमा थियो । म त्यहीँ बसेको थिएँ । त्यहाँ संखुवासभा, चैनपुरका ज्ञान उदास पनि आइरहन्ये । उनीसँग मेरो विशेष परिचय त्यहीवेला भएको हो । उनी

जतिखेर पनि मुक्तकहरू सुनाइरहन्ये । उनका रोमान्टिक मुक्तकहरू मलाई राम्रा लाग्थे, पछि राम्रा लाग्न छाडे ।

हाम्रो परिवारलाई भोजपुर जिल्लाभरि नै

हुलाकी सन्तान भनेर भन्थे र मलाई लाग्छ अहिलेसम्म पनि सम्पूर्ण भोजपुरका अलि पुराना मानिसहरूले 'हुलाकी जेठाको नाति' भन्नासाथ हामीलाई चिन्नेछन् । त्यसको प्रमुख कारण त मेरो हजुरबा कृष्णबहादुर श्रेष्ठ मैले आँखा खोल्दा पनि भोजपुर हुलाकको कार्यालय प्रमुख (मुखिया) हुनुहुन्थ्यो । मैले सुनेअनुसार उहाँको पिता मेरा जिजुबाजे पनि हुलाकमै प्रमुख हुनुहुन्थ्यो । एक प्रकारले पुस्तौनी हुलाकमै लगातार प्रमुख भएर जागिर खाएकाले जिल्लाभरि 'हुलाकी सन्तान' भनेर हाम्रो परिवार प्रसिद्ध हुन पुग्यो । हाम्रो खलक त्यहाँ कसरी पुग्यो होला भन्ने विषयमा मैले सुनेको कुरा यहाँ म व्यक्त गर्न चाहिरहेछु । यो एउटा किम्बदन्तीका रूपमा रोचक कथा छ । यो रोचक कथा समय काट्ने मेलोका रूपमा र कहिलेकाहीँ कानेखुसीका रूपमा जाडोको बेला अगेनामा मकल तादै कथाका रूपमा हामीले सुन्दै आएका हौं । यो कथा मेरो पिताजीले उहाँको पिताजीबाट र मेरो हजुरबाले उहाँको पिता अथवा हजुरबाबाट परम्परागत रूपमा सुन्दै आएको हुनुपर्छ । यो कथा मैले मेरो छोरालाई अथवा नातिनातिनालाई सुनाउन पाएको छैन । किनभने काठमाडौँमा त्यसरी आगो तादै परिवारका सदस्य गफ गर्ने मौका एकदमै कम मिल्छ । सबैको आ-आफ्नो वेफुर्सदी छँदैछ । यो आत्म संस्मरणकै माध्यमबाट मेरो छोराले यो कुरा थाहा पाओस् भन्ने मलाई छ । उसले आफ्नो अमेरिकामा बसोबास गरेर बस्ने श्रीमती आश्रुना, छोरीहरू आयुसा र आयुस्मालाई भाषान्तर गरेर पनि सुनाउनेछ । उतै पढ्न गएकी मेरी एकली छोरी (कान्छी छोरी) अनुसर्गले समेत आफ्नो पुर्खाको विषयमा राम्रो जानकारी पाउनेछ । यो कथा मैले आफ्नो हजुरबा अम्बरबहादुर श्रेष्ठबाट बारम्बार सुन्दै आएको छु । पछि मेरा काका डा. गजेन्द्रमणी प्रधानबाट पनि दसैँको भोजमा नाटकीय रूपमा सुन्दै आएको हुँ । भखैँ मैले आफ्नो साख्खै काकालाई 'प्रधान' भनेर लेखें । मेरो वास्तविक जागिर नाम र पढाइको प्रमाणपत्र, नागरिकताको नाम शंकरप्रसाद श्रेष्ठ छ ।

क्रमशः

शैलेन्द्र साकार

सञ्जीव उप्रेतीको पहिचान प्राध्यापन पेसासँग मात्र जोडिएको लगभग दुई दशक पुग्न आँट्यो, यो साइलो अझै कहिलेसम्म लम्बिएर जाने हो त्यसको कुनै निश्चितता छैन । 'जीवन एक प्राध्यापक' जस्तो पर्याय बोकेर अकथनीय सत्यका गुजुल्ताहरू उनको घुम्रिएको कपालमा लुकेर बसेका छन् ।

'केही जरुरी औपचारिक तालिकाबाहेक, कहिल्यै भविष्यको चिन्ता गर्दिनँ' भन्ने सञ्जीवको परिचय जनआन्दोलन-२ देखि लेखकका रूपमा दरिएर आयो । सुरुवातमा केही अंग्रेजी दैनिकहरूमा स्तम्भ लेख्ने उप्रेतीले आन्दोलनको अनुभूतिलाई नेपाली शब्दका गेडामा लिपिवद्ध गरे । त्यसपछि त नेपालीमा लेख्नु एउटा स्वभाविकता बनेर उनीसँग जोडिइरह्यो । जनआन्दोलन-२ को पृष्ठभूमिमा लेखिएको उपन्यास 'घनचक्कर'को प्रकाशनपश्चात्, उपन्यासकारका रूपमा धेरैले उनको प्रशंसा गरे । हालसम्म लगभग आठ हजार प्रति विक्री भइसकेको सो उपन्यासमा आधारित नाटक गुरुकुलमा मञ्चनसमेत गरियो । उपन्यास 'म' पात्रको अनुभव र दर्शनमा गुडेको छ, वा भनौं पृथक् शैलीका कारण नेपाली उपन्यास लेखनको परम्परामा नयाँ सुरुवात गरेकाले मिश्रित प्रतिक्रिया आउनु स्वभाविक नै भयो, तर सञ्जीवले एउटा प्रसङ्गलाई केलाए, 'एकजना विद्यार्थीले पहिले उपन्यास पढ्यो र त्यसपछि गुरुकुलमा नाटक हेर्न गयो, त्यहाँ सुनिलजीले आन्दोलनका क्रममा मलाई पिटिरहेको दृश्यलाई पनि समावेश गर्नुभएको रहेछ । विद्यार्थीले उक्त नाटक हेरेपछि प्रतिक्रिया जनाए, 'सरलाई प्रहरीले त्यसरी पिटेका रहेछन्, सायद त्यस दिनदेखि तपाईंको दिमागमा असन्तुलन आएको हुनुपर्छ ।' अनौठो प्रतिक्रियाप्रति उनले मुस्कुराउँदै भने, 'पाठकको आफ्नै सेरोफेरो हुन्छ, बुझाइको आफ्नै स्तर हुन्छ, कसले कसरी बुझ्छ वा लिन्छ त्यसमा मेरो विमति छैन ।'

अल्बेयर कामुको 'द जस्टिस (न्यायप्रेमी) नाटकमा गुरुकुलले सञ्जीवलाई अभिनयमा निम्त्यायो, सुरुमा असहमति जनाए पनि स्क्रिप्ट पढेपछि उनको सोचाइ बदलियो र स्टेजमा उत्रिए । प्रथम पटकको अभिनयको तुलनामा दोस्रो प्रदर्शनको प्रस्तुतिमा आफूलाई सन्तुष्ट ठान्ने उप्रेतीको परिचायिक घेरा बढ्दो छ ।

शानिश्चरे हाइस्कुल, भापावाट

एसएलसी, अमृत साइन्समा आईएस्सी हुँदै दार्जीलिङको नर्थ प्वाइन्ट कलेजमा स्नातक गरी त्रिविवाट अंग्रेजी साहित्यमा स्नातकोत्तर गरेका सञ्जीवले त्यसैताका प्रेममा परेको स्मृति उप्काए । अन्तर्मुखी स्वभावका उप्रेतीको प्रेम करिव चार वर्षसम्म चलेछ र विवाहमा रूपान्तरण भएपछि प्रेमको उडानले सम्बन्धलाई नयाँ आयाममा बाँधियो रे । केही आवश्यकता, केही कर्तव्य अनि रुटिन-लाइफको प्रवेशसँगै उनले त्रिविमा पढाउन थाले । अध्यापनकै क्रममा उनले स्कोलरशिप पाई सन् २००३ मा अमेरिकाको ब्राउन युनिभर्सिटीबाट 'साहित्य समालोचनाको सिद्धान्त' मा विद्यावारिधि गरे । हाल त्रिवि अंग्रेजी

घनचक्करको चक्करमा

'सरलाई प्रहरीले त्यसरी पिटेका रहेछन्, सायद त्यस दिनदेखि तपाईंको दिमागमा असन्तुलन आएको हुनुपर्छ ।' अनौठो प्रतिक्रियाप्रति उनले मुस्कुराउँदै भने, 'पाठकको आफ्नै सेरोफेरो हुन्छ, बुझाइको आफ्नै स्तर हुन्छ, कसले कसरी बुझ्छ वा लिन्छ त्यसमा मेरो विमति छैन ।'

विभागले चलाएको एमफिल कार्यक्रमका संयोजक उप्रेतीको पहिलो पुस्तकका बारेमा धेरैलाई हेक्का छैन, तर उनको पहिलो पुस्तक 'पोटेटो, बटर

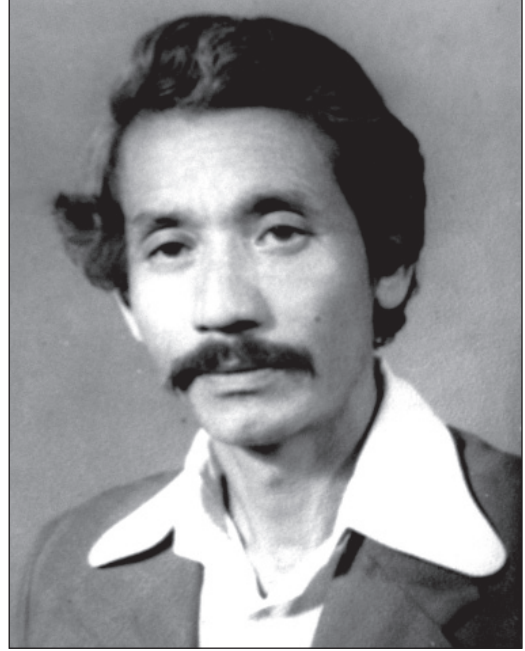
एन्ड कफी' को अनुवाद पनि प्रकाशनमा आएको थियो । सीमित प्रतिका कारण सन् १९९३ मा प्रकाशित उक्त पुस्तकले त्यति चर्चा पाउन सकेन । कला, संस्कृति, साहित्य, दर्शन, राजनीतिजस्ता विषयलाई आफ्नो लेखनको खुराक बनाउने सञ्जीव नेपाली लेखकहरूमा देवकोटाको नाम सुरुमै लिन्छन् । देवकोटाको 'पागल' कविता उनको पहिलो रोजाइ हो । मन पर्ने लेखकका रूपमा पारिजात, गुरुप्रसाद मैनाली, विजय मल्ल, रमेश विकल, कृष्ण धरावासी, खगेन्द्र संग्रौला, सुषमा जोशी, शिवा शिवाङ्गिनी शाह, मञ्जुश्रीको नाम लहरे लिन्छन् । संग्रौलाको कृति 'घोडा, ईश्वर र मेरा बा, शिवा शिवाङ्गिनीको 'वियोन्ड एल्युजनस' मन पराउने सञ्जीव विदेशी लेखकहरूमा दोस्तोवस्की, टल्सटाय, भिक्टर ह्युगो, अर्नेस्ट हेमिङ्वे, फ्रान्ज काफ्कादेखि अहिलेका चर्चित लेखक टोनी मोरिसिन, प्रावियल माखोडा, सलमान रुस्दीलाई रुचाउँछन् । सलमानको 'मिड नाइट्स चिल्ड्रेन्स' जेम्स जोयसको 'युलिसिस', ब्यान ओक्लेको 'द फेमिस्ट रोड' सञ्जीवलाई मन पर्ने पुस्तक हुन् । अमिताभ घोसको 'द ग्लास प्यालेस' पढिरहेका उप्रेती लेखनको विषय आफ्ना लागि रुचिको आधार नभई प्रस्तुतिले आकर्षित गर्ने कुरामा स्वीकृति जनाउँछन् ।

'अन्तिम सत्य मसँगै छ, म भन्दैनँ' भन्ने उप्रेती लेखनमा सबै लेखकले आफ्नो विचारलाई पोख्ने मान्यता राख्छन् । उनी भन्छन्, 'फिक्सन होस् वा फ्याक्ट दुवैको संयोग कहीं न कहीं पक्का हुन्छ, त्यसैले मेरो यो प्रयोगको फलस्वरूप घनचक्करमा पनि पाउन सकिन्छ ।' लेख्दाखेरी लेखकले बीचमा पाठकको आँखाले पनि हेर्नुपर्दछ, लेखकको प्रस्तुति आफ्ना लागि मात्र त भएको छैन ? यो कुरालाई गम्भीरतापूर्वक लिनुपर्ने राय सञ्जीवको छ । हाल कान्तिपुर दैनिक मा 'भेटघाट र गफगाफ' स्तम्भ लेखिरहेका यिनको सोच निकट भविष्यमा घनचक्करको अंग्रेजी संस्करण र अन्य केही सृजनालाई पुस्तकाकारमा ल्याउने रहेको छ । •

► निर्मल थापा

कवि कटुवालका विचित्र लीला

हरिभक्त कटुवालको नाउँ आउना साथ हाम्रो हृदयमा अनायास तरंगीन थाल्छन् केही अमर गीत तथा कविताहरू। मलाई नसोध कहाँ दुख्छ घाउ, यो जिन्दगी खै के जिन्दगी जस्ता सशक्त रचनाका मार्फत कवि कटुवालले संसारभर रहेका नेपाली साहित्यप्रेमीहरूसँग एक विशिष्ट नाता गाँसेका छन्। सफल सर्जक कटुवालको निजी जिन्दगी भने विवादग्रस्त रहेको उनको जीवनकालमा उनीसँग नजिक हुनेहरू बताउँछन्। कथाकार अविनाश श्रेष्ठका अनुसार कवि कटुवाल भावुक हृदय भएका, रूप र सौन्दर्यका उपासक थिए। उनका अनुसार कटुवाल दुई कुराका कारण बदनाम भए: पहिलो रक्सी र दोस्रो ठिटी। 'तर ती कुराहरू सामान्य हुन्', श्रेष्ठ भन्छन्, 'आजको युगमा नैतिक दृष्टिकोणले सफल एउटा आम मानिस पाउन त मुस्किल छ। कवि त स्वभावैले अराजक हुन्छ।'।

हरिभक्त कटुवालका बारे विभिन्न

तीतामीठा 'किस्सा' जान्नसुन्न पाएका अविनाश श्रेष्ठ कटुवालको स्कुले जीवनताकाको एक रमाइलो प्रसंग सम्झन्छन्।

कटुवाल कक्षा ८ मा पढ्दाताकाको कुरा हो। उनी पढिरहेको डिब्रुगढ सहरमा एउटा चर्चित सर्कस कम्पनीको कार्यक्रम धुमधामसँग चलिरहेको थियो। हरिभक्त जिन्दगीमा पहिलोपटक स्कुले साथीहरूसित सर्कस हेर्न गएछन्। सर्कसका खेलहरूबाट उनी अति प्रभावित भएछन् र उनलाई सर्कसमा कामगर्ने इच्छा जागेछ। त्यहाँ कामगर्ने माउते, सइस, जोकर, पहलमान आदिसँगै पछिलाग्न उनले मरिहत्ते गरेछन्। त्यसपछि एकदिन स्कुल जान हिँडेका हरिभक्त घर फर्केनन्।

हरिभक्त हराएको थाहा पाएर बाबु वीरबहादुर बोगीबिल गाउँबाट डिब्रुगढ आए र चारैतिर खोज्न थाले। धेरै दिनपछि पानीतोला भन्ने ठाउँबाट हरिभक्त सर्कसपार्टीमा काम गरिरहेको देखियो भन्ने खबरपाएपछि वीरबहादुर त्यहाँ पुगे। तर बुवा आएको थाहापाएर हरिभक्त पहिले नै त्यहाँबाट पनि चम्पत भइसकेछन्।

‘म सेतो घोडा चढिरहेछु’

२०२४ सालको कुरा हो। अखिल नेपाल साहित्य सम्मेलनमा भाग लिन मुलुकभित्र र प्रवासबाट नेपाली साहित्यसेवीहरू भ्रमामा जम्मा भएका थिए। औपचारिक कार्यक्रम चलिरहेको थियो। चियाको तलतल लागेकाले म र मोहनहिमांशु थापा बाहिर निस्कियोँ। हामी पुगेको होटलमा हरिभक्त कटुवाल दुधिया पिइरहेका रहेछन्। मैले उनलाई 'के गर्न लागेको कटुवाल?' भनी प्रश्न गरें। उनले बडो रोचक ढंगले उत्तर दिए, 'म सेतो घोडा चढिरहेको छु।' मलाई उनको उत्तर रमाइलो लाग्यो। उनकै शैलीमा मैले भनँ, 'घोडाले बर्काउला नि फेरि। बरु भित्र हलमा कविगोष्ठी चलिरहेछ, जाऊ कविता भन्न।'।

कटुवाल हलमा छिरे र सुनाए आफ्नो उत्कृष्ट कविता, यो जिन्दगी खै के जिन्दगी ?

उनका आँखै नशालु थिए। पिएको बेला होस् या नपिएको बेला उनको स्वरमा आकर्षक मादकता पाइन्थ्यो। उनको मोहक वाचन शैलीले जो कोहीलाई पनि प्रभावित पार्न सक्थ्यो। कविगोष्ठी पछि प्रभावित हुनेको सुचीमा कवि केदारमान व्यथितको नाम

पनि थपियो। कार्यक्रममा व्यथितले कटुवाललाई स्वर्णपदक प्रदानगर्ने घोषणा गरे र उनलाई काठमाडौँ आउने निम्तो दिए।

एक वर्ष पछि पदक लिन काठमाडौँ आएका कटुवाल यतै अल्झिए। एक ठाउँमा थिर भएर बस्न नसक्ने स्वभावका कारण उनको कार्यस्थल परिवर्तनभइरह्यो कहिले एकेडेमी, कहिले रूपरेखा त कहिले साहित्य संस्थान।

म चिया मात्र पिउने भएका कारण मदिरामा रमाउने कटुवालसँग मेरो हार्दिक सम्बन्ध हुन सकेन। तर म उनलाई सम्झिरहन्छु एक उच्चकोटीको गीतकार र सशक्त कविको रूपमा।

रतनसंशर थापा

एकदिन एकाबिहानै कसैले 'तिम्रो छोरा यहीं पानीतोला मा छ' भनी खबर गरेछ। वीरबहादुर हरिभक्तलाई समात्न भनी उनलेले काम गरिरहेको एउटी मोटी आइमाइको होटलमा सुईको नदिई पुगेछन्। होटलअगाडि आगो दन्किरहेको चुलोमा कराही बसाली मस्तसँग पुरी र जुलेबी पकाइरहेका हरिभक्तलाई उनले फेला पारेछन् र समातेर घर लगेछन्।

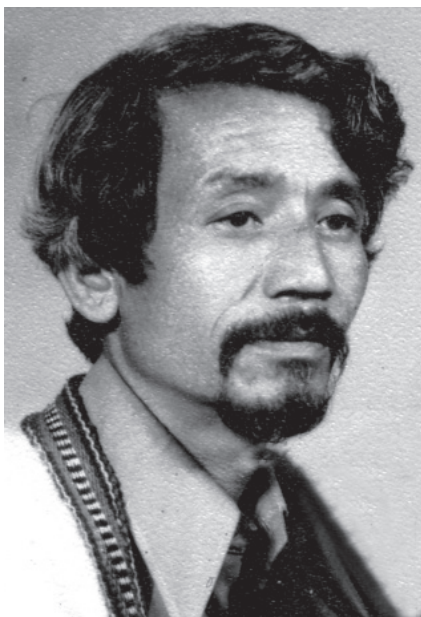
हरिभक्तका यस्ता अनगिन्ती विचित्र लीलाका बारे जानिफकार अविनाशका अनुसार हरिभक्तभित्र रूपको निम्ति मरिमेट्ने तिसना थियो, सौन्दर्यका निम्ति हृदयभरि हाहाकार र अनन्त पिपासा थियो। उनी भन्छन्, 'यिनै तिसना, हाहाकार र पिपासाले कविगीतकार कटुवालबाट केही अमर गीत र कविताहरू सिर्जना गराएको छ भने व्यवहारिक बाटोमा हिँड्ने संयम र धैर्यको अभावमा कटुवालबाट पाइलैपिच्छे अनगिन्ति भूल र भ्रान्तिपूर्ण कृत्य पनि हुनेगरेका छन्।'।

काठमाडौँका केही व्यक्ति तथा संस्थाले कटुवालको निधनपछि उनको नामलाई मागिखाने भाँडो बनाएकोमा अविनाशको चित्त दुखेको छ। कटुवाल बिते पनि उनको परिवार भारतको असममा बसोबास गर्दै आएको छ। कटुवालका कान्छा भाइ उपेन र तीन छोरीहरू पूजा,॥ र ॥ अभै असममै छन्। तर काठमाडौँमा कटुवालको नाम भजाएर आफ्नो दुनो सोभ्याउनेहरूले उनको परिवारलाई कहिल्यै सम्झिएनन्।

'कटुवालको नाममा बनेका संस्थाले चन्दा उठाउँदै हिँडेकाछन्,

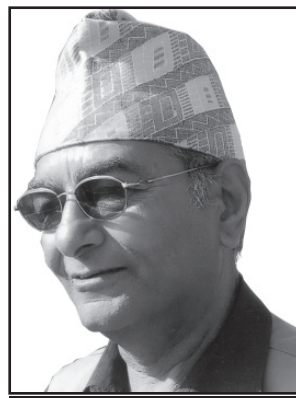
अविनाश श्रेष्ठ

उनको स्मृतिग्रन्थको नाउँमा मोटा किताबहरू मोटै रकममा बेचिएका छन् तर कटुवाल परिवारलाई यसको अत्तोपत्तो छैन। उनका गीतहरू चलचित्रमा राखिएकाछन्, ती गीतले अवार्ड पनि पाएका छन्। गीतको पारि श्रमिक त परै जाओस् अवार्ड समेत परिवारको हात परेन।' अविनाशका अनुसार कवि कटुवाललाई आफ्नो मनमन्दिरमा स्थापना गरेका नेपालीले उनकी धर्मपत्नी पेटको क्यान्सरले थलिएको बेलामा समेत सहायताको हात बढाएनन्। 'भर्खर एकवर्ष अघि भाउजुको निधन भयो। काठमाडौँमा कटुवालको नाम जपी वर्षौँदेखि अर्थ संकलनगर्नेहरू कसैले पनि चाहेको बेला भाउजुलाई सहयोग गरेनन्', उनी दुखेसो गर्छन्।

सम्भनामा फक्रिएका थुंगाहरूबाट

हरिभक्त कटुवालको जीवनको विशिष्ट र साश्वत पक्ष हो, उनको प्रतिभाशाली कवि व्यक्तित्व; उनका मार्मिक गीत अनि पुस्तक र पत्रपत्रिकामा छरिएका उनका मूल्यवान् कृतिहरू। उनको जीवन र कृतित्व दुवैका छुट्टाछुट्टै परिचय छन्। उनले आफ्नो जीवन, खास गरेर उत्तरार्द्ध पक्षचाहिँ, धेरैका निम्ति अप्रीय बाँचे। तर, उनी जनतामा भिजेका सफल सर्जक हुन्। म अभै सम्भन्छु, जाडो महिनाको कुनै रात ७-८ बजेको बेला। विनोद दीक्षित र म नयाँ सडकबाट फर्किरहेका थियौं। रत्नपार्क पुगेपछि देख्यौं कटुवाल पेटीको डन्डी समाती उभिने असफल प्रयासमा लागिरेहेका छन्। उनले देख्लान् भन्ने डरले हामी असमञ्जसमा पर्दै थियौं, हठात् उनका आँखा हामीमा परिहाले। उनी हामीतिर लम्कन खोजे, तर लडे। हामी उठाउन बाध्य भयौं। उनलाई लैजान ट्याक्सी रोक्न खोज्यौं, तर त्यो हालत देखेर कसैले रोकेनन्। बल्लतल्ल एउटा डाइभरले रोक्न, तैपनि जान भने मानेन। कटुवालले लर्बराउँदै भने, 'पोखिएर घामको भुल्का... भन्ने गीत लेख्ने मै हुँ, म कवि हुँ, मलाई पुऱ्याइदेऊ भाइ।' नभन्दै चमत्कार भयो। उसले कटुवाललाई लैजान मान्यो।

रोक्क घिमिरे

२०३७ साल वैशाख सुरुकै कुनै दिन भएको कटुवालसँगको भेट मेरा लागि अविस्मरणीय बन्यो। नयाँसडक पीपलबोटमा उनी भेटिए। हामी मोतीमहल रेस्टुरेन्टमा चिया खान गयौं। खल्लीबाट कुनै कागज भिक्दै उनले भने, 'रचनाको भैरव अंकलाई मेरो यो सानो सम्झौटा! मृत्युलाई भैरवले जस्तो अँगालौँभै लाग्छ कहिलेकाहीँ। तर बाग्मतीमा हैन, बाग्मतीले त मलाई अटाउनै चाहने। मेरो नियतिमा ब्रम्हपुत्र नै रहेछ क्यार!'

नभन्दै कटुवाल आफूलाई विसाउन ब्रम्हपुत्रतिरै लागे। संयोग कस्तो पर्न गयो भने भैरवको मृत्युवारे कटुवालले लेखेको संस्मरण उनको पनि मृत्यु भइसकेपछि निस्केको रचना भैरव अंक-२ मा प्रकाशित भयो।

अनमोलमणि

म जेब्राक्रसमा उभिएको थिएँ । ऊ पारिपट्टि थिई ।

लमतन्न सडकले हामीलाई छुट्याएको थियो ।

ऊसँगको मेरो यो दोस्रो भेट थियो ।

यसअघि पहिलो पल्ट मैले उसलाई सायद विश्वविद्यालयको चौर, गेट वा कक्षातिर कतै देखेको थिएँ । ठ्याक्कै ठाउँ याद भएन । त्यो भेट भनौं वा देखादेखमात्र थियो ।

म उभिएको पछिल्लिर पुस्तकपसल थियो । दुई पाउ जमिन ओगटेर म जहाँ उभिएको थिएँ त्यसको ठीक अधिल्लिर लमतन्न पिच सडक सुतेको थियो । मेरो टाउकोमाथि असुहाउँदो गरी जेलिएका बिजुलीका तार थिए, र त्यसभन्दा माथि खुला आकास घोटिएको थियो । हल्का हरियो रङ पोतिएका बिजुलीका खम्बाहरू मेरै लहरमा उभिएका थिए । आकासमा कतै पनि बादलका राँटा देखिएका थिएनन् । म नीलो आकासले छोपिएको थिएँ ।

बाँचेको प्रमाण दिन मान्छेहरू सडकमा ठमठम हिँडिरहेका थिए ।

वत्तासिएर कुद्ने गाडीको बेगले उडाउन खोजेको साडीको सप्को, कुर्ताको सल र स्कर्टका फेरहरू समातेर केही युवती पारिपट्टि अर्को सडक छिचोल्दै, सम्हालिएर किनारै किनार हिँडिरहेका थिए । त्यो भीडमा चिनेको अनुहार कोही पनि थिएन । त्यत्रा मान्छेबीच कसैको अनुहार कसैसँग मिल्ने खालको थिएन । सोच र बुद्धि मिल्ने कुरै भएन !

मेरै लहरमा उभिएका युवाहरू हावाको

बेगसँगै कुतकुतिए कि भन्ने ठानेर पनि मैले उनीहरूको अनुहारमा हेरिनँ ।

बरु भिमभिम गरिराख्ने मेरा आँखाहरू आधा चिम्लिएर आफूलाई बुद्धभैं अर्धस्मित राख्ने ।

जेब्राक्रसमा नीलो बत्ती बलेको थिएन ।

तेस्रो पटक भेट हुँदा थाहा भयो ऊ केही वर्षअघि यही विश्वविद्यालयकी विद्यार्थी थिई । परिचय भयो । नाम बताई, सिन्धिया । बालुवाभैं कहिल्यै नवाटिने र फुस्किरहने जिन्दगी बोकेर हिँडिरहेकी छु भन्थी । साँझको घाम छेकिएर कतै खुला चौरमा देखिएको हिमालको छायाजस्तो सधैं उदास देख्थेँ ।

ऊ विस्तारै मसँग नजिकिई । कम हाँसी ।

एक दिन कफिगफ चल्दै गर्दा क्यान्टिनमा सुस्केरा छाडेर भनी, 'मैले खोज्नु छ सर, धेरै खोज्नु छ । मैले यहाँ जिन्दगी हराएको छु । आफूलाई हराएको छु ।' मेरा लागि ऊ रहस्यमयी बन्दै गएको थिई ।

त्यसपछि ऊ निकै दिन हाराई ।

'कहाँ गएको थियो,' भेटपछि क्याम्पस गेटमै मैले सोधेको थिएँ, 'निकै दिन हरायो नि ।'

'त्यतिकै सर, आफ्नै काममा हिँडेकी थिएँ, तर यसपटक काम हुन सकेन,' उसले यत्ति भनी ।

'मैले गर्न सक्ने सहयोग केही छ ?'

'होइन सर, केही छैन । म एकलै गर्न सक्छु ।'

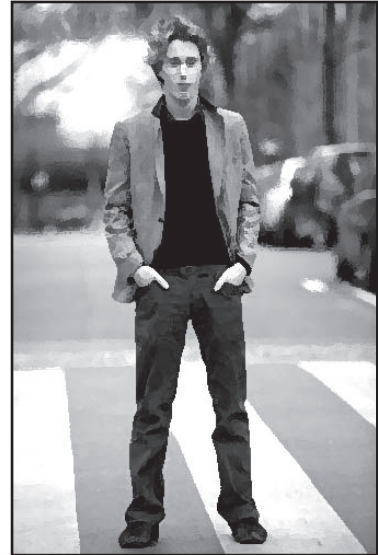
त्यसको केही दिनपछि ऊ फेरि हाराई ।

+ + +

विदेशी नियोगको मेरो म्यादी जागिर भरखरै सकिएको थियो । केही जिल्लामा १२ वर्षे द्वन्द्वको असर हेरेर म भरखरै फर्किएको थिएँ ।

यो घुमाइमा मैले डढेका घरहरू हेरेँ । भत्किएका र गोलीले छियाछिया बनाइएका पुराना ऐतिहासिक दरबारहरू हेरेँ । काटिएको भोलुगे पुल र छिनाइएको तुइन हेरेँ । आधा डढेको बाँ र गारो भत्किएको स्कुल हेरेँ । बम पड्किएको र गोली चलेको आवाजले स्वर हराएका, श्रवण गुमाएका मान्छेको विच्छिन्न मानसिकतालाई पढेँ । जो अबै पनि नयाँ मान्छेसँग वोल्न डराइरहेका थिए ।

जेब्राक्रसमा उभिएर

त्यो अध्ययन भ्रमण सकेर म केही दिन अधिमात्रै फर्किएको हुँ ।

म फेरि मनोविज्ञान केन्द्रीय विभागमै हाजिर भएको थिएँ । यहीँबाट मेरो करियर सुरु भयो । सायद अन्त्य पनि यहीँबाट होला । मास्टर भएँ । चक-डस्टरसँग खेल्दै दिन बिताएँ । थरीथरीका विद्यार्थी भेटेँ । छाँटछाँटका मास्टरहरू देखेँ । पुरानो मोटर साइकलमा हुड्क्याएर विश्वविद्यालय छिर्ने । थेसिसका चाडहरूमा आफूलाई हराइरहेँ । अनुसन्धानका रिपोर्ट केलाउँदै त्यसको परिणाममा घोटलिएँ ।

विद्यार्थी आउँथे नमस्कार गर्थे । मनोविज्ञानका नयाँनयाँ कुरा सुनाउथे । म लोभिनथेँ ।

मोटरसाइकल बिग्रिएको केही दिन भएको थियो । म हिँड्दै विश्वविद्यालय जान्थेँ ।

र, म यो जेब्राक्रसमा सधैं उभिनुपर्थ्यो ।

+ + +

हामी पहिलो रंग पोतिएको एउटा घरभित्र छिर्‍यौं । ठूलो चौर थियो । बीचमा मसलाका सुरिला रूखहरू थिए । केही पोथ्राइला रूखमुनि बस्ने बेन्चहरू थियो । केही मान्छे त्यहाँ सुस्ताएको देखिन्थ्यो ।

एप्रोन भिरेर घाँटीमा स्टेथेस्कोप झुन्ड्याएका डाक्टरहरू यताउता गरिरहेका थिए ।

भिन्न छिर्नेवित्तिकै सिन्धिया भट्टारिएर मेरो छेउमा आई ।

‘तिमी यहाँ कसरी ?’ मैले अचम्म मानेर एक सासमा सोधें ।

उसले एक टक हेरिरही । वरिपरि हेर्ने त्यहाँका सबै मान्छे आ-आफ्नै हाउभाउमा थिए । सबैको उस्तै पहिरन थियो । अरूले जस्तै पहिरन उसले पनि लगाएकी थिई । मलाई एक मनले त यो सिन्धिया हो भन्ने विश्वास भएन । तर, त्यो उही सिन्धिया थिई जसलाई क्याम्पसमा भेटेको थिएँ । जो दहिलो मन र आँट लिएर हिँडेकी देखें । यो केटी विरामीका रूपमा कसरी मानसिक अस्पताल आइपुगी भन्ने अनेक तर्कना मनमा आइरह्यो ।

मैले उसलाई छोएँ ।

‘भन सिन्धिया तिमीलाई के भयो भन । तिमी कसरी यहाँ आइपुग्यौ ?’

उत्तरमा ऊ एकछिन भक्कानिएर रोई । आँसुले दाग बसेका उसका गालामा फेरि आँसु बग्यो । पिलपिल आँसु फारी ।

एकै छिनमा ऊ दृढ देखिई ।

‘मुक्ति सर ! अब मैले केही बोल्नु छैन । केही भन्नु छैन । सबै कुरा भोलुंगे पुल काटेपछि त्यहाँका मान्छेले बोले । तुइन काटेपछि त्यहाँका मान्छेले केही नभनेर पनि बिनाआवाज धेरै थोक बोले । हामीले तिनलाई बन्दुकका कुन्डाले मुखैमुखमा हान्यौं । सबै कुरा स्कूलमा पढाउँदै गरेको मास्टरलाई चौरमा पाता कसेर सेरेपछि त्यहाँका विद्यार्थीले कोकोहोलो गर्दै बोले तर हामीले तिनलाई पनि छाडेनौं । बहादुरीपूर्वक तिनका मुख रगतपच्छे हुनेगरी कुट्यौं । सबै कुरा ती निर्दोष महिलाले बोले जसलाई हामीले जगल्ट्याएर बन्दुक भिरायौं ।’

केहीबेर ऊ रोकिई । छड्के नजरले मलाई हेरी ।

म अचम्ममा परें । हिजो ऊ के थिई ? छापामार ? कि सेना ? उसले यो कुरा मलाई पहिला कहिल्यै किन भनिन ? ऊ किन समातिई र यहाँ आइपुगी । मैले भेटुन्जेल ऊ सधैं थिई । धेरै खोज्नु छ भन्थी । उसले के खोजी र के भेटे ?

‘अब मलाई पागल बनाइसकियो सर । सायद मलाई कोही भेट्न दिइने छैन । म पागलखानाकी विरामी भइसकें । भन्छु, म पागल होइन । तर यहाँ प्रत्येक पागल यसै भन्छन् भनेर मलाई उडाउँछन् सर ।’

तुइन काटेपछि त्यहाँका मान्छेले केही नभनेर पनि बिनाआवाज धेरै थोक बोले । हामीले तिनलाई बन्दुकका कुन्डाले मुखैमुखमा हान्यौं । सबै कुरा स्कूलमा पढाउँदै गरेको मास्टरलाई चौरमा पाता कसेर सेरेपछि त्यहाँका विद्यार्थीले कोकोहोलो गर्दै बोले तर हामीले तिनलाई पनि छाडेनौं । बहादुरीपूर्वक तिनका मुख रगतपच्छे हुनेगरी कुट्यौं ।

ऊ निकै कठोर देखिई ।

‘म मुक्तियुद्ध लडेर आएकी मान्छे हुँ । तर मुक्ति सर ! त्यो युद्ध सभ्य र भलादमी कहिल्यै भएन । लडाईँ सरल र रमाइलो कहिल्यै हुँदो रहेनछ । धेरैपटक सोच्दै नसोचेका घटनाहरू भए । यिनै घटनाहरूबाट म अहिले विच्छिन्न वाँचिरहेछु । तर, म पागल होइन । मलाई हिजोको विगतले आड सिरिङ्ग हुन्छ । विगतप्रति पश्चाताप गर्नु पागल हुनु होइन ।’

अब मलाई प्रस्ट भयो ऊ छापामार थिई ।

त्यही चौरमा उभिएर उसले आफ्नो विगत पनि कोट्याई,

म निकै तगडा थिएँ । सधैं युद्धको अग्रिम मोर्चामा हुन्थेँ । मेरो सबैभन्दा प्रिय बन्दुक सधैं मसँगै हुन्थ्यो । काँधमा बन्दुक बोकेर आवाज विहीनहरूको आवाज ल्याउने मुक्ति अभियानमा हामी लागेका थियौं ।

पार्टीमा मेरो कामको राम्रै मूल्यांकन भएको अनुभव गरिरहेको थिएँ । हो त्यही बेला मेरो भेट भयो कमरेड किरणसँग । हामी एउटै उद्देश्यका लागि युद्धमा थियौं । दुस्मनलाई परास्त गर्न हामी सधैं योटे मोर्चामा हुन्थौं ।

पार्टीमा प्रेम बर्जित थियो । मलाई प्रेममा त्यस्तो लगाव पनि थिएन । देश, जनता र निमुखाहरूको मुक्तिका लागि हिँड्नुपर्छ भन्ने मात्रै मनमा थियो । दिनभर सबै उस्तै लाग्थे । तर जब दिन ढल्दै जान्थ्यो मलाई कमरेड किरणको व्यवहारमा शंका लाग्थ्यो । उनी मलाई थाहा नपाएजसरी छुन खोज्थे । हात मिलाउँथे र सुम्सुम्याउँथे । मेरा ओठ,

गाला र कम्मरको प्रशंसा गर्थे ।

एक साँझ सेन्ट्री रहँदै उनी मेरो नजिक आए ।

‘हल्ट’

‘कमरेड के-१२’

उनले आफ्नो कोड भनेपछि म चुप रहें ।

त्यो अँध्यारोमा उनी मेरो नजिक आए । जीवनका कुरा गरे । मेरो प्रशंसा गरे । मैले कुनै प्रतिक्रिया जनाउन नपाउँदै उनले मलाई जबरजस्ती गरे । मैले घटना कसैलाई भन्नै सकिन । सारा घटना यसरी भए कि केही नभएजस्तै ।

त्यसपछि मैले त्यो अँध्यारो रातमा आकास मैमाथि खसेजस्तो अनुभव गरें । यी सारा मुक्तिका भाषण देखावटी रहेछन् भन्ने लाग्यो ।

त्यसपछि मेरो उत्साह, उमंग बिस्तारै सेलाउँदै गयो । युद्ध र मुक्तिका कुराप्रति वितृष्णा र घृणा लाग्दै गयो । तर म त्यहाँबाट निस्केर हिँडिहाल्ने अवस्था थिएन । मन बाउँडिरह्यो । त्यसको केही समयमै शान्ति सम्झौता भयो र हामी क्यान्टोनमेन्ट छिन्थौं ।

क्यान्टोनमेन्ट पनि मलाई सुरक्षित लागेन । डर लागिरह्यो । यो युद्ध युद्ध होइन रहेछ जस्तो लाग्यो । एकोहोरीएँ । मुटु दुख्छादुख्छा जसरी चीसो भइरहन्थ्यो ।

आँट गरेर एक साँझ त्यहाँबाट भागें । जतिखेर मेरो तपाईंसँग भेट भयो । मलाई ती सबै विद्यार्थीलाई जस्तै बिस्तारै कलम मन पर्न थाल्यो । कापी-किताब मन पर्न थाल्यो । तपाईंलाई देखेँ, मलाई उही मुक्ति अधिकारीको याद आउँथ्यो र फेरि एक पल्ट भाउन्न हुन्थ्यो । मुक्ति अधिकारी जसलाई हामीले लमजुडमा स्कूलमै पाता कसेर सेरेका थियौं । त्यो समवेदनामा रुने विद्यार्थीलाई पनि हामीले छाडेनौं । संयोगले तपाईंको नाम पनि मुक्ति नै रहेछ । मलाई उही मुक्ति अधिकारीको पुनर्जन्म भयो कि जस्तो लाग्थ्यो ।

क्यान्टोनमेन्टबाट भागेर पनि म बाहिर बस्न पाइन । तिनै कमरेड किरणले फेरि त्यहीँ लगे । ममाथि बढी निगरानी हुन थाल्यो ।

मुक्ति सर म अहिले पनि पागल छैन । मलाई मानसिक अवस्था ठीक छैन भनेर यहाँ ल्याइएको छ ।

उसका यी सबै कुरा सुनेपछि मैले क्यान्टोनमेन्ट सम्झिएँ । विदेशी नियोगको

कथा

म्यादी जागिरमा क्यान्टोनमेन्टका लडाकूहरूलाई दिएको मनोपरामर्श सम्झिएँ । मैले अझै क्यान्टोनमेन्टका लडाकूको धेरै कुरा बुझ्नै बाँकी रहेछ भन्ने लाग्यो ।

उसको कुरा सुनेर मसँगै यो मानसिक अस्पताल आएका मेरा केही साथी र केही विद्यार्थी चुपचाप थिए ।

उसले समस्याको पोको फुकाउँदै फेरि भनी,

‘मुक्ति सर ! मलाई दिनभर केही हुँदैन । जब सूर्य पहेँल्लिँदै र रात कालो बन्दै जान्छ त्यसपछिको एकान्त र चकमन्तले मेरो शरीरलाई सुम्सुम्याउन थाल्छ । हररात म यो मभेरीमा बाटो भुलेर अलमलिएको बटुवाजस्तो चारैतिर हेरेर बस्छु । बन्दुक र बम पड्निएको, मान्छे चिच्याएको आवाजले मलाई भस्काइरहन्छ । मेरो मनमा मात्रै घाउहरू छन् भन्ने अनुभव गर्छु । र ती घाउ अन्धकार बढ्दै गएपछि बिस्तारै बढेजस्तो लाग्छ ।

मसँग पात्रा उर्फिकै फेरि बल्किँदै र दुख्दै गर्ने घाउहरू छन् । म सधैं कहिल्यै निको नहुने यिनै घाउहरू लिएर बसिरहकी छु । विसिन नसक्ने याद, सहन नसक्ने पीडा, थग्नै नसक्ने दर्दले म किचिएकी छु । विगत र त्यो विगतमा हृदयभरि क्रान्तिले बनाइदिएका चोटहरूले म दुखिरहेकी छु ।

सर, मैले विद्रोह गरेर जिन्दगीलाई जित्न सकिनँ । मजस्तै विद्रोह गर्ने कसैले पनि केही जित्न सकेनन् । बरु आफैँसँग हारे । म आफ्नै जिन्दगीसँग हारें । समयसँग हारें । मैले सँगै लिएर हिँडेका सिद्धान्त, विचार र बोकेको बन्दुकसँग हारें । म बिस्तारै त्यो बन्दुकको नालजस्तै खिईँदै छु, मुक्ति सर । बन्दुकले कहिल्यै कसैलाई जित्न नसकिने रहेछ । मान्छे तर्सिएर आफ्नो पक्षमा लाग्नु र साँच्चिकै आफ्नो विवेकले आफ्नो हुनु फरक कुरा रहेछ ।

उसले आफ्नो उकुसमुकुस पोखेपछि चुप लागेर एकटक हामीलाई हेरी । उसका आँखामा विगतप्रतिको ग्लानी प्रस्ट देखिन्थ्यो । मैले कहिल्यै निको नहुने द्वन्द्वका घाउहरू बेकेर बसेका ऊजस्तै धेरैको भविष्य सोचें । कतिलाई हिजोको पीडाले यसैगरी छुँदो हो, सम्झें ।

‘सर मलाई बहिर निकाल्न सहयोग गर्नुस् । म बाहिर बस्न चाहन्छु । मैले बनाएका घाउहरू म आफैँ भेट्न चाहन्छु । छिनाइएका भोलुंगे पुल र चुँडाइएका तुइन बनाउन चाहन्छु । सर ! म तपाईंलाई बाहिर भेट्छु सर, अब बाहिर भेट्छु ।’

यति भनेर ऊ मेरो उत्तरको प्रतीक्षा नगरी त्यहाँबाट पहेँलो घरको कुनै कोठातिर गई ।

हामी सशस्त्र द्वन्द्वले युवामा परेको

मानसिक प्रभावका बारेमा बुझ्न त्यहाँ पुगेका थियौं । केही बुझ्यौं । अस्पतालका निर्देशक थिएनन् । सामान्य केही जानकारी लिएर फेरि जाने गरी हामी फर्क्यौं ।

+ + +

जेब्राक्रसको हरियो बत्ती बलेको थियो । मान्छेहरू सडकमा सल्याडमल्याड गर्न थालेका थिए । बत्तासिएर हुईँकिने गाडीहरू थामिएका थिए ।

केही त्रसित र हतास मुडमा सिन्धियालाई मैले पारि सडकमा उभिएको देखें । यो भीडभाड सडक काटेर भेट्नुपर्ला सोच्दै थिएँ । जेब्राक्रसमा हरियो बत्ती बल्यो । सडक काटेर पारी पुग्दा सिन्धिया त्यहाँ थिइन । दायाँबायाँ हेरे कतै देखिइन । जेब्राक्रसमा रातो बत्ती बलिसकेको थियो । सडकमा अधि रोकिएका गाडीहरू फेरि चल थालेका थिए ।

क्याम्पस पुगेर पत्रिका उठाएँ । पहिलो पृष्ठमा प्रार्थमिकतासाथ तस्वीरसहित छापिएको समाचारको शीर्षक थियो, ‘क्यान्टोनमेन्टबाट भागेकी सिन्धिया उपचार गर्दागदै मानसिक अस्पतालबाट पनि भागी ।’

+ + +

मैले यो भीडभाड सडक छिचोल्नु छ । र म पारि बलेको रातो बत्ती हेर्दै जेब्राक्रसमा उभिएको छु । ●

दिनभरि
कुदिरहने बाटो पनि
बेलुका

आराम गर्दो रहेछ
सँगै आएर
बियर खान खोज्दो रहेछ
गफ गर्न खोज्दो रहेछ

दिनभरि
कुदिरहने बाटो पनि
बेलुका आएर

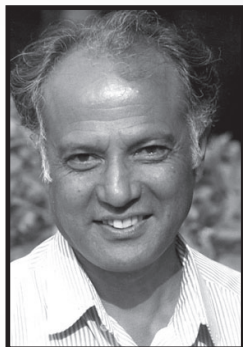
सुत्न खोज्दो रहेछ, सपना देख्न खोज्दो रहेछ
आराम गर्न खोज्दो रहेछ
भोलि फेरि

दगुनु पछि उसले मानिसले जस्तै
यात्रालाई नै

जीवन ठान्ने यात्रीले जस्तै

दिनभरि
कुदिरहने बाटो पनि
बेलुका
आराम गर्दो रहेछ

दिनभरि कुदिरहने बाटो पनि

► मञ्जुल

गुणस्तरीय तेल प्रयोग गरौं ।
तातावरण सफा राखौं ।

दिगम्बर ऋ
कार्यकारी निर्देशक
नेपाल आयल
निगम लिमिटेड
केन्द्रीय कार्यालय, तबरमहल,
काठमाडौं ।

शिशिर योगीको एकल साँझ सम्पन्न

शिशिर योगीको पहिलो एकल गायन कार्यक्रम 'शिशिरका सुस्केराहरू' रुसी सांस्कृतिक केन्द्रमा सफलताका साथ सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा योगीले डेढ दर्जन गीत गाएका थिए भने संगीत संयोजन राजु सिंहले गरेका थिए । रङ नेपालले आयोजना गरेको त्यस कार्यक्रममा प्रवेशका लागि एक

हजार र पाँच सय दरका टिकटको व्यवस्था गरिएको थियो । मोफसलबाट राजधानीमा आई संगीतलाई आफ्नो पेसा बनाउने आमकलाकारका निम्ति जीवन धान्न पनि धौ-धौ छ । यस कार्यक्रमले शिशिरलाई आर्थिक रूपमा केही राहत मिलेको आयोजक रङ नेपालले बताएको छ ।

टुडेज युथ एसियाको नौलो यात्रा

नेपाली युवाहरूको साझा थलो 'टुडेज युथ एसिया'ले आफ्नो नियमित पत्रिका प्रकाशनको अलावा 'पावर टक' नामक कार्यक्रम इमेज टेलिभिजनमार्फत प्रसारणमा ल्याएको छ । सन्तोष शाहको प्रस्तुति रहेको उक्त 'टीभी सो' राजनीतिक, कूटनीतिक, अन्तर्राष्ट्रिय मामिलामा केन्द्रित छ । भर्खरै सम्पन्न 'नेपाल-भारत सम्बन्ध' विषयक एक छलफल कार्यक्रममा विभिन्न क्षेत्रका वरिष्ठ व्यक्तिलाई टुडेज युथ एसियाले सम्मानसमेत गरेको छ । माधव घिमिरे, कुलचन्द्र गौतम, भुवनेश्वरी पन्त र वैकुण्ठ मानन्धरलाई 'एक्सलेन्स अर्चिभर्स

अवार्ड' प्रदान गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रम 'नेपाल पर्यटन वर्ष २०११ लाई सफल बनाउं' भन्ने नारासहित पर्यटन बोर्डको सभाकक्षमा सम्पन्न भएको थियो ।

प्रकटका समसामयिक गजल

पाठक-स्रोतामात्र प्रणयपरक गजलमार्फत चिनारी बनाएका गजलकार प्रकट पंगेनी 'शिव'को समसामयिक विषयवस्तुमा केन्द्रित एकल गजलवाचनको कार्यक्रम 'परिवेशमा प्रकट दाइ' आरोहण-गुरुकुलमा सम्पन्न भयो । आफ्ना फ्यानहरूद्वारा आयोजित 'प्रणयमा प्रकट दाइ' एकल गजल वाचनको कार्यक्रमपछि उही ठाउँमा उनी दोस्रोपटक प्रस्तुतिमा उत्रिएका हुन् । यसपटक भने प्रेमप्रणयका विषयभन्दा फरक धारका गजल सुनाउन गजलप्रेमीमात्र उनी घेरिएका थिए ।

उनले व्यक्ति-व्यक्तिको मायादेखि फैलिएर आपसी भातृत्वमा आधारित सामाजिक

सुसम्बन्ध, जनअधिकारको उपेक्षित मुद्दा, देशप्रेम र मानवीय पीडाका विविध विषयलाई गजलमा पस्किएर दर्शकको ताली र वाहवाही पाइरहे । हत्केलो समूहद्वारा आयोजित कार्यक्रममा प्रकटले दुई दर्जन गजल सुनाए । पैसा तिरेर गजल सुन्न भेला भएका स्रोताहरूले वाचित गजलसँगै संगीतकार सुरेश अधिकारी र युवा गायक विमल पराजुलीको स्वरमा प्रकट पंगेनीका गीत र गजल पनि सांगीतिक बान्कीमा चाख्न पाएका थिए । टिकटबाट संकलित रकमले प्रकटको 'दुखे मन यो दुख्छ अन्ना' नामक गजलकृति प्रकाशन गरिने आयोजकले जनाएका छन् ।

लोकभाकाको नयाँ स्वाद

बजारमा भर्खरै आएको गीतिसंग्रह 'सिमसिम पानी कान्छी नानी' को क्यासेट तथा सीडीमा मारुनी, ख्याली, गोठालेगायतका भाकामा आधारित लोकगीतहरू संग्रहित छन् ।

विशुद्ध लोकलयका यी गीतहरूले गाउँघरको जनजीवन, सुखदुख, चाडपर्व, माया-पिरती र विरह समेटेका छन् । भानु ओलीको मिहिनेत र साधनाको प्रतिफल यो

गीति-एल्बममा उनलाई माण्डवी त्रिपाठी, जुना प्रसाई, सत्यकला राई, बलराम समाल र ढुण्डीराज अधिकारीले साथ दिएका छन् । सो एल्बममा मदन दिपविम, ढुण्डीराज अधिकारी, अम्बिका ओली, देवीप्रसाद ओली, टीकाराम लामगादे र अनिरुद्र ओलीको शब्द तथा लय संकलन रहेको छ । म्युजिक नेपालले बजारमा ल्याएको यस एल्बममा आठवटा गीतहरू संग्रहित छन् ।

कृति : प्रस्थानान्तर

प्रयोगवादी उपन्यासकार रोशन थापा 'नीरव'को नयाँ कृति 'प्रस्थानान्तर' प्रकाशनमा आएको छ । रत्न पुस्तक भण्डारले बजारमा ल्याएको यस उपन्यासले आधुनिक युवा मनस्थितिको सजीव चित्रण गरेको छ ।

उपन्यास लेखनको परिदृश्य प्रस्तुतिमा रोशनको प्रयोग सोभै पाठकलाई प्रभावित पार्ने किसिमको हुँदा उनको बेजोड शैली प्रस्थानान्तरमा पाउन सकिन्छ । 'प्रस्थानान्तर'ले युवालाई मात्र नभई सबैखाले पाठकलाई तान्ने सामर्थ्य राख्छ ।

कृति : उज्यालोका डोबहरू

जीवनलाई साहित्यिक क्षेत्रमै समर्पण गर्ने उद्देश्यले प्रेरित, भाषाकी एक उदीयमान कवि इन्दु पूर्वेलीको कवितासंग्रह 'उज्यालोका डोबहरू'

निर्माण प्रकाशन, नाम्ची सिक्किमले भर्खरै मात्र बजारमा ल्याएको छ । सो संग्रहमा कृष्ण धरावासी र मिश्र वैजयन्तीको सटिक भूमिका छ भने विभिन्न स्वादमा ६० वटा कविता समावेश गरिएको छ ।

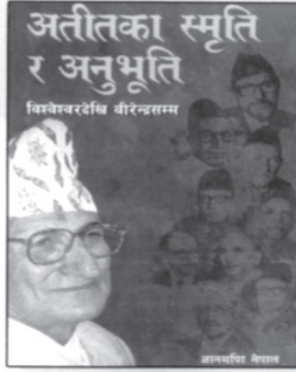
कृति : एउटा अर्को संग्रामको घोषणा

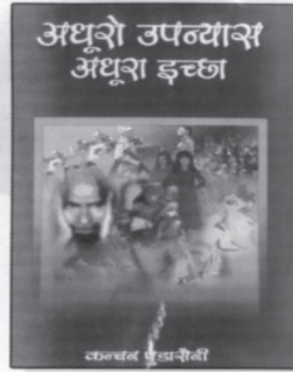
गजल लेखनमा सक्रिय युवा गजलकार घनेन्द्र ओझा पछिल्लो समयमा 'एउटा अर्को संग्रामको घोषणा' नामक कविता संग्रह लिएर नेपाली साहित्यिक बजारमा प्रवेश गरेका छन् । उनी कवितामा सुख-दुःख, हाँसो-रोदन, मिलन-विच्छेद, मानवीय संवेदना, समाजका विसंगति लगायतका पाटाहरूलाई औल्याउन सफल छन् । ओझाको यो कवितासंग्रह सिर्जना-यात्राद्वारा प्रकाशित पहिलो कोसेलीसमेत हो ।

...

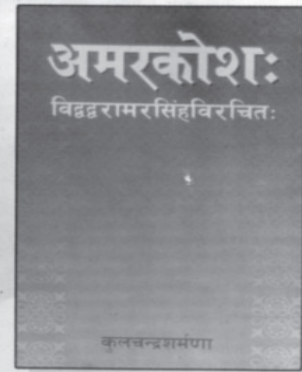
नयाँ कृति

अतीतका स्मृति र अनुभूति
ज्ञानमणि नेपाल

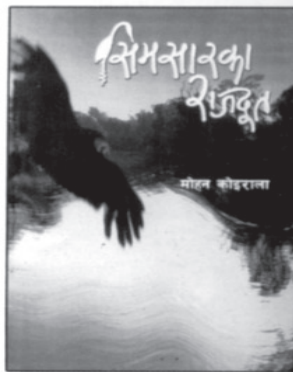
अधूरो उपन्यास अधूरो इच्छा
कञ्चन पुडासैनी

अमरकोशः
विद्वद्रामरसिंहविरचितः
कुलचन्द्रशर्मणा

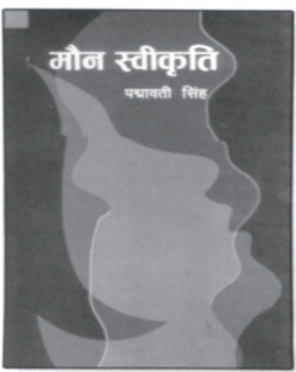
नेपाली लोकगीतको आलोक
कृष्णप्रसाद पराजुली

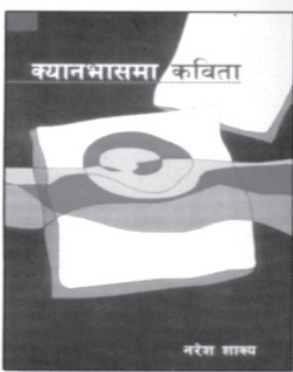
सिमसारका राजदूत
मोहन कोइराला

प्रख्यात नेपाली कथा (खण्ड-१)
व्याकुल पाठक

मौन स्वीकृति
पद्मावती सिंह

क्यानभासमा कविता
नरेश शाक्य

ईश्वरका कथा
डा. रवीन्द्र समीर

रत्न पुस्तक भण्डार

म २३ वर्षीया सक्षम युवती हुँ, तर मलाई अचेल एउटा समस्या आइपरेको छ । म अचेल हरेक कुरा तुरुन्तै बिर्सिन्छु । मलाई समाधानका लागि सुझाव दिनुहोस् ।

-सरू

kalpu_vabuk@yahoo.com

प्रश्नका लागि धन्यवाद । तपाईंले आफूमा आइपरेको समस्यालाई बुझ्नु र स्वीकार गर्नु नै पनि समाधानको एउटा उपाय हो । यो उमेरमा नै बिर्सिने समस्या आइपरेका कारण तपाईंमा निरासा छाउने, नकारात्मक सोच आउने, काममा मन नलाग्ने जस्ता व्यवहार देखा पर्नु स्वभाविक हो । तर, तपाईंले आफ्नो समस्या अबै स्पष्ट पारेर लेख्नु भएको भए समाधानको उपाय अबै छिटो हुन सक्थ्यो ।

के-के कारण हुन् त विस्मृतिका:

तपाईंको प्रवृत्ति कस्तो छ ? तपाईंको व्यक्तित्व कस्तो छ ? तपाईंले के-कस्ता कुराहरू सम्झनु हुन्छ र के-कस्ता कुराहरू बिर्सनुहुन्छ ? तपाईंलाई के काम गर्न इच्छा लाग्छ ? कस्तो किसिमको काम गर्नुहुन्छ ? आफ्नो काममा सन्तुष्ट हुनुहुन्छ या हुनुहुन्न ? तपाईंको कार्यमा परिवारजन र मित्रहरूबाट कस्तो प्रतिक्रिया पाउनु हुन्छ ? यस्ता सबै कुराहरूमा एकपटक विचार गर्नुहोस् । शान्त ठाउँमा बसेर आफूबारे सोच्नुहोस् । तपाईं दिनमा कति घण्टा सुत्नुहुन्छ ? निद्रा कस्तो छ ? दैनिक कसरत या मनोरञ्जन कति मात्रामा गर्नुहुन्छ ? तपाईंको शारीरिक अवस्था कस्तो छ ? घर-परिवारको अन्य सदस्यसँगको सम्बन्ध कस्तो छ ? साथीभाईसँगको सम्बन्ध कस्तो छ ?

यस्ता सबै साना-साना कुराहरू ध्यान पुर्याउनुहोस् । सानातिना कुराहरूको सन्तुलन मिलेर नै जीवनको अर्थ बन्छ । यिनीहरूलाई सन्तुलित राख्नसक्नु नै आन्तरिक क्षमता हो । तपाईंको आन्तरिक क्षमता कति छ ? यस बारे पनि सचेत रहनुहोस् । सबैभन्दा पहिले तपाईं आफूलाई माया गर्नुहोस् । आफ्नो स्वास्थ्य, रुचि चाहना र क्षमतालाई प्राथमिकता दिनुहोस् ।

एकपटक आत्मअनुशासित भएर आफूलाई शारीरिक, मानसिक र सामाजिक रूपमा स्वस्थ बनाउनका लागि परिश्रम गर्नुहोस् । एक स्वस्थ मानिस हुन आवश्यक सम्पूर्ण कुरामा विचार गरेर कार्यान्वयन गर्नुहोस् । आफूप्रति सकारात्मक धारणा राख्नुहोस् । आफूलाई माया गर्नुहोस् ।

यी सबै कुरामा ध्यान दिनु भएपछि सायद समाधान आफैं पाउनुहुन्छ या भनौ समस्या त केवल यिनीहरूको अव्यवस्थाका कारण देखिएको हो । यस्ता सानासाना कुराहरू अव्यवस्थित भई जेलिएका कारण तपाईंको स्मरण शक्ति न्यून हुँदै गएको हुनसक्छ । एकपटक यस्ता कुरामा ध्यान दिएर सोच्नुहोस् । सम्भ्रना शक्ति

प्रश्नोत्तर

घटनुको कारण थाहा हुने वित्तिकै समस्या समाधानको उपाय भेटिनेछ ।

तपाईंको बिर्सिने समस्याले तपाईंमा के-कस्ता असरहरू परेका छन् भन्ने विषयमा पनि ध्यान दिनुहोस् । आफूलाई चाहिने कुरा सम्भ्रन अनावश्यक कुराहरू बिर्सिनुभएको हो कि ?

सम्भ्रन नचाहेर या सम्भ्रनुपर्ने नठानेर ध्यान नदिएका कारण बिर्सिनु भएको हो ? वास्ता नगरेर पो बिर्सिनु भएको हो कि ! अनि कुनै कुरा सम्भ्रनदा आफूलाई दुःख लाग्ने भएका कारण यो आफैंभित्र दबाएर बिर्सिन खोज्नु भएको हो भन्ने बारेमा सचेत हुनुहोस् । या दैनिक कामको चापका कारण तपाईंमा तनाव भएको हो कि ?

अनि तपाईंमा बिर्सिने क्रम कहिलेदेखि सुरु भएको हो ? बिर्सिने क्रमको घट्दो या बढ्दो अवस्था कस्तो छ भन्ने बारेमा पनि सचेत हुनुहोस् । तपाईंले यसअघि यो समस्यालाई कसरी लिनुहुन्थ्यो, यसको

समाधानका लागि के-के गर्नुभयो ? यो समस्याले कस्तो असर गर्दै छ ? भन्ने कुराहरू पनि महत्वपूर्ण हुन्छन् ।

‘म जे कुरा पनि

बिर्सिन्छु, भनेर तपाईंले

बारम्बार भनिरहनु भयो या सोचिरहनु भयो भने पनि तपाईंको अवचेतन मस्तिष्कमा असर पुग्छ र तपाईंमा साँच्चिकै बिर्सिने बानीको मात्रा बढ्न सक्छ । त्यसकारण सकारात्मक ढंगले आफ्ना समस्यालाई प्रस्तुत गर्ने बानीको विकास गर्नुहोस् । जस्तै: ‘मेरो स्मरण शक्तिमा कमी आएको छ ।’ ‘म अलि कम सम्झिन्छु ।’ यस्तै किसिमले सकारात्मक रूपमा बोल्ने या सोच्ने क्रमको वृद्धि गर्नुहोस् ।

सकारात्मक सोचाइ, आफ्नो क्षमता र प्रकृतिको पहिचान र स्वीकार आफ्नो व्यक्तित्वको प्रकार, आफू र समाजबीच वातावरणको समायोजन, सन्तुलन र समयानुसार कार्य, आफ्ना रुचि-चाहनाको कदर, नियमितताजस्ता कुरामा विचार पुर्याएर कार्य गर्नाले मानिसमा आफूप्रति सन्तुष्ट भाव जागृत् हुने हुँदा स्मरण शक्तिको समेत विकास हुन्छ ।

एकपटक आत्मअनुशासित भएर आफूलाई शारीरिक, मानसिक र सामाजिक रूपमा स्वस्थ बनाउनका लागि परिश्रम गर्नुहोस् । एक स्वस्थ मानिस हुन आवश्यक सम्पूर्ण कुरामा विचार गरेर कार्यान्वयन गर्नुहोस् । आफूप्रति सकारात्मक धारणा राख्नुहोस् । आफूलाई माया गर्नुहोस् । आफ्नो दैनिकीलाई समयानुसार पालना गर्नुहोस् र आफूलाई सुखी राख्नुहोस् । तपाईं सुखी हुँदा प्राकृतिक रूपमा तपाईंको स्मरण शक्ति बढ्छ ।

यदि, यति गर्दा पनि तपाईंको समस्या कम भएन र आफ्नो दैनिक क्रियाकलापमै असर परिरहेको खण्डमा तपाईंले मनोविमर्शकर्तासँग सम्पर्क राख्नुपर्छ । मनोविमर्शले तपाईंको समस्याको समाधान तपाईंभित्रबाटै खोजेर भेट्ने कार्य गर्ने हुँदा यो नै तपाईंका लागि उत्कृष्ट प्रक्रिया हो । ●

मनोसामाजिक समस्या लेखी पठाउने ठेगाना

tannerimonthly@gmail.com

पो.ब.नं.: ११२१६

मुलुक झन् अराजकतातिर

पदम गौतम

एकीकृत नेकपा माओवादीले लामो समयपछि आफ्नो एउटा निर्णयमा अडान लियो । तर, यो अडानका कारण सिङ्गो शान्ति प्रक्रिया नै धरापमा परेको छ ।

अन्ततः एकीकृत नेकपा माओवादीले नेपाली सेनाका प्रधानसेनापति रुक्माङ्गद कटवाललाई अवकाश दियो । यो निर्णयलाई राष्ट्रपतिले अस्वीकार गरेपछि, नेपालको इतिहासमै पहिलोपटक सेना विभाजित भएको छ । कानुनी बहस र विवाद जारी रहे पनि जनताको एउटै प्रश्न छ, अब के हुन्छ ? यो प्रश्नसँगै दिनैपिच्छे नयाँ राजनीतिक घटनाक्रम विकसित भइरहेका छन् । माओवादीको एकलौटी निर्णय भन्दै सत्तासाभेदारको दोस्रो ठूला दल नेकपा एमाले सरकारबाट फिर्ता आइसकेको छ भने प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्डले' देशबासीका नाममा सम्बोधन गर्दै प्रधानमन्त्री पदबाट राजीनामा दिएका छन् । अब देशमा अराजकता बढ्ने र शान्ति प्रक्रिया धरापमा पर्ने खतरा पनि बढेको छ ।

माओवादी नेतृत्वको सरकारले यसअघि गरेका निर्णयहरूमा कतिपय राम्रा, तर केही प्रक्रिया नमिलेका किसिमका थिए । त्यसबेला पनि माओवादीप्रति राज्यको पुरानो विचार बोक्ने पक्ष र विदेशी शक्तिहरू खुलेर आक्रामक रूपमा प्रस्तुत भएका थिए । माओवादीले जनताको प्रतिक्रियाका रूपमा भने पशुपतिमा पुजारी नियुक्ति र अन्य केही विषयमा राम्रो टिप्पणी पाएको थियो । तर, यसपटकको विवाद भने त्यति सामान्य होइन । माओवादीका आम कार्यकर्ता तथा जनसेनालाई विजयको सन्देश दिन र जनसेनालाई सुरक्षा निकायमा गाभ्न पनि प्रधानसेनापतिमा रुचिको मान्छे ल्याउनु जरुरी थियो । भलै, त्यसका लागि सत्ता नै छाड्नु किन नपरोस् । त्यसैले माओवादीले अन्य पार्टीको समर्थन नभए पनि एकलै प्रधानसेनापति कटवाललाई हटाउने निर्णय गर्‍यो ।

सामान्य रूपमा हेर्दा कटवाल प्रकरण एउटा सैनिक अधिकारीलाई राख्ने वा हटाउने विषयका रूपमा मात्रै देखिन्छ । तर, यसले शान्ति प्रक्रिया, माओवादी सेनाको सुरक्षित अवतरण, माओवादीको भोलिको दिशा र अन्य दल एवं विदेशी शक्तिको छटपटीजस्ता

विषयलाई पनि छुन्छ । एउटा सामान्य नेपाली नागरिकले पनि बुझ्नेको कुरा के हो भने, सरकारले सेनाप्रमुखलाई स्पष्टीकरण सोध्नु र अवकाश दिनुमा सिङ्गो विश्वको ध्यानाकर्षण हुनुले चरम विदेशी हस्तक्षेपको नमुना प्रस्तुत गरेको छ । यस मुद्दामा माओवादीले आफूलाई एकलो तर हठी रूपमा प्रस्तुत गर्‍यो । सँगै यो निर्णयको विरोधका नाममा शान्ति प्रक्रियाविरुद्ध एवं जनमतविरुद्ध आफूलाई प्रस्तुत गर्ने मुख्य दलका नेताहरूले आफू नागिएको देखाएर फेरि एकपटक माओवादीलाई विरोधको राजनीतिसँगै प्रशस्त फाइदा लिने अवसर दिएका छन् । यो अन्य राजनीतिक दलका लागि आत्मघाती कदम त हुँदै हो, माओवादी द्वन्द्वको सुरक्षित अवतरणभन्दा बाहिर गएर समाधान खोज्ने मूर्खता पनि हो ।

माओवादीले १२ बुँदे समझदारीको समयदेखि नै आफूलाई माथि पाउँदै आएको छ । त्यसअनुसार नेपाली सेना वा अन्य सुरक्षा निकायमा माओवादी सेनालाई भर्ना गर्ने उसको सोच सरकारमा गएपछि अझ प्रबल हुनु अनौठो होइन । तर, कटवाल सम्भवतः थोरै त्यस्ता ऐतिहासिक प्रधानसेनापतिमा पर्छन् जसले अन्य दल र विदेशी इसारामा आफूलाई खुलेर निर्वाचित सरकारविरुद्ध प्रस्तुत गरे । तसर्थ, सरकार रहनु र ढल्नु अब ठूलो कुरा रहेन पनि ।

कटवालले १७ कात्तिकमा सेनाले नयाँ भर्ना गरेकोमा रक्षा मन्त्रीलाई नटेरी भर्ना नरोकिने जवाफ दिए । भलै सर्वोच्च अदालतले उनकै जवाफलाई कानुनी हैसियत प्रदान गरेको थियो । नेपाली सेनाका आठ जर्नेलहरूको म्याद नथप्ने सरकारी निर्णयविरुद्ध उनी उभिए । त्यससँगै चुलिएको उनको महत्वकांक्षा राष्ट्रिय खेलकुद महोत्सवमा देखापर्‍यो । संविधानले मान्यता दिएको माओवादी सेनालाई सामेल गरेको भौकमा नेपाली सेनालाई भने सो महोत्सवका प्रतियोगिता बहिष्कार गर्ने आदेश दिए । त्यसपछि सरकारले ३० वर्षे सेवाअवधि लगाएर नेपाली सेनामा खाली दरबन्दी सिर्जना गरी माओवादी लडाकूको समायोजन गर्ने रोडम्याप अघि साँचो । कटवालले त्यसमा पनि अन्य दलको मलजल राम्रसँगै पाए । उनलाई यसपछि बल्ल वैशाखको पहिलो साता स्पष्टीकरण सोधियो र व्यापक बहसपछि २०

वैशाखमा अवकाश दिइयो । मन्त्रिपरिषद्को निर्णय भनिए पनि माओवादीबाहेकका सत्तारूढ दलहरूले प्रधानसेनापतिको अवकाशलाई मान्यता दिएनन् । यहाँसम्म कि, राष्ट्रपति तथा नेपाली सेनाका परमाधिपति डा. रामवरण यादवले समेत प्रधानसेनापतिको अवकाशविरुद्ध कदम उठाए । जसलाई माओवादीले संवैधानिक 'कू'को संज्ञा समेत दिए । राष्ट्रपतिको यो कदमपछि नेपाली राजनीतिमा शक्ति सन्तुलनको खेल चरम सीमामा पुगेको छ ।

अन्य दलहरूले आरोप लगाएजस्तै माओवादीले आफ्ना लडाकूलाई नेपाली सेनामा भर्ना गर्न खोजेको सत्य हो । माओवादीले त्यति गर्न सकेन भने उसको राजनीतिक हैसियत पनि स्थापित हुँदैन । त्यो स्वाभाविक प्रक्रिया हो र दलहरू त्यसमा अगाडि नै फसिसकेका छन् । गलत नै थियो भने पनि शान्ति सम्झौता र अन्तरिम संविधानको समयमा दलहरूले अडान लिन सक्नुपर्‍थ्यो । तर, त्यसो हुन सकेन ।

माओवादीले राम्रो काम केही गर्न नसके पनि आफ्नो रोडम्यापविरुद्ध गएका दलहरूलाई अवरोध सिर्जना गर्न वपौसम्म सक्छ । विगतका घटनाक्रमले के देखाएको छ भने माओवादी गलत नै किन नहोस्, उसले जनतामाथि राम्रसँग संगठन विस्तार गरेको छ । संविधानसभा निर्वाचनको परिणाम र ऐतिहासिक जनआन्दोलनमा उसको सहाभागितापछि देखिएको व्यापकताले उसको शक्तिको पुष्टि गरेको छ ।

दलहरू समयमा आफू नसर्चिने र माओवादीसँग फस्दै जाने गरेका छन् । पछि चेत खुलेपछि त्यसको विरोधका नाममा जनताका मुद्दा एवं आकांक्षालाई कुल्चने काम गरिरहने संकेत फेरि देखाएका छन् । यसको अर्थ के हो भने, तत्काललाई माओवादी र दलहरू एउटै बाटोमा अघि बढ्ने सम्भावना छैन । त्यसो नभएसम्म सत्ताभिन्न र बाहिर शक्ति संघर्ष चलिरहन्छ । अब त भन्नु सेना, जनता, नागरिक समाज र अझ राज्यका मुख्य अंगहरू नै विभाजित भएका छन् । यसले आउँदा दिनहरू भन्नु अन्योलग्रस्त र कठिन हुने देखिन्छ । ●

BOOK PARADISE

Explore with Books

Jamal, Kathmandu | Contact : 4233456

नेप्लीज फेशन होम्
NEPALESE FASHION HOME

Bagbajar, Kathmandu
Ph : 01-4239051

क्यानभास प्रिन्टिङ्ग हाउस प्रा.लि.

हाम्रा सेवाहरू

भिजिटिङ्ग कार्ड, परिचयपत्र,
विवाह तथा शुभकामना
कार्ड, लेटरप्याड, बिलभौचर
लगायत उत्कृष्ट स्क्रिन
छपाइ ।

सम्पर्क

पुतलीसडक, धोबीधारा
फोन नं. : ४४४९८९९

किरणको आर्ट एण्ड मिडिया

फ्लेक्स प्रिन्ट, व्यानर
लेखनका साथै कुनै
पनि किसिमका छाप
बनाउनुपरेमा हामीलाई
सम्भन्नुहोस् ।

सम्पर्क

अनामनगर, काठमाडौं
फोन नं. : ९८४९४९८९६२

आन्तरिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गरौं

NEPAL
TOURISM
YEAR
2011

घुम्न जाऔं, घुम्न जाऔं, घुम्न घुलिखेल ...

Comfortable Stay
With
Affordable Price

Weekend Destination

- Family holiday Package
- Birthday package
- Honeymoon package
- Anniversary Package

Hotel Ravin Sunrise

Dhulikhel

Tel - 011 490482

Booking Office

Emery travels P. Ltd.

UWTC, Building, Second Floor,

Shop no C-2

Tripureswor, Kathmandu

Tel - 4117171 / 7272 / 9851027200

E-mail : travel@emery.wlink.com.np

Web : www.emerytravels.com

तन्नेरी-इमरी भ्रमण प्रतियोगिता १

फुर्सतको समय कुन स्थानमा बिताउन चाहनुहुन्छ ? (कुनै ३ छान्नुहोस्)

☐ नगरकोट	☐ धुलिखेल
☐ दामन	☐ पोखरा
☐ पाल्पा	☐ मनकामना
☐ बन्दीपूर	☐ लुम्बिनी
☐ गोरखा	☐ इलाम
☐ चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज	
☐ बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज	

तपाईंको भ्रमण प्रायः कति लामो हुन्छ ?

☐ १ दिने
☐ १ रातको प्याकेज
☐ २ वा ३ रातको प्याकेज
☐ ४ या ७ रातको प्याकेज
☐ १ हप्ता भन्दा बढी

भ्रमणको दौरान के गर्न चाहनु हुन्छ ? (कुनै ३ छान्नुहोस्)

☐ साइक्लिङ
☐ पदयात्रा
☐ सांस्कृतिक भ्रमण
☐ दृष्टावलोकन
☐ ट्रेकिङ
☐ राफ्टिङ
☐ खेलकूद
☐ अनुसन्धान

भ्रमणअवधिमा प्रतिदिन कतिसम्म रकम खर्चिन रुचाउनु हुन्छ ?

☐ रु २००-५००
☐ रु ५००-१०००
☐ रु १०००-१५००
☐ रु १५०० भन्दा बढी

भ्रमणको लागि कस्तो यातायातको साधन तपाईंलाई आरामदायी लाग्छ ?

☐ क्याम्पस कार्यालयको बस
☐ टुरिस्ट कोच
☐ सार्वजनिक सवारीसाधन
☐ हवाईजहाज

नाम

ठेगाना

इमेल

फोन

आफ्नो रोजाइका विकल्पमा जिनोतलाई कटिड गरेर
पो.ब.नं. ११२१६, काठमाडौं वा इमरी टाभल्सको कार्यालयमा
पठाउनुहोस् । गोलाप्रथाबाट छानिएकाहरूलाई २ दिन एकरातको
भ्रमण प्याकेज निःशुल्क उपलब्ध गराइने छ ।

ता म झा म

‘को बढी राम्रो ?’

आफ्नो सृजनाका साथ कलाकार
रागिनी उपाध्याय ।

सकिएला त ?

बञ्जी जम्पिङ गर्नुअघि तौल नाप्दै
पर्यटन मन्त्री हिसिला यमी ।

बटुकोको रन्को

सर्जकहरू घिमिरे युवराज,
ज्ञानुवाकर पौडेल र किरण
मानन्धर रमाइलो गर्दै ।

नफकिने ती दिनहरू !

भलाकुसारी गर्दै साहित्यकार
कृष्णचन्द्रसिंह प्रधान र
जगदीश घिमिरे ।